

ЦІНА СВОБОДИ

звіт правозахисних організацій
про злочини проти людяності,
скоєні під час Євромайдану

ЦІНА СВОБОДИ

Звіт правозахисних організацій
про злочини проти людяності, скоєні під час Євромайдану
(листопад 2013 року — лютий 2014 року)

(доповнене видання)

ISBN 978-966-2717-13-6
УДК 94:323.22/.28](477-25)»2013/2014»
ББК 63.3(4Укр-2К)64-3-4
Ц62

Укладач звіту — **Олександра Матвійчук**
Редагування звіту — **Олександр Павліченко**

У звіті використано фото:

Руслана Канюки/Газета «День»,

Миколи Тимченка/Газета «День»,

Артема Сліпачука/ Газета «День»,

Олександра Ратушняка

Миколи Мирного/Центр інформації про права людини

При оформленні обкладинки використано фото

Аркадія Бабченка

Застереження:

В книзі використані документальні фотографії з насиллям та виглядом криві.

Підготовка та друк видання здійснені за підтримки
Програмної ініціативи «Права людини і правосуддя»
Міжнародного фонду «Відродження»

ЗМІСТ:

Передмова	5
1. Причини протестного руху Євромайдан	7
2. Система переслідування учасників протесту: характеристика	10
3. Політичний умисел влади на здійснення нападу	22
4. Основні події в Києві під час Євромайдану	57
5. Переслідування «місцевих Євромайданів» у регіонах	83
6. Список загиблих людей під час Євромайдану	87
7. Той, хто не пам'ятає історії, змушений її повторити	96

ПЕРЕДМОВА

Три місяці відчайдушного спротиву, що відділили періоди сучасної історії України і зробили її відомою в усьому світі. «Євромайдан», «Революція гідності», «Небесна Сотня» — слова до яких вже звикли, завдяки яким вже забуваємо про інші: «закони диктатури», «тітушки»... Втім, поляризація думок щодо причин, змісту та наслідків протесту українців далеко не подолана. Попереду творення нових міфів та спростування існуючих, зомовні сюжети та дослідження різного ступеня науковості, оцінки та їх заперечення. Проте сукупність суб'єктивних точок зору на події не може замінити собою брак належної юридичної оцінки й установлення ролі її ключових учасників.

Цей звіт підготовлений коаліцією громадських організацій та ініціатив, що спільно працювали над документуванням, юридичною оцінкою та представленням матеріалів з метою подолання безкарності за порушення прав людини та злочини, вчинені під час подій, відомих як «Євромайдан»:

- Громадська ініціатива «Євромайдан-SOS»,
- Центр громадянських свобод,
- Центр інформації про права людини,
- Проект «Без кордонів» ГО Центр «Соціальна дія»,
- Громадська організація «Ініціатива Е+»,
- Центр політико-правових реформ,
- Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів,
- Харківська правозахисна група,
- Українська фундація правової допомоги,
- Група адвокатів родин Небесної Сотні,
- Українська Гельсінська спілка з прав людини,
- Група громадського спостереження «ОЗОН».

Робота над звітом відбувалася у тісній співпраці з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Громадською комісією з питань розслідування та попередження порушень прав людини в Україні.

Основу тексту звіту складають матеріали, підготовлені учасниками громадської коаліції та подані для вивчення до Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду (МКС), що стало можливим після визнання Україною тимчасової юрисдикції МКС щодо злочинів проти людяності.

Роман Романов

*Директор програмної ініціативи «Права людини і правосуддя»
Міжнародного фонду «Відродження»*

1. ПРИЧИНИ ПРОТЕСТНОГО РУХУ ЄВРОМАЙДАН

Після обрання Віктора Януковича на посаду Президента України в лютому 2010 року правляча верхівка взяла чіткий курс на побудову централізованої владної вертикалі. Невипадково вже у жовтні 2010 року було прийнято рішення Конституційного суду України про повернення до Конституції в редакції 1996 року, внаслідок чого Президент України отримав цілий ряд додаткових повноважень¹.

Зміцнення авторитарного режиму супроводжувалося погіршенням соціально-економічної ситуації та зростанням зубожіння населення. На фоні нечуваної за своїми масштабами корупції це викликало втрату довіри до основних державних інституцій, незадоволення та протести. З огляду на це, свобода вираження поглядів, свобода мирних зібрань та асоціацій, право на справедливий суд, право на приватність тощо почали розглядатися владою як такі, що становлять загрозу зміцненню та існуванню авторитарного режиму.

Невипадково вже наступного року правозахисні організації констатували початок системного наступу держави на права та основоположні свободи², а також повернення ганебної практики політичних переслідувань³. Жертвами репресій ставали опозиційні політики⁴, журналісти⁵, правозахисники⁶, громадські активісти⁷, активна молодь. Важливо відзначити, що такі переслідування відбувалися як з використанням юридичних механізмів (незаконні затримання, порушення сфабрикованих адміністративних⁸ і кримінальних справ), так і в позаправовий спосіб (погрози, знищення майна, побиття, навіть убивство)⁹.

На початок 2013 року в судовій сфері склалась ситуація, яку можна охарактеризувати як майже повне знищення незалежності суддів та суттєве підваження принципу змагальності у справах проти державних органів. Це стало можливим також завдяки прийняттю змін до закону про судоустрій, що надали прокурорам право впливати на незгодного з їх позицією суддю через Вищу раду юстиції. Системною стала практика використання правоохоронних органів як інструменту для переслідування представників громадянського суспільства та придушення будь-яких форм вияву громадської позиції. Яскравим прикладом є незаконний розгін правоохоронцями мирної всеукраїнської Врадіївської ходи у червні

¹ <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/10/1/5434400/>.

² <http://helsinki.org.ua/index.php?r=1.4.1.7>.

³ <http://helsinki.org.ua/index.php?r=1.4.1.8>.

⁴ <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-112013> <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-119382>.

⁵ <http://roadcontrol.org.ua/node/1402>.

⁶ <http://mstyle.lugansk.ua/main/510-mozhet-valit-ego-nah-luganskuyu-miliciyu-obvinyayut-v-ispolnenii-banditskogo-zakaza-video.html>.

⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-147445>.

⁸ <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-118393>.

<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-128050>.

⁹ http://www.fidh.org/IMG/pdf/obs_2011_uk-europecis.pdf; <http://www.khpg.org/index.php?id=1321886708>.

2013 року, учасники якої вимагали притягнути до відповідальності працівників правоохоронних органів, які жорстоко згвалтували жінку та вчинили замах на її вбивство¹⁰.

Важливо відзначити зростаючий вплив Росії на ухвалення найважливіших державних рішень в Україні. Протягом кількох місяців до початку Євромайдану Росія застосовувала різні методи для зупинення процесу євроінтеграції, включно із так званими «торгівельними війнами»¹¹. У парламенті України з подання народних депутатів правлячої Партії Регіонів з'являлися аналогічні російським законопроекти, спрямовані на обмеження фундаментальних прав та свобод, зокрема, законопроект про протидію екстремізму. Саме тому прийняття 21 листопада 2013 року несподіваного рішення уряду про «призупинення» процесу підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, укладення якої готувалося на саміті ЄС у Вільнюсі наприкінці листопада 2013 року, були розцінені як відмова від євроінтеграції та початок руху в бік Митного союзу.

Таким чином, основними причинами Євромайдану були такі:

- соціально-економічні: безпрецедентна корупція владної верхівки та показова безкарність у розкраданні державного та комунального майна;
- зрада національних інтересів: прийняття не вигідних та нав'язаних Росією рішень, зокрема, так званих Харківських угод¹²;
- етно-культурні: ігнорування гуманітарних цінностей та агресивне проштовхування невід'ємних атрибутів «руського мира», зокрема, фактичне запровадження законом Ківалова-Колесніченка всупереч Конституції України російської мови як другої державної¹³;
- формування авторитарного режиму та обмеження фундаментальних прав та свобод, а також поширення практики переслідувань за політичними мотивами.

Каталізатором протестного руху стало жорстоке побиття мирних протестувальників у ніч з 29 на 30 листопада 2013 року. Згідно з даними соціологічного опитування основними мотивами виходу громадян на Євромайдан стали жорстоке побиття демонстрантів на Майдані у ніч на 30 листопада (69.6%), відмова Віктора Януковича від підписання Угоди про Асоціацію з Євросоюзом (53.5%), а також прагнення змінити життя в Україні та владу (49.9%)¹⁴.

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=I-5ByZ3ZxQo>.

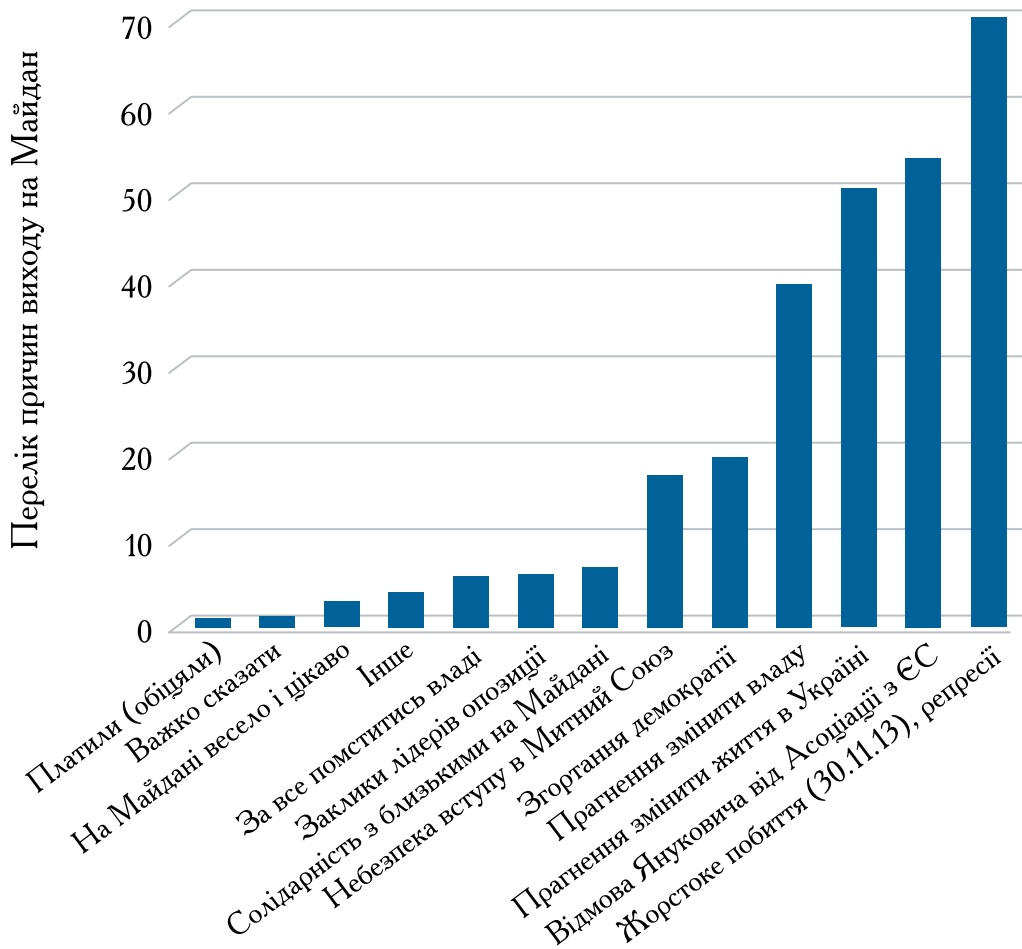
¹¹ <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25076876.html>.

¹² http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_359.

¹³ <http://maidanua.org/2012/05/obse-ta-venetsianska-komisiya-rekomenduyut-ukrajinskij-vladi-utrymatysya-vid-rozhlyadu-zakonoproektu-pro-zasady-derzhavnoji-movnoji-polityky/>.

¹⁴ <http://infolight.org.ua/content/oblichchya-ievromaydanu-socialniy-portret-uchasnikiv-protestiv>.

Що спонукало громадян вийти на Майдан?

За матеріалами: Фонд «Демократичні ініціативи»
 Інфографіка @infolight.org.ua

2. СИСТЕМА ПЕРЕСЛІДУВАННЯ УЧАСНИКІВ ПРОТЕСТУ: ХАРАКТЕРИСТИКА

Протягом всього періоду Євромайдану з листопада 2013 року по лютий 2014 року учасники протестного руху переслідувалися авторитарним режимом Президента України Віктора Януковича у різний спосіб. Найтяжчим із них були вбивства, водночас широко застосовувалося знищення майна, побиття, тортури¹⁵, викрадення¹⁶, незаконні арешти¹⁷, позбавлення водійських прав¹⁸, порушення сфабрикованих адміністративних та кримінальних справ¹⁹, взяття під варту тощо²⁰. Переслідування також включали в себе різноманітні дії влади, спрямовані на обмеження свободи слова та ЗМІ, поширення неправдивої інформації з метою дискредитації протесту, систематичні заборони мирних зібрань у різних регіонах, застосування незаконного насильства правоохоронними органами.

Результатом цих злочинів стало вбивство щонайменше 114 людей, з яких 94 були активістами Євромайдану, ув'язнення на різний термін щонайменше кількох сотень людей, нанесення тілесних ушкоджень більше тисячі активістам. Досі не відома доля зниклих 27 учасників протесту²¹. Зафіксовано численні випадки незаконних затримань та арештів людей, викрадення учасників протесту, катувань та жорстокого поводження з боку правоохоронних органів та афілійованих із ними кримінальних злочинних угруповань. Ці злочини були систематичні, добре організовані та вчинені протягом короткого періоду часу. Як докази цих злочинів існує великий масив відео- та фотоматеріалів з фіксацією відверто злочинної поведінки правоохоронців під час протистояння з протестувальниками, разом з тим показова фотозйомка цинічних випадків знущань слугує підтвердженням усвідомлення виконавцями злочинів своєї цілковитої безкарності²².

У своїй сукупності усі ці злочини були частиною масштабного та системного наступу влади на права та свободи мирного цивільного населення, метою якого було залякати людей та придушити мирний протест. Це була свідомо державна політика, яку авторитарний режим здійснював протягом тримісячного періоду на значній території країни за допомогою представників різних державних органів із залученням афілійованих із правоохоронними органами кримінальних злочинних угруповань. Власне, переслідування Євромайдану було кульмінацією вибудовуваної протягом попередніх років репресивної системи придушення будь-якої іншої, крім провладної, точки зору.

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=zTjlfah-9Ymp4>».

¹⁶ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/25/7011307/>.

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=btovlwlp-uM>.

¹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=n0DDxOyfbE>.

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=XMBD0pLMz80>.

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=vIpt67TToaI>.

²¹ <http://euromaidansos.org/uk/znykli>.

²² <https://www.youtube.com/watch?v=QU8oYETghpM>.

СИСТЕМНИЙ ХАРАКТЕР НАПАДУ

Про системність нападу свідчить організований характер основних злочинів, частота і неможливість їх спонтанного вчинення. Злочини здійснювалися за типовою та усталеною схемою, яка включала постійні та пов'язані між собою дії. Так, арешти майже завжди супроводжувалися побиттям, до багатьох затриманих застосовувались різні види катування, офіційні органи не повідомляли рідних про місцезнаходження людини²³, тому доводилося чергувати під райвідділками та судами в надії знайти зниклих, попри видимі тілесні ушкодження та необхідність госпіталізації суд, штампуючи, немов під копірку, виносив рішення про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою протягом двох місяців.

Такі злочинні дії з боку влади планувались і координувались із єдиного центру, оскільки виглядали не розрізненими, а добре організованими актами з огляду на існування взаємозв'язку між ними за часом та способом їх здійснення. Спланованість нападу підтверджується скоординованими діями органів державної влади та незаконних злочинних угруповань «тітушок». Злочинні дії влади характеризуються існуванням узгодженої та чіткої координації між діями парамілітарних формувань — правоохоронцями — прокуратурою — судами — рішеннями парламенту та уряду — виступами найвищих посадових осіб держави.

Яскравим прикладом може слугувати справа студентів театрального університету імені Карпенка-Карого. Їх було незаконно затримано далеко від епіцентру протесту, в іншому районі Києва, в час, коли вони поверталися з Майдану додому. Група невідомих людей у цивільному під'їхала до молодих людей на машині, студентів повалили на землю та побили. Разом з ними побили та затримали перехожого, який випадково опинився поряд. Затриманих посадили в машини та привезли у райвідділок міліції, де вже передали правоохоронцям. Певний час міліція приховувала перебування побитих хлопців та не допускала до них медиків²⁴. Прокуратура звинуватила студентів в участі в масових заворушеннях, пізніше суд виніс рішення про обрання запобіжного заходу. Хлопцям «пощастило», їх випустили із СІЗО під домашній арешт на два місяці.

Для організації нападу були задіяні істотні державні ресурси, що уможливили вчинення злочинів проти великої кількості осіб у Києві та регіонах протягом досить короткого періоду часу. Як приклад можна навести масове відвідування протягом кількох тижнів за місцем реєстрації транспортних засобів інспекторами ДАІ учасників мирного руху «Автомайдан» у різних областях країни для складення адміністративного протоколу на місці²⁵. Масштабність вражає: тільки за участь в акції «Автомайдану» 29 грудня 2013 року за офіційними даними прокуратури працівниками ДАІ було складено 603 фальсифікованих рапортів та 613 протоколів про адміністративне правопорушення. На підставі цих документів судами визнано винними та притягнуто до адміністративної відповідальності 291 особу, з яких — 183 особи позбавлено права керування транспортними засобами, 108 осіб оштрафовано. До цього було залучено 155 інспекторів ДАІ, які склали рапорти, 260 працівників ДАІ, які склали протоколи, 126 суддів, які визнавали водіїв винними у правопорушеннях, яких вони не вчиняли (лише у Києві — понад 80 суддів).

²³ [http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/22/7010827/.](http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/22/7010827/)

²⁴ [https://www.youtube.com/watch?v=1rZO-LFRttU.](https://www.youtube.com/watch?v=1rZO-LFRttU)

²⁵ [http://news.liga.net/news/politics/952568-gai_prokomentirovala_davlenie_na_uchastnikov_avtomaydana.htm.](http://news.liga.net/news/politics/952568-gai_prokomentirovala_davlenie_na_uchastnikov_avtomaydana.htm)

ШИРОКОМАСШТАБНИЙ ХАРАКТЕР НАПАДУ

Кумулятивний ефект усіх вчинених злочинів у рамках нападу на учасників протесту підкреслює його широкомасштабну природу. Напад був всеосяжним за масштабом та географічним охопленням, частотою вчинення злочинів, а також кількістю постраждалих.

У Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Одеській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Черкаській областях та в м. Києві протести набули масового характеру. У більшості з цих регіонів влада здійснила спроби незаконного насильницького придушення мирного протесту як з використанням правових процедур, так і в позаправовий спосіб. Частина учасників протесту в регіонах під час незаконних розгонів отримала травми та побої, була піддана катуванням або жорстокому поводженню. Частина учасників була заарештована та обвинувачена в організації масових заворушень, пізніше суд виніс рішення про застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту (поєднаного з носінням браслету), тримання під вартою впродовж двох місяців тощо.

Хоча більша частина із тих, хто загинув, з числа мирних учасників протестів були вбиті в м. Києві (щонайменше 94 учасників протесту, 2 випадкові жертви), окрім столиці такі випадки були зафіксовані в м. Хмельницький, м. Львів, у Черкаській та Запорізькій областях. Всього поза межами Києва загинуло 8 осіб.

За даними Координаційного центру з надання правової допомоги, за час Євромайдану було затримано близько 400 осіб²⁶. Проте точну кількість затриманих встановити неможливо через умисне системне порушення процедури належної реєстрації затриманих. Затримання відбувались із попередньою кваліфікацією правопорушення за такими статтями: стаття 185-1 КУпАП «Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій»; стаття 173 КУпАП «Дрібне хуліганство»; стаття 294 КК України «Масові заворушення»; стаття 341 КК України «Захоплення державних або громадських будівель чи споруд»; стаття 296 КК України «Хуліганство»; стаття 342 КК України «Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцю, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб»; стаття 115 КК України «Умисне вбивство»; стаття 348 КК України «Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця»; стаття 263 КК України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами».

За даними Департаменту охорони здоров'я Київської міської державної адміністрації, який здійснював загальну координацію надання медичної допомоги під час масових протестних заходів у м. Києві, було зареєстровано 2394 виклики бригад екстреної медичної допомоги. У стаціонарних закладах охорони здоров'я м. Києва перебували на лікуванні 1 890 осіб, які потрапили туди через отримання травм чи ушкоджень під час Майдану. Окремо варто відзначити, що значна частина учасників протесту не зверталася до офіційних медичних закладів, з огляду на це точну та об'єктивну кількість постраждалих встановити неможливо. Так, наприклад, за даними тільки однієї волонтерської ініціативи, після закінчення

²⁶ <http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/10/Promizhniy-oglyad-dotrimannya-prava-na-spravedlivij-sud-v-Ukrayini-pid-chas-YEvromajdanu-za-period-1-grudnya-2013-roku-5-bereznya-2014-roku.pdf>.

Євромайдану було зафіксовано звернення за медичною допомогою 738 осіб, що отримали середні і важкі травми під час протесту. Також у базі Ініціативи Е+ зазначено 57 осіб із пошкодженим зором, 15 з них була здійснена ампутація ока, 8 особам здійснена ампутація кінцівок, 182 особи отримали кульові поранення.

Інформаційні дані, які були отримані за запитами Департаменту НПМ з Департаменту охорони здоров'я Київської міської державної адміністрації листами від 16.12.2013 № 061-6797/03.01 та від 24.01.2014 № 061-354/03.01, наведено в наступній таблиці:

Травма/ Захворювання	30. 11	01. 12	02. 12	03. 12	04. 12	05. 12	06. 12	07. 12	08. 12	09. 12	10. 12	11. 12	12. 12	13. 01	19. 01	20. 01	22. 01	24. 01	Всього
Вогнепальна травма		1						1							5	18	6		31
Вибухова травма		3													30	43	1		77
Травма від дії тугих пред- метів	54	129	33	9	8	5	9	5	4	4	13	36	5	9	26	54	23	14	440
Травма від дії гострих пред- метів		1											1	1	1	1			5
Хімічні опіки		16															1		17
Термічні опіки		1															1		2
Обмороження					1				1		2	3					1		8
Соматичні захворювання	1	12	16	15	7	12	9	12	7	8	7	6	11	17				1	141
Інфекційні захворювання	2	2		1	2	1	2	1		1		4	2	2			2		22
ВСЬОГО	57	165	49	25	18	18	20	19	12	13	22	49	19	29	62	116	35	15	743

Типові приклади фіксації випадків отримання громадянами тілесних ушкоджень наведено у наступній таблиці:

Ідентифікаційні дані	Дата звернення за медичною допомогою (смерті)	Лікувальний заклад	Діагноз	Обставини травми
гр-н К., 22 роки	01.12.2013	Київська міська лікарня швидкої медичної допомоги	Закрита черепно-мозкова травма: струс головного мозку, закритий перелом лівої променевої кістки без зміщення	Побитий працівниками міліції із застосуванням спеціальних засобів (гумових кийків)
гр-н Н, 49 років	11.12.2013	Київська міська клінічна лікарня № 17	Закрита травма грудної клітки. Переломи ребер	Побитий правоохоронцями
гр-н К., 28 років	20.01.2014	Київська обласна клінічна лікарня	Вибухове ушкодження правої очної ділянки з руйнацією очного яблука, розривом верхньої повіки	Внаслідок вибуху світло-шумової гранати
гр-н Ф., 31 рік	22.01.2014	Київська міська лікарня швидкої медичної допомоги	Отруєння сльозогінним газом	Під час протистояння з правоохоронцями

гр-н С., 24 роки	22.01.2014	Київська міська клінічна лікарня № 17	Закрита черепно-мозкова травма: садна тім'яної ділянки голови, правої кисті	Побитий правоохоронцями
	20.02.2014	Олександрівська клінічна лікарня м. Києва	Проникаюче поранення черевної порожнини з пошкодженням тонкої кишки. Розлитий серозно-фібринозний перитоніт	Під час протистояння з правоохоронцями

Переслідування організаторів і активних учасників мирних зібрань були поширені в переважній більшості міст, де відбувалися мирні акції протесту. Проти них порушувалися сфабриковані кримінальні справи, проводився незаконний обшук приватних помешкань, здійснювався напад невідомими особами, знищувалося майно, зокрема, автомобілі. Як у Києві, так і в регіонах адміністрація навчальних закладів погрожувала студентам відрахуванням з навчання за участь у протестах. Усі ці переслідування були схожі і створювали враження, що існує пряма координація цих дій з Києва з метою перешкодити участі в акціях протесту.

ОБ'ЄКТ НАПАДУ – ЗВИЧАЙНЕ ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ

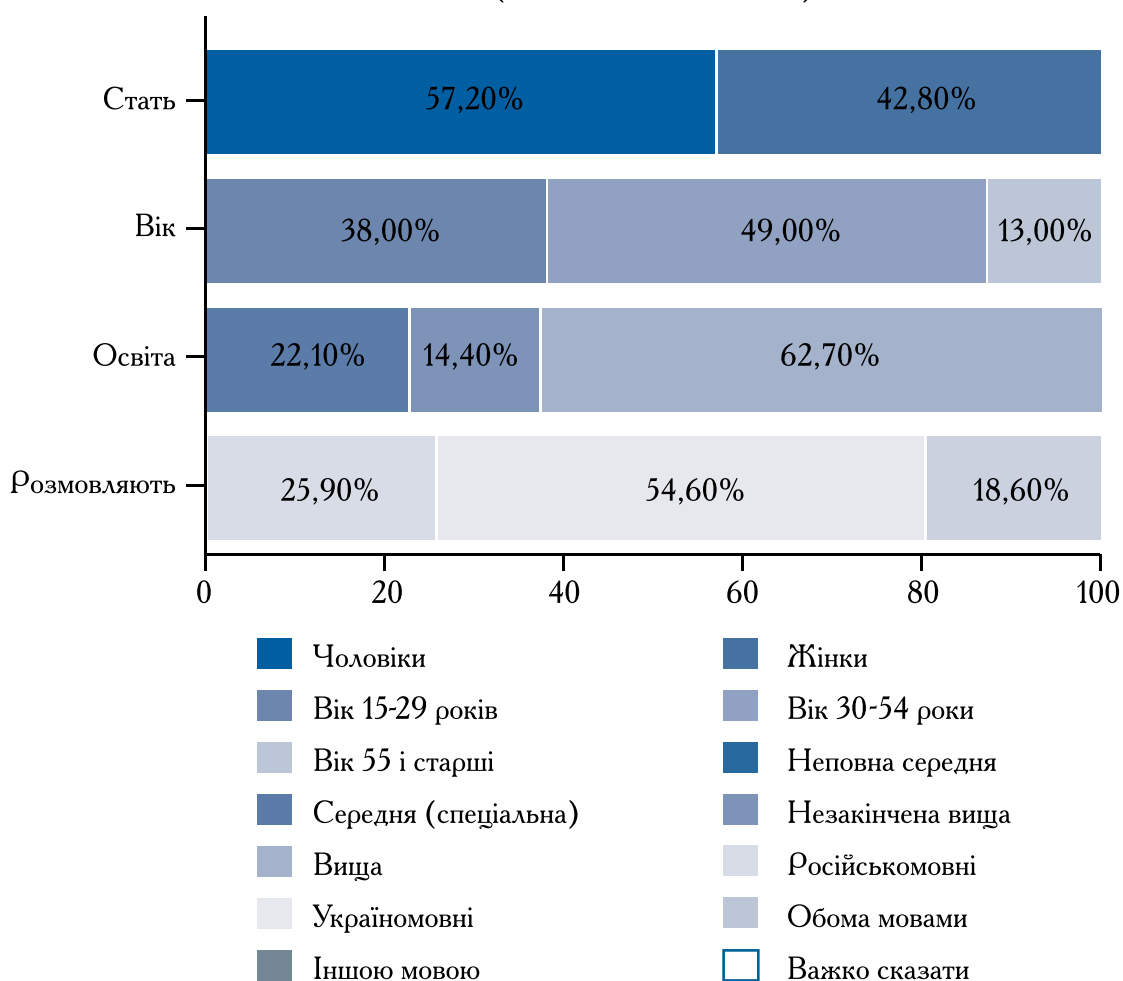
Об'єктом масштабного та системного нападу було цивільне населення. Напад не був спрямований на випадкових осіб, а був послідовною кампанією переслідування дійсних учасників протесту, чи тих, кого влада такими вважала, в Києві та регіонах. Варто сказати, що учасники протесту різнились за віком, статтю, професією, майновим статусом, соціальним походженням, місцем проживання, релігійними переконаннями, ідеологічними поглядами тощо. Але усіх їх об'єднувала дійсна чи приписувана їм участь або підтримка протестного руху та незгода із діями очолюваного Віктором Януковичем авторитарного режиму протягом останніх кількох років.

Майдан Незалежності, Київ, 21 листопада 2013 року. Фото Артема Сліпачука/ Газета «День»

Типовий учасник Євромайдану — це молода особа (38%), яка має вищу освіту (62.7%), здебільшого мешкає в Києві (49.8%), є спеціалістом у певній галузі (39.5%), самоорганізувалася (91.9%) та не мала відношення до громадських об'єднань (91.8%), — про це свідчить проведене Фондом «Демократичні ініціативи» соціологічне дослідження серед учасників Євромайдану в м. Київ (7-8 грудня 2013 року). Отримані показники підтверджують широке залучення різних верств населення до протестів, особливо людей з чіткою громадянською позицією та високим якісним потенціалом²⁷.

Соціально-демографічний портрет протестувальників
(стать, вік, освіта, мова)

За матеріалами: Фонд «Демократичні ініціативи»
Інфографіка @infolight.org.ua

Тому жертвою нападу могла стати кожна людина, яка, на думку представників влади, була учасником Євромайдану або його підтримувала²⁸ (жертвувала кошти, приносила речі та ліки, допомагала пораненим, надавала правову допомогу тощо). Таким чином, напад був чітко спрямований проти групи громадян за ознакою політичних поглядів, які в

²⁷

<http://infolight.org.ua/content/oblichchya-ievromaydanu-socialniy-portret-uchasnikov-protestiv>

²⁸

<http://www.youtube.com/watch?v=HaWHn4-0N7A>

даному випадку визначались незгодою з діями авторитарного режиму. Ціннісним підґрунтям протестного руху була підтримка євроінтеграційного курсу України на противагу зближення із Митним союзом.

Майдан Незалежності, Київ, 26 листопада 2013 року. Фото Артема Сліпачука/ Газета «День»

Водночас після брутального побиття Студентського Майдану учасники протесту почали висувати суто правозахисні вимоги. Зокрема, вони вимагали проведення ефективного розслідування та притягнення винних до відповідальності. Не випадково протягом всього Євромайдану одним із основних його гасел стало «Права людини понад усе!». Учасники протесту також вимагали відставки усіх очільників корупційного авторитарного режиму.

Учасники протесту як група вирізнялися і за зовнішніми ознаками, що давало змогу ідентифікувати їх поза основними місцями проведення мирних зібрань. Вони мали стрічки на одязі з українською та євросоюзівською символікою, прапори, специфічний теплий одяг, атрибути або елементи особистого захисту — каски, велосипедні шоломи, наколінники тощо.

Майдан Незалежності, Київ, 28 листопада 2013 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

Учасників протесту можна було вирізнити також і за характером отриманих травм. Лікарі медичних закладів були зобов'язані слідкувати за надходженням людей із травмами, що їх, ймовірно, вони могли отримати на Майдані — прострілені очі, розбиті голови тощо — та негайно повідомляти правоохоронців про такого роду постраждалих. Надалі правоохоронці затримували таких людей прямо у лікарнях та, навіть попри запевнення лікарів щодо необхідності госпіталізації, примусово вивозили їх у райвідділки та суди. Саме ця практика змусила людей організувати підпільну систему надання медичної допомоги та створення волонтерських лікарень і медичних пунктів, а також була поштовхом для заснування волонтерської ініціативи «Варта в лікарні». Ініціатива об'єднала звичайних людей, які цілодобово чергували в лікарнях, допомагали лікарям та пораненим, виступали живим щитом у випадку намагання правоохоронців примусово забрати госпіталізованого учасника протесту.

Яскравим прикладом може слугувати викрадення з Олександрівської лікарні в Києві учасників протесту Юрія Вербицького та Ігоря Луценка²⁹. Юрій Вербицький отримав характерну для учасників Майдану травму ока, після чого був відвезений іншим активістом Ігорем Луценко до Олександрівської (в минулому — Жовтневої) лікарні. Прямо в кабінеті лікаря їх обох примусово затримали кілька людей у цивільному одязі, силою посадили в машину та вивезли у невідомому напрямку. Зі слів Ігоря Луценка³⁰, їх розвели по різних відділеннях металевого гаража, де Ігоря протягом кількох годин катували, потім вивезли в ліс. Попри побиття, Ігор Луценка зміг вибратися із лісу, а Юрій Вербицький був знайдений мертвим.

НЕНАСИЛЬНИЦЬКИЙ ХАРАКТЕР ПРОТЕСТУ

Звичайними діями протестувальників було проведення акцій та пікетів різних державних органів. Учасники протесту не мали зброї. Тому у випадку протистоянь, в яких брала участь менша частина учасників протесту, останні використовували підручні засоби — бруківку, палиці тощо. Після першого побиття учасників Студентського Майдану в ніч з 29 на 30 листопада протестувальники почали носити спорядження для захисту від кийків та спецзасобів правоохоронців — каски, велосипедні шоломи, окуляри, маски від газу, наколінники тощо.

Варто відзначити, що протягом усього протестного періоду представники влади постійно намагалися спровокувати учасників протесту до насильницьких дій, часто такими підбурювачами виступали самі правоохоронці³¹. У більшості випадків такі провокації провалилися. Самі лідери та активісти Євромайдану неодноразово підкреслювали мирний характер протесту та засуджували насильницькі дії.

Із спогадів одного із учасників силового протистояння 1 грудня 2013 року, журналіста Юрія Бутусова, який сам постраждав під час намагання перешкодити провокації і згадує цей епізод дослівно так:

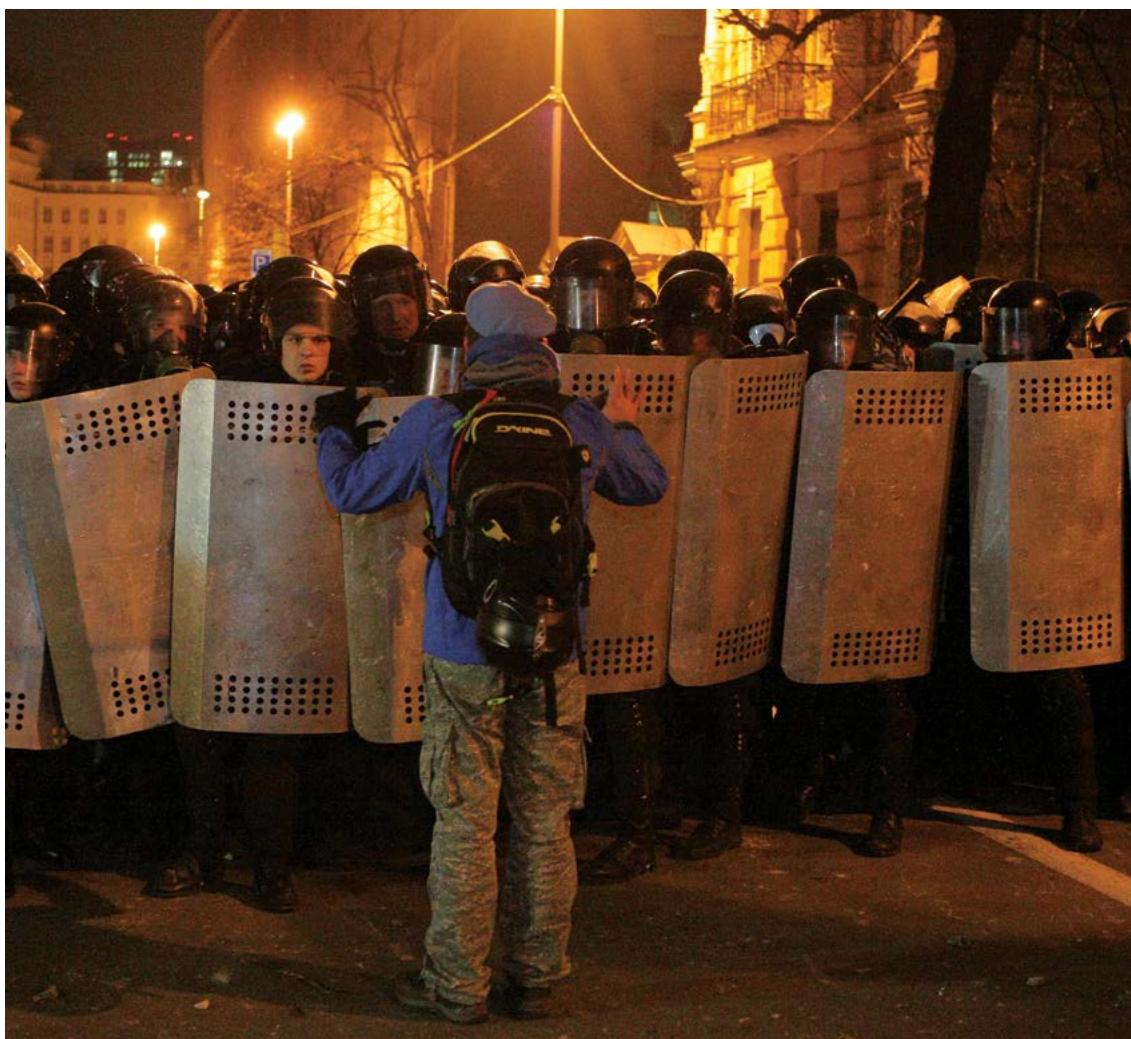
«Вопрос номер один: каким образом в Киеве можно угнать грейдер с номерами в центре города, поставит в месте проведения митинга, и чтобы никто на него не залез? Кто-то крикнул: «Тут есть трактористы?». Я пошел дальше. Здесь меня ждал вопрос номер два: почему вместо профессиональных подразделений спецназначения в кордоне милиции находились около 150 солдат-срочников внутренних войск за невысокой металлической оградой? «Беркут», очевидно, стоял в резерве, а на передовую послали мальчишек 18-19 лет. Вопрос номер три: почему эти мальчишки были гораздо легче экипированы? На митинге 25-го под Кабмином стоял «Беркут» с противогазами. Студентов на Евромайдане били закованные с головы до ног в латы и бронежилеты спецназовцы, тоже с противогазами, а солдатики имели экипировку полегче, да и противогазами не оснащались. Но ситуация пока не казалась напряженной. Киевляне подходили к солдатам, рассказывали о целях мирного митинга, о разгоне Евромайдана [...]. И тут возникает вопрос номер четыре: почему сотрудники милиции даже не предпринимали никаких попыток обращения к гражданам на протяжении всей фазы конфликта — а это примерно 13.30 — 17.30, то есть

²⁹ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/21/7010351/>.

³⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=yqi50DAsf2w>.

³¹ http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?yevromaydan_voyuyue_z_provokatorami_yakih_pidozryuyut_u_zvyazkah_z_militsiyeyu&objectId=395633.

не менее четырех часов? Никаких предупреждений, никаких призывов к спокойствию. Странно, что когда пара десятков бабук выходят с плакатами под администрацию президента и начинают ими размахивать, к ним, как правило, выходит офицер с мегафоном, а к толпе, численность которой начала быстро увеличиваться на Банковой после атаки грейдера, никто даже не обратился. Сложно считать случайным такое очевидное и грубое нарушение действующего порядка. Поэтому, не сговариваясь, мы с несколькими журналистами и демонстрантами, из которых мне запомнились Владислав Майстриук и Алексей Гриценко, начали сдерживать хулиганов и прикрывать солдат от нападения. Более того, пришлось успокаивать и толпу демонстрантов, потому что хулиганы начали кричать откровенно провокационные лозунги о прорыве на Банковую и захвате администрации президента. На Банковой уже собралось около двух тысяч человек, но это были просто любопытствующие с Майдана, а отнюдь не организованные штурмовики. Мы обращались к солдатам позвать старшего, но это было бесполезно. Милиционеры никого успокаивать не собирались. Вопрос номер пять: почему не появлялся ни один старший офицер? Почему в шеренге солдат стоял лишь один старший лейтенант, почему офицеры не вышли к митингующим?»³².

Урядовий квартал, Київ, 1 грудня 2013 року. Фото Артема Сліпачука/ Газета «День»

З огляду на це учасники Євромайдану постали перед необхідністю самостійно виявляти провокаторів³³ та забезпечувати громадський порядок за допомогою так званих сотень самооборони, в які за бажанням об'єднувалися рядові учасники протесту, що не мали спеціальної підготовки, — студенти, громадські активісти, офісні працівники тощо³⁴. Окрім того, до функцій самооборони входили побудова барикад, підтримка життєдіяльності наметового містечка, охорона синагог та польових шпиталів, захист людей від учасників кримінальних злочинних угруповань «тітушок» тощо.

Під час незаконних спроб правоохоронців примусово розігнати Майдан учасники протесту були змушені підпалювати шини для перешкоджання прицільній стрільбі та використовувати коктейлі Молотова для утримання правоохоронців на безпечній відстані. Цю тактику було застосовано лише протягом кількох днів різних протистоянь, насамперед через реальну загрозу життю та здоров'ю протестувальників. Загалом, стратегія протестувальників була виключно захисна та засновувалася на цінностях ненасильницького спротиву.

Важливо відзначити, що велика частина арештованих учасників протесту, які згодом були обвинувачені в організації масових заворушень та здійсненні опору працівникам правоохоронних органів, були затримані або під час спроб незаконного штурму, або взагалі далеко за межами епіцентру протестних дій.

Протягом трьох місяців мирного протесту та запровадження системи державного терору проти мирного цивільного населення було зафіксовано тільки кілька епізодів спонтанного насильства у відповідь на незаконні дії міліції. Показовим є епізод масового розстрілу 20 лютого 2014 року. Відео і фото матеріали демонструють, що більшість загиблих осіб не становили жодної загрози для правоохоронців, оскільки були екіпіровані тільки дерев'яними щитами для захисту від куль (іноді, залізними).

³³ http://censor.net.ua/photo_news/266124/vlast_postoyanno_pytaetsya_ustroit_provokatsii_protiv_evromaydana_koordinator_samooborony_fotoreportajvideo.

³⁴ <http://radio24.ua/news/showSingleNews.do?objectId=10044>, <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/30/7003906/>.

Майдан Незалежності, Київ, 6 лютого 2014 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

Тому більшість убивств та тілесних ушкоджень не можна розцінити як відповідну реакцію на реальну загрозу життю чи здоров'ю правоохоронців. Це була умисно організована політика придушення протестного руху всіма можливими способами, включно із застосуванням насильства.

Той факт, що менша частина протестувальників брала участь у спорадичних актах насильства у відповідь на провокації з боку органів влади та «тітушок», не змінює характер наступу влади як умисного переслідування мирного цивільного населення. «Якщо результатом індивідуального самозахисту від забороненого насильства буде позбавлення можливості бути захищеним від прямих атак, то абсурдним наслідком цього буде легітимація попередньої незаконної атаки. Тому використання необхідної та пропорційної сили в таких ситуаціях не може розглядатися як пряма участь у військових діях³⁵».

³⁵ Nils Melzer, Interpretive Guidance on the Notion of Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law, International Committee of the Red Cross, 58-61 (May 2009).

3. ПОЛІТИЧНИЙ УМИСЕЛ ВЛАДИ НА ЗДІЙСНЕННЯ НАПАДУ

Широкомасштабний та системний напад був організований Президентом України Віктором Януковичем та його адміністрацією, посадовими особами вищого рівня³⁶, керівниками правоохоронних органів³⁷ та спецпідрозділів. Політичне рішення придушити протестний рух, яке було прийнято колишнім керівництвом держави, підтверджується координацією злочинних дій між різними органами державної влади, колективною мобілізацією правоохоронних органів і афілійованих із ними кримінальних злочинних угруповань³⁸, а також різноманітністю форм та методів, задіяних для реалізації нападу. Це підтверджується також відсутністю будь-якого реагування осіб із владними повноваженнями для запобігання вчиненню злочинів, а також невикористанням будь-яких цивілізованих форм залагодження протистояння — перемовин, поступок, компромісів, що яскраво свідчить про розрахунок придушити протест силою.

Окрім використання правоохоронних органів та судової системи для переслідування учас-

Неподалік Верховної Ради України, Київ, 9 грудня 2013 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

³⁶ <http://tsn.ua/politika/kabmin-dozvoliv-strilyati-po-demonstrantah-z-vodometiv-na-morozi-330697.html> .

³⁷ <http://www.historypolitiks.com/archives/155> .

³⁸ <http://tyzhden.ua/News/100181> .

ників протесту влада створила, організувала³⁹, підтримувала та фінансувала парамілітарні групи так званих «тітушок» для залякування та нападів на учасників протесту⁴⁰, знищення майна та здійснення провокацій⁴¹.

Використання цих парамілітарних формувань⁴² проти учасників мирного протестного руху є прямим доказом існування умислу влади на придушення протесту всіма можливими способами⁴³.

Політичний умисел держави на придушення протестного руху також підкреслює ситуація із проведенням штучно організованих владою протестів так званих «антимайданів».

Вул. Інститутська, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

Основним атрибутом учасників «Антимайдану» була «георгієвська стрічка», впізнаваний військовий символ сучасної Росії⁴⁴. Були зафіксовані масові випадки примусу співробітників державних установ до участі у провладних мітингах, організованих на противагу

³⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=HRtBJNYwUIw>.

⁴⁰ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/21/7010368/>.

⁴¹ <https://www.youtube.com/watch?v=bNoOLHgY6sU>, <https://www.youtube.com/watch?v=0Pjd3hpM50k>.

⁴² http://texty.org.ua/pg/news/devrand/read/51017/Aktivisty_vyznachyly_khto_keruvav_kharkivskymy_titushkami
<http://tyzhden.ua/News/100346>.

⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=GNn6W61dmko>, <http://www.youtube.com/watch?v=1PHZ530f0ig>.

⁴⁴ Стрічка святого Георгія або георгієвська стрічка (Георгиевская ленточка) є одним із найвідоміших і найбільш шанованих символів військової доблесті в сучасній Росії. Стрічка складається з трьох смужок чорного та двох смужок помаранчевого кольорів. У Російській імперії застосовувалася в оформленні низки військових нагород. Використовується російськими громадянами як патріотичний символ.

протестному руху⁴⁵. Наприклад, на провладний мітинг 30 листопада 2013 року в Харкові місцева влада насильно збирала на «Антимайдан» працівників бюджетної сфери — комунальників, працівників заводів, медиків, освітян, викладачів навчальних закладів. За свідченнями викладачів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна та Харківського національного політехнічного університету, у навчальних закладах за рознарядкою склали список на 1000 представників із розпискою про обов'язкову участь. Загалом у цьому мітингу взяло участь, за різними оцінками, від 40 до 70 тис. бюджетників.

Основний мітинг на підтримку діючої авторитарної влади у м. Києві був фактично розташований в урядовому кварталі під стінами будівлі Верховної Ради України та охоронявся правоохоронними органами⁴⁶. Мітинг «Антимайдану» мав усі ознаки штучного заходу, координованого з боку влади⁴⁷, — однотипні армійські палатки, польові кухні, велика кількість свідчень учасників, що їх присутність оплачується, централізоване зведення людей. Мітингувальники стояли під прапорами провладної Партії регіонів та Комуністичної партії України. Згідно з розслідуванням журналістів, наметове містечко прихильників влади було організовано з використанням майна Міністерства надзвичайних ситуацій та Міністерства оборони, тобто фактично за рахунок платників податків⁴⁸.

«Антимайдан», Маріїнський парк, Київ, 9 грудня 2013 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

Попри відверто хуліганські дії учасників таких протестів, зокрема, знищення природного Маріїнського парку, розпиття спиртних напоїв у публічних місцях, хуліганство тощо, правоохоронці ніколи не втручалися з тим, щоб припинити такі протиправні дії⁴⁹.

⁴⁵ <http://atn.ua/obshchestvo/v-dnepropetrovske-na-antimaydan-sgonyayut-uchiteley-smi>
<http://atn.ua/obshchestvo/v-harkove-byudzhetnikov-sgonyayut-na-antimaydan>.

⁴⁶ <http://comments.ua/politics/446331-antimaydan-snova-obzhivaetsya.html>.

⁴⁷ <http://news.bigmir.net/ukraine/789029-Uchastnikam-Antimajdana-platjat-po-400-griven---SMI>.

⁴⁸ http://lb.ua/news/2013/12/19/248524_antimaydan_byudzhetniy_schet_.html.

⁴⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=9eOlvn91Atw>.

НЕЗАКОННІ ДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ЄВРОМАЙДАНУ

Вул. Інститутська, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Олександра Ратушняка / www.ratushniak.com

Правозахисними організаціями були зафіксовані наступні види основних порушень, вчинених правоохоронними органами⁵⁰.

ІГНОРУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ КОНФЛІКТУ І ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦЗАСОБІВ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО МИРНИХ УЧАСНИКІВ ПРОТЕСТУ І ЖУРНАЛІСТІВ

Згідно з керівними принципами свободи зібрань ОБСЄ, правоохоронці повинні розрізняти учасників протесту, чиї дії носять мирний характер, і учасників, що налаштовані на насильство. Тому вони не повинні ставитись до натовпу людей як до однорідної маси. З практичної точки зору, міліція має застосовувати таку тактику дій, яка дозволить нейтралізувати (знешкодити) лише тих, хто застосовує насильство і несе загрозу, не завдаючи шкоду іншим⁵¹. Так само правоохоронці повинні відрізняти учасників протесту від спостерігачів, зокрема журналістів. Така робота потребує спеціальної організаційної підготовки

⁵⁰ <http://protection.org.ua/ua/news/1580?print>.

⁵¹ <https://www.youtube.com/watch?v=C-OaVjricAc> <https://www.youtube.com/watch?v=Jvl6oyGV468>.

з боку міліції, зокрема, залучення спецпідрозділів, здатних працювати в умовах складної оперативної обстановки. Під час подій на вулиці Грушевського був залучений спецпідрозділ «Беркут», однак і він не виявив необхідних навичок — міліція замість того, щоб максимально локалізувати конфлікти, відгородилась від протестувальників і застосувала невибірково спецзасоби проти натовпу.

НЕДОТРИМАННЯ НОРМ ЗАСТОСУВАННЯ СВІТЛОШУМОВИХ ГРАНАТ

Використання спецзасобів також чітко внормовано відповідними документами. Так, згідно з чинними Правилами застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку, затвердженими постановою Ради Міністрів УРСР від 27 лютого 1991 року №49 (далі в тексті — Правила), світлошумові засоби відволікаючої дії (світлошумова граната «Заря», світлошумовий пристрій «Пламя») застосовуються на відстані не ближче двох метрів від людини. Під час сутичок на Грушевського правоохоронці кидали світлошумові гранати просто у натовп із-за кордону з барикад із технікою, не розбираючись, куди вони влучать, відповідно, жодних заходів щодо убезпечення людей від тяжких травм не було вжито. Як наслідок — учасники протесту та журналісти отримали рвані рани кінцівок від осколків гранат, щонайменше одному з протестувальників відірвало кисть руки.

Вул. Грушевського, Київ, 22 січня 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

Також зафіксоване використання світлошумових гранат із прив'язаними до них металевими предметами, що було умисно зроблено для збільшення потенційних ушкоджень.

НЕДОТРИМАННЯ НОРМ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИСТРОЇВ СЛЬОЗОТОЧИВОЇ ТА ДРАТІВЛИВОЇ ДІЇ

Під час подій на вулиці Грушевського було знайдено уламки від корпусів пристроїв миттєвого розпилення сльозоточивого аерозолу «Терен-6». Пристрій «Терен-6» взято на озброєння ОВС у 1997 році. Міністерством внутрішніх справ України розроблено Інструкцію для застосування спецзасобу «Терен-6» (наказ МВС України від 13.01.1998 № 26), але її тексту немає у відкритому доступі, це документ ДСК (для службового користування). Відповідно, офіційно дізнатись про норми використання «Терен-6» звичайному громадянину неможливо. Однак з неофіційних джерел відомо, що щодо цих пристроїв існує такий самий норматив, як і щодо світлошумових гранат — вони застосовуються на відстані не ближче двох метрів від людини. Під час подій на вулиці Грушевського «Терен-6» так само застосовували проти натовпу, а отже, так само, як і у випадку із світлошумовими гранатами, правоохоронці порушували вимоги нормативних актів.

Вул. Грушевського, Київ, 23 січня 2014 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

Окрім того, згідно з Правилами при застосуванні сльозоточивих речовин забороняється прицільна стрільба по правопорушниках, розкидання і відстрілювання гранат у натовп, а також повторне застосування їх у межах зони ураження в період дії цих речовин⁵².

⁵²

<https://www.youtube.com/watch?v=MOAOnIDQEPs>.

Вул. Грушевського, Київ, 22 січня 2014 року. Фото Артема Сліпачука /Газета «День»

За свідченнями груп медиків, що перебували на Грушевського і надавали допомогу пораненим, стійкий запах подразнюючих речовин, що розпилювались серед протестувальників, не вивітрювався, тому медикам доводилось постійно працювати в масках і респіраторях.

ПОРУШЕННЯ НОРМ ЗАСТОСУВАННЯ ВОДОМЕТІВ

Водомети — досить поширений спосіб припинення масових порушень громадського порядку. Їх застосування вважається більш гуманним, ніж інші спецзасоби, але лише за умов виконання чітких норм їх застосування. Згідно з Правилами, водомети застосовуються для роззосередження учасників масових заворушень при температурі атмосферного повітря не нижче 0 градусів за Цельсієм. Це означає, що під час протистояння на вулиці Грушевського будь-яке застосування водометів було незаконним. Що ж стосується заяв МВС про те, що водомети не використовувались проти людей, а гасили пожежу — то існує безліч фото і відео свідчень, на яких видно, що струмені води були цілеспрямовано направлені на учасників заходу, окрім того, під нього потрапили і самі міліціонери. Тим більше, для гасіння пожеж зазвичай використовують спеціально обладнані пожежні машини.

ПРИЦІЛЬНА СТРІЛЬБА ІЗ ТРАВМАТИЧНОЇ ЗБРОЇ В СПОСТЕРІГАЧІВ ТА ЖУРНАЛІСТІВ

Згідно з Правилами, патрони з гумовою кулею ударної непроникливої дії «Волна-р» відстрілюються з допомогою спеціального карабіна на відстані не ближче 40 метрів від людини і тільки по нижній частині ніг. З першого дня протистояння проти учасників застосовувалась травматична зброя. Серед травмованих під час протистоянь є люди із ушкодженнями внаслідок потрапляння гумових куль в руки, тулуб, голову, обличчя. Зафіксовані численні випадки влучення гумовими кулями в очі. При цьому на фото та відео зафіксовані правоохоронці, які вели прицільну стрільбу по людях, тож кваліфікувати такі травми як випадкові вкрай важко.

Вул. Грушевського, Київ, 22 січня 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

Окрім того, від гумових куль постраждало багато журналістів, хоча цього дуже легко було уникнути, адже вони мали спеціальні помаранчеві жилети із написом «Преса». Це дає підстави стверджувати, що по журналістах також велась прицільна стрільба.

Вул. Інститутська, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Олександра Ратушняка/ www.ratushniak.com

ЗАСТОСУВАННЯ НЕДОЗВОЛЕНИХ ЗАСОБІВ – КИДАННЯ В ГРУПИ ПРОТЕСТУВАЛЬНИКІВ КАМІННЯ ТА ЗАПАЛЮВАЛЬНИХ СУМІШЕЙ

У Правилах міститься вичерпний перелік спецзасобів, які може використовувати міліція, та обставин, за яких ці спецзасоби можуть застосовуватись. На фото та відео протистояння на вулиці Грушевського видно, що «коктейлі Молотова» застосовували і самі правоохоронці, які кидали запалювальні суміші у протестувальників⁵³.

Згідно з Правилами, рішення про застосування спеціальних засобів приймає службова особа, відповідальна за забезпечення громадського порядку, або керівник конкретної операції. Працівники міліції, які діють індивідуально, приймають такі рішення самостійно. Згідно із Законом «Про міліцію» про застосування спеціальних засобів, а також про будь-які ушкодження або смерть, які спричинені особі внаслідок застосування працівником міліції спеціальних засобів, працівник міліції негайно та письмово доводить до відома безпосереднього начальника для сповіщення прокурорів. Це означає, що і відповідальність за незаконне використання спецзасобів і спричинену внаслідок цього шкоду мають нести керівники підрозділів і керівники конкретних операцій. Їх особи можливо і необхідно встановити органам прокуратури, навіть якщо неможливо встановити особу виконавця. А перевищення повноважень щодо застосування сили, в тому числі спеціальних засобів і зброї, тягне за собою відповідальність, встановлену законом залежно від нанесеної шкоди життю і здоров'ю постраждалих.

⁵³

<https://www.youtube.com/watch?v=1SaS7gJQu6U>.

Вул. Грушевського, Київ, 22 січня 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СЛОВА ПІД ЧАС ЄВРОМАЙДАНУ

Насамперед варто звернути увагу на сплановану владою інформаційну кампанію дискредитації мирного протесту, яка проводилася на підконтрольному владі телебаченні та в друкованих засобах інформації. Уже в грудні відверто змінилася політика більшості центральних телеканалів. Було обмежено поширення інформації щодо акцій Євромайдану. Із відеохостингу *YouTube* було видалено відео «Телекритики» під назвою «Беркут — журналістам: «Ми тобі, сука, покажемо свободу слова!», в якому були представлені відеодокази злочинів, що вчинили правоохоронні органи проти представників ЗМІ 1 грудня 2013 року в Києві на вулиці Банковій. Дане відео було видалене через претензію щодо авторського права від Управління зв'язку з громадськістю Міністерства внутрішніх справ України.

Посилився тиск на пресу. Так, Генеральна прокуратура України та Міністерство внутрішніх справ вимагали терміново надати персональні дані журналістів та операторів телеканалу новин «24», які висвітлювали події 30 листопада та 1 грудня 2013 року в Києві. Телеканал надав офіційну відповідь та відмовив у наданні персональних даних своїх працівників, керуючись законом про захист персональних даних.

У зв'язку із незгодою з редакційною політикою з Першого національного каналу звільнилися три журналісти, через цензуру з «Інтеру» пішла команда менеджерів та журналістів, яка займала керівні посади на телеканалі. Майже 20 співробітників звільнилися з видання «Кореспондент» (медіахолдинг *UHM group*) після зміни власника видання та, відповідно, редакційної політики. Перед цим аналогічна ситуація склалася у виданні «Forbes Україна» через перехід медіахолдингу *UHM group* у власність групи Сергія Курченка, афілійованого із владою бізнесмена⁵⁴. Аналогічна ситуація була і в регіонах. Так, у Житомирі журналістам облдержтелерадіокомпанії заборонили випускати в ефір сюжет на підтримку побитих колег у Києві.

З метою виправдання злочинних дій влади для придушення протесту із уст вищих посадових осіб держави та в офіційних повідомленнях державних органів використовувалися негативні штампи для позначення протесту та його учасників. Представники уряду Януковича, його адміністрації та інші представники владної вертикалі критикували дії активістів та Євромайдан як явище. Від початку масових протестів представники влади обрали вкрай агресивну риторичку, ідентифікуючи протестувальників як групу екстремістів, радикалів, злочинців, бандитів, правопорушників і т. ін., зокрема, прем'єр-міністр М. Азаров відзначав, що захоплення будівель на Майдані було здійснено екстремістськими угрупованнями⁵⁵, міністр внутрішніх справ В. Захарченко неодноразово називав учасників протестів екстремістами⁵⁶, радикалами⁵⁷, відповідна риторика була присутня у заявах основної провладної партії⁵⁸.

Із заяви міністра внутрішніх справ Віталія Захарченка 25 січня 2014 року: «Тих, хто залишиться на Майдані та у захоплених будівлях, ми будемо вважати екстремістськими угрупованнями. І у разі виникнення небезпеки та переходу радикалів до активних дій будемо вимушені застосувати силу»⁵⁹.

Загалом, такі публічні вислови представників держави⁶⁰, що широко ретранслювалися підконтрольними владі телеканалами та друкованими засобами масової інформації, також свідчать про спланований характер нападу.

Протягом всього періоду Євромайдану журналісти були одними із тих, хто піддавався найвищому ризику. Відповідно до даних, наданих Інститутом масової інформації, було зафіксовано щонайменше 206 випадків постраждалих журналістів⁶¹.

Наприклад, уночі 24 грудня 2013 року була жорстоко побита журналістка й активістка Євромайдану Тетяна Чорновол. Вона помітила за собою стеження, коли поверталася до себе в село Гора. Невідома машина почала притискати її автомобіль до обочини, скидати з траси, бити кузовом. Коли Чорновол вимушено зупинилася, з машини вибігли двоє, розбили скло, та потім побили журналістку⁶². У цю ніч Тетяна їздила знімати будинки міністра внутрішніх справ Віталія Захарченка та генпрокурора Віктора Пшонки та вела власне

⁵⁴ <http://www.telekritika.ua/profesija/2013-11-13/87515>.

⁵⁵ <http://job-sbu.org/na-evromaydane-oruduyut-ekstremistyi-vlast-rezko-izmenila-tonalnost-39325.html>.

⁵⁶ <http://baltija.eu/news/read/35910>.

⁵⁷ https://www.youtube.com/watch?v=0WxJKfN_d1M.

⁵⁸ Audio comment <https://www.youtube.com/watch?v=RL8IU3TQeYA>.

⁵⁹ http://zaxid.net/news/showNews.do?zaharchenko_vsi_hto_zalishitsya_na_maydani_ekstremisti&objectId=1301403.

⁶⁰ <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/12/7/7005326/>.

⁶¹ <http://imi.org.ua/analytics/42295-spisok-postrajdalih-jurnalistiv-30-vipadkiv-onovlyuetsya.html>.

⁶² <http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/25/7008295/>.

журналістське розслідування. 25 грудня 2013 року в Донецьку відбувся пікет 8 місцевих журналістів проти жорстокого побиття Тетяни Чорновол. Після цієї події учасники пікету почали отримувати погрози, попередження про звільнення від свого керівництва «за розміщення інформації, яка суперечить редакційній політиці». Аналогічна ситуація спостерігалася в інших регіонах.

Ще одним прикладом є напад бійців спецпідрозділу «Беркут» 12 січня 2013 року на харківського кореспондента видання «Український простір» та інтернет-каналу «Мальва-TV» Романа Черемського за те, що він знімав їхні автобуси без номерних знаків. «До мене підійшов ззаду беркутівець, ззаду в шию електрошокером, скрутили, кілька ударів у район нирок, заштовхали в автобус, там ще дали в нирки і погрожували: "Передай своїм журналістам, щоб нас не знімали". Камеру розбили і забрали флешку», — розповів Черемський журналістам⁶³. Він звернувся із заявою в міліцію. Між тим, у відділі зв'язків із громадськістю ГУ МВС України в Харківській області застосування сили проти Черемського заперечують.

Ще один показовий приклад. Павло Сидоренко 19 січня 2014 р. перебував як незалежний журналіст на вулиці Грушевського. На ньому був яскравий жовтий жилет з надписом «ЗМІ». У проміжок часу з 19.00 до 21.00 Павло був кілька разів обстріляний співробітниками правоохоронних органів та 4 рази поранений гумовими (пластиковими) кулями (двічі в щок, в лоб та в око). При пораненні в око куля не дійшла 2 мм до мозку. У журналіста втрачений зір на ліве око.

63

<http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/11/7009344/>.

Нижче в інфографіці зведено дані станом на 2 лютого 2014 року.

ДИСКРИМІНАЦІЙНІ ЗАКОНИ, СПРЯМОВАНІ НА ПРИДУШЕННЯ ПРОТЕСТУ

Політика влади на придушення мирного протесту прослідковується і на рівні прийнятих у той час державних рішень. Згідно із Законом України «Про усунення негативних наслідків та недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань» від 19 грудня 2013 року було звільнено від відповідальності осіб, які є підозрюваними або обвинуваченими (підсудними) у вчиненні в період з 21 листопада по 26 грудня 2013 року включно злочинів, передбачених статтями 109, 122, 161, 171 (перешкоджання журналістській діяльності), 185, 194, 259, 279, 289, 293, 294, 295, 296, 341, 342, 343, 345, 348, 349, 365 (перевищення влади та службових повноважень), 376, 382, 386 Кримінального кодексу України, за умови, що ці злочини пов'язані з масовими акціями протесту, які розпочалися 21 листопада 2013 року, та закрито відповідні кримінальні провадження⁶⁴. Зазначений Закон був прийнятий 19 грудня 2013 року нібито на вимогу опозиції для звільнення незаконно затриманих та побитих 1-го грудня осіб. Проте з боку влади були додані норми, які дозволяли звільнити від кримінальної відповідальності представників силових структур за вчинені ними незаконні насильницькі дії.

У так званих «законах про диктатуру»⁶⁵ від 16 січня містилися положення, які вводили кримінальну відповідальність за наклеп та екстремізм⁶⁶, тим самим унеможлилювали будь-яку критику влади журналістами, забороняли рух колон машин, чим обмежували проведення мирних акцій «Автомайдану», встановлювали нові вимоги отримання ліцензії для надання послуг доступу до мережі Інтернет, вводили в правовий обіг поняття «іноземний агент», чим фактично створювали інструмент для обмеження діяльності та ліквідації будь-якого громадського об'єднання⁶⁷.

«Прийняття цього закону означає, що правляча коаліція дуже боїться, що в них немає інших способів зупинити мирний протест, і що вони не знають, як інакше зберегти владу, навіть маючи величезний адмінресурс у своїх руках. З огляду на це правозахисні організації видали заяву, в якій зазначили, що прийняття цього законопроекту — це, по суті, акт проголошення війни громадянському суспільству, і ми, як представники правозахисних організацій, в цій війні, не нами початій, не збираємося йти на капітуляцію. Ми закликаємо бойкотувати ці закони», — одразу після ухвалення диктаторських законів зявила на прес-конференції координаторка Євромайдан SOS Олександра Матвійчук⁶⁸.

«Фактично були заборонені журналістські розслідування, бо навіть збір інформації про правоохоронців, суддів та їхні статки названий незаконним. Подання інформації про будь-які протестні акції, згідно з ухваленим 16 січня 2014 року документом, можуть бути визнані екстремістськими. Згідно з законом, будь-який інтернет-ресурс можуть заблокувати, якщо він містить журналістські розслідування або інформацію про протестні акції. Відповідальність для медійників — штрафи, виправні роботи та позбавлення волі до 3 років. Це унеможливує і звичайну інформаційну журналістику», — йдеться в петиції журналістської спільноти «Стоп-цензура»⁶⁹.

⁶⁴ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/712-vii>.

⁶⁵ <http://www.radiosvoboda.org/media/video/25233811.html>.

⁶⁶ <http://www.telekritika.ua/profesija/2014-01-21/89591>.

⁶⁷ <http://iportal.rada.gov.ua/meeting/faxiv/show/5144.html>.

⁶⁸ <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25233817.html>.

⁶⁹ <http://www.telekritika.ua/profesija/2014-01-21/89591>.

Генеральна прокуратура 23 січня 2014 року оприлюднила умови звільнення⁷⁰ незаконно затриманих учасників протесту, що де-факто ставило їх у положення заручників влади: «На сьогоднішній день правоохоронними органами за участь і організацію масових заворушень на вулиці Грушевського затримано⁷¹ особу, з них суд обрав міру запобіжного заходу у виді тримання під вартою 36 особам. Розгляд інших судових справ призначено на найближчі дні, а сотні осіб знаходяться у розшуку. Чим довше продовжується протистояння, тим більше правопорушень здійснюється, тим більше кримінальних проваджень реєструється у Єдиному реєстрі досудових розслідувань, тим більше людей потрапляють до слідчих ізоляторів за грубе порушення законів. У разі, якщо радикально налаштовані особи припинять насильницькі дії, підпали, погроми, опір правоохоронним органам та звільнять вулицю Грушевського, органи прокуратури будуть клопотати перед судами про зміну запобіжного заходу на більш м'яку для вже арештованих осіб та про міру запобіжного заходу, не пов'язану з арештом для тих, кому її ще не обрано».

Аналогічна вимога містилася у законі про амністію від 29 січня 2014 року, який отримав назву «закону про заручників». Він передбачав, що звільнення свавільно затриманих та катованих активістів відбувається лише з дня, наступного за днем публікації на офіційному веб-сайті повідомлення Генерального прокурора України про фактичне звільнення учасниками масових акцій вулиць та адміністративних будівель. Закон передбачав, що якщо такі дії не будуть вчинені не пізніше, як через п'ятнадцять днів після набрання ним чинності, можливість звільнення затриманих учасників протесту втрачалася.

Окремо варто звернути увагу на дискримінаційні рішення місцевої виконавчої влади у Києві. Зокрема, спостерігалась непоодинокі практика закриття центральних станцій метро на вхід та вихід під час спроб штурмів Майдану правоохоронними органами. Як офіційні причини фігурували анонімні повідомлення про мінування окремих станцій метро. Так, під час нападу на Майдан рано-вранці 11 грудня 2013 року машиніст метро Віталій Замойський на знак протесту проти такої політики керівництва Київського метрополітену публічно звернувся до своїх пасажирів: «Шановні пасажири, станція "Майдан Незалежності" закрита на вхід і вихід пасажирів і працює тільки як пересадочна станція у зв'язку зі штурмом «Беркутом» наметового містечка».

Також уперше в історії метрополітену з 18 по 20 лютого було повністю припинено рух транспортних комунікацій метрополітену. Для цього 18 лютого службові особи КМДА та КП «Київський метрополітен» у супереч вимогам законодавства та за відсутності підстав для зупинення роботи метрополітену видали окреме доручення з вимогою негайно зупинити роботу всіх станцій Київського метрополітену.

70

http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=133612.

НЕЗАКОННІ ЗАБОРОНИ МИРНИХ ЗІБРАНЬ ПІД ЧАС ЄВРОМАЙДАНУ

Для заборони проведення мирних зібрань у Києві та регіонах був широко використаний інструмент винесення завідомо неправосудних судових рішень. Відповідно до даних Єдиного державного реєстру судових рішень, у період з 30 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року окружними адміністративними судами були заборонені (або іншим чином обмежені) щонайменше 77 мирних зібрань по всіх регіонах України. Порівнюючи з аналогічним періодом часу за рік до цього можна стверджувати, що кількість судових заборон зросла більш, ніж утричі.

Лідерами за кількістю судових заборон у цей період є м. Київ та Київська область (22), м. Севастополь (10), Харківська (8) та Дніпропетровська (7) області. Метою більшої заборонених мирних зібрань була підтримка євроінтеграції та протест проти політичних репресій (45), у 6 випадках були заборонені мирні зібрання на підтримку дій влади та вступу України до Митного союзу, ще у 14 випадках були заборонені контрзібрання. Більшість мирних зібрань при цьому була заборонена на тривалий проміжок часу (від одного до трьох місяців), що порушує принцип пропорційності⁷¹.

Аналіз способів і строків заборон мирних зібрань свідчить про масове застосування судами автоматичних заборон, що стосуються необмеженого кола осіб, які хочуть реалізувати своє право на мирні зібрання, протягом певного періоду часу на певній території. Такі судові рішення суперечать як українському законодавству, так і міжнародним стандартам. У більшості випадків підставою для заборони мирних зібрань була загроза застосування насильства, ймовірність виникнення конфліктних ситуацій, несвоєчасне повідомлення про проведення мирного зібрання тощо.

Небезпечним прецедентом стало рішення Харківського окружного адміністративного суду, який двічі встановив безстрокову заборону для усіх без винятку осіб, які бажали реалізувати право на мирні зібрання. В іншому випадку суд легітимізував розпорядження Харківського міського голови про заборону у зв'язку із загрозою епідемії грипу масових заходів «до окремого розпорядження», незважаючи на те, що мер міста фактично перебрав на себе повноваження, які згідно з Конституцією України належать лише суду⁷².

⁷¹ <http://www.reyestr.court.gov.ua/>.
⁷² <http://reyestr.court.gov.ua/Review/35468557>.
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/35468521>.
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/35468708>.
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/35503239>.
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/35494694>.

Таблиця заборони мирних зібрань за регіонами України⁷³

Дата прийняття судового рішення	Організатор	Назва акції (якщо відома) та прогнозована кількість учасників відповідно до заявки організатора	Регіон	Мета зібрання	Спосіб і строк заборони
28.11.2013	Комітет самоорганізації населення мікрорайону Василівка	500-600 осіб	Автономна Республіка Крим (Ялта)	Підтримка вступу до Митного союзу	29.11.2013 – 28.12.2013 (заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Ялта)
28.11.2013	Громадська організація «Фрирайт»	200-300 осіб	Автономна Республіка Крим (Ялта)	Підтримка євроінтеграції	29.11.2013 – 28.12.2013 (заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Ялта)
20.02.2014	Кримська правозахисна організація «Трибунал»	1000 осіб	Автономна Республіка Крим (Сімферополь)	Висловлення незгоди з політичною ситуацією, що склалася в державі	21.02.2014 – 30.04.2014 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Сімферополь
25.11.2013	Фізична особа	500 осіб	Дніпропетровська область (Дніпропетровськ)	Немає точних відомостей	25.11.2013 – 31.12.2013 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на Європейській площі м. Дніпропетровська (щодо необмеженої кількості осіб)
26.11.2013	Дніпропетровська міська організація Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина»	200 осіб	Дніпропетровська область (Дніпропетровськ)	Немає точних відомостей (швидше за все, на підтримку євроінтеграції)	26.11.2013 – 31.12.2013 Заборона проводити мирні зібрання на Європейській площі м. Дніпропетровська
26.11.2013	Дніпропетровська обласна організація всеукраїнської молодіжної громадської організації «Молоді регіони»	До 2000 осіб	Дніпропетровська область (Дніпропетровськ)	Підтримка політичної ситуації в Україні (на користь влади)	27.11.2013 – 14.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання у будь-якій формі на частині території м. Дніпропетровська (щодо необмеженої кількості осіб)
28.11.2013	Молодіжна організація «Кьюкусінкай ІФК»	100 осіб	Дніпропетровська область (Нікополь)	Підтримка євроінтеграції	29.11.2013 – 14.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Нікополь (щодо необмеженої кількості осіб)

03.12.2013	Громадська організація «Спортивний клуб "Вейк Стайл"»	150 осіб	Дніпропетровська область (Нікополь)	Підтримка вступу до Митного союзу	04.12.2013 – 14.01.2014 Заборона проводити заходи на частині території м. Нікополь
16.01.2014	Всеукраїнське об'єднання «Свобода»	5-10 осіб	Дніпропетровська область (Нікополь)	Встановлення інформаційних наметів	17.01 – 16.02 Заборона проведення будь-яких мирних зібрань на частині території м. Нікополь
16.01.2014	Громадська організація «Козацька Варта Батьківщини»	До 300 осіб	Дніпропетровська область (Нікополь)	Підтримка євроінтеграції	16.01.2014 – 08.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Нікополь
26.11.2013	Фізична особа	«Я обираю ЄС» (прогнозована кількість учасників не відома)	Житомирська область (Житомир)	Підтримка євроінтеграції	26.11.2013 – 19.01.2014 Заборона встановлювати малі архітектурні форми (намети, кіоски, навіси, у тому числі стаціонарні та пересувні), використовувати звуко- і кіновідтворюючу та підсилюючу апаратуру на частині території м. Житомира
09.12.2013	Запорізька обласна ветеранська організація Асоціації ветеранів Міністерства внутрішніх справ України, фізична особа	500 і 1000 осіб відповідно	Запорізька область (Запоріжжя)	Контрзібрання (акції щодо висловлення підтримки та незгоди з діями міліції з розгону демонстрантів)	10.12.2013 Заборона мирних зібрань на частині території м. Запоріжжя
20.01.2014	Запорізька міська молодіжна громадська організація «Центр патріотичного виховання молоді "Пересвіт"», фізична особа	«Закон – один для всіх! Досить покрити вати злочини!» 300 осіб Акція на підтримку невтручання в діяльність прокуратури 200 осіб	Запорізька область (Запоріжжя)	Контрзібрання (протест проти діяльності прокуратури та акція на підтримку невтручання в її діяльність)	21.01.2014 Заборона мирних зібрань біля будівлі прокуратури у м. Запоріжжя
31.01.2014	Запорізька міська організація Партії регіонів, Запорізька обласна громадська організація «Захистимо наші будинки», Запорізьке обласне об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта», фізичні особи	Понад 20000 осіб з обох сторін	Запорізька область (Запоріжжя)	Контрзібрання (акції на підтримку та протест проти дій Президента)	02.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Запоріжжя

14.02.2014	Запорізька міська молодіжна громадська організація «Молоді регіони», фізичні особи	Понад 6000 осіб з обох сторін	Запорізька область (Запоріжжя)	Контрзібрання (акції підтримки та протесту щодо дій Президента)	16.02.2014 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Запоріжжя
01.12.2013	Київська міська організація політичної партії всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	150000 осіб	Київська область (Нові Петрівці)	Підтримка євроінтеграції	01.12.2013 – 07.01.2014 Автоматична заборона проведення акцій на території с. Нові Петрівці (щодо необмеженої кількості осіб)
14.12.2013	Довірені особи кандидата у народні депутати	1000 осіб	Київська область (Обухів)	Проведення передвиборчого мітингу	15.12.2013 – 19.12.2013 Заборона проводити мирні зібрання на площі біля приміщення окружної виборчої комісії у м. Обухів
31.12.2013	Громадська ініціатива «Вільні політ'язні», громадський рух «Борці за благоустрій»	«Ні – політ-репресіям» 300-500 осіб	Київська область (Нові Петрівці)	Протест проти політичних репресій	01.01.2014 – 31.01.2014 Автоматична заборона проведення мирних зібрань біля резиденції Межигір'я у Н. Петрівцях (щодо необмеженої кількості осіб)
10.01.2014	Центр захисту прав людини «Свобода»	300 осіб	Київська область (Буча)	Підтримка євроінтеграції	11.01.2014 – 11.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на Київській площі та площі Тараса Шевченка у м. Буча
10.01.2014	Київська обласна організація партії «Союз», Київська обласна організація Демократичної партії угорців України, Київська обласна партійна організація Зеленої екологічної партії України «Райдуга», Центр захисту прав людини «Свобода», Рада Всеукраїнського об'єднання «Майдан»	«Ні – політ-репресіям» 3000 осіб	Київська область (Переяслав-Хмельницький)	Підтримка євроінтеграції, протест проти політичних репресій	11.01.2014 – 11.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Переяслав-Хмельницький
10.01.2014	Київська обласна організація партії «Союз», Київська обласна організація Демократичної партії угорців України, Київська обласна партійна організація Зеленої екологічної партії України «Райдуга», Центр захисту прав людини «Свобода»	«Свободу політ'язням», «Ні – політ-репресіям». Понад 1400 осіб	Київська область (Васильків)	Підтримка євроінтеграції, протест проти політичних репресій	11.01.2014 – 11.02.2014 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Васильків

10.01.2014	Київська обласна організація партії «Союз», Київська обласна організація Демократичної партії угорців України, Київська обласна партійна організація Зеленої екологічної партії України «Райдуга», Центр захисту прав людини «Свобода»	300-500 осіб	Київська область (Яготин)	Підтримка євроінтеграції	11.01.2014 – 11.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Яготин
10.01.2014	Київська обласна організація Демократичної партії угорців України	«Свободу політ'язням», «Ні – політ-репресіям» 350 осіб	Київська область (Вишгород)	Підтримка євроінтеграції, протест проти репресій	11.01.2014 – 11.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Вишгород
10.01.2014	Київська обласна організація партії «Союз», Київська обласна організація Демократичної партії угорців України, Київська обласна партійна організація Зеленої екологічної партії України «Райдуга», Центр захисту прав людини «Свобода»	«Свободу політ'язням», «Ні – політ-репресіям» До 2000 осіб	Київська область (Ірпінь)	Підтримка євроінтеграції, протест проти репресій	11.01.2014 – 11.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань по вулиці Шевченка у м. Ірпінь
10.01.2014	Київська обласна організація партії «Союз», Київська обласна організація Демократичної партії угорців України, Київська обласна партійна організація Зеленої екологічної партії України «Райдуга», Центр захисту прав людини	«Свободу політ'язням», «Ні – політ-репресіям» Близько 2000 осіб	Київська область (Обухів)	Підтримка євроінтеграції, протест проти репресій	Безстрокова заборона (з 11.01) проводити мирні зібрання на частині території м. Обухів
10.01.2014	Київська обласна організація партії «Союз», Київська обласна організація Демократичної партії угорців України, Київська обласна партійна організація Зеленої екологічної партії України «Райдуга», Центр захисту прав людини «Свобода»	«Свободу політ'язням», «Ні -політ-репресіям» До 2000 осіб	Київська область (Бровари)	Підтримка євроінтеграції, протест проти репресій	11.01.2014 – 11.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Бровари
10.01.2014	Київська обласна партійна організація Зеленої екологічної партії України «Райдуга»	«Свободу політ'язням», «Ні – політ-репресіям» 450 осіб	Київська область (Бориспіль)	Підтримка євроінтеграції, протест проти репресій	11.01.2014 – 11.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Бориспіль

10.01.2014	Київська обласна організація партії «Союз», Київська обласна організація Демократичної партії угорців України, Київська обласна партійна організація Зеленої екологічної партії України «Райдуга», Центр захисту прав людини «Свобода»	«Свободу політ'язням», «Ні — політ-репресіям». Близько 2000 осіб	Київська область (Біла Церква)	Підтримка євроінтеграції, протест проти репресій	11.01.2014 — 11.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Бровари
28.01.2014	Центр захисту прав людини «Свобода», Всеукраїнське об'єднання захисту конституційних прав і свобод громадян України, Київська обласна організація Демократичної партії угорців України	До 6000 осіб	Київська область (Нові Петрівці)	Проведення акцій протесту біля резиденції Президента	01.02.2014 — 01.04.2014 Автоматична заборона проведення мирних зібрань поблизу резиденції Президента (щодо необмеженої кількості осіб)
03.02.2014	Київська обласна організація партії «Союз», Київська обласна організація Демократичної партії угорців України	«Ні — політ-репресіям» Понад 6000 осіб	Київська область (Гореничі)	Проведення пікетувань з вимогою контролю над процесом виконання Закону України «Про амністію»	04.02.2014 — 05.03.2014 Заборона проводити мирні зібрання на частині території с. Гореничі
07.02.2014	Політична партія «Соціал-Патріотична Асамблея Слов'ян», Політична партія «Українська націонал-трудова партія», Всеукраїнська громадська організація «Об'єднання Богдана Хмельницького»	До 20000 осіб	Київська область (Вишгород)	Протест проти політичних репресій	08.02.2014 — 01.04.2014 Автоматична заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Вишгород (щодо необмеженої кількості осіб)
07.02.2014	Всеукраїнська громадська організація «Об'єднання Богдана Хмельницького», політична партія «Українська націонал-трудова партія», політична партія «Соціал-Патріотична Асамблея Слов'ян»	17000 осіб	Київська область (Нові Петрівці)	Пікетування резиденції Президента України	08.02.2014 — 08.04.2014 Автоматична заборона проведення мирних зібрань на частині території с. Нові Петрівці (щодо необмеженої кількості осіб)
25.11.2013	Кіровоградська міська партійна організація «Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"»		Кіровоградська область (Кіровоград)	Підтримка євроінтеграції	26.11.2013 — 31.12.2013

26.11.2013	Фізична особа, Кіровоградська міська організація Всеукраїнського об'єднання «Свобода», Кіровоградська обласна партійна організація «Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"», Кіровоградський міський комітет Комуністичної партії України	Прихильники євроінтеграції (1000 осіб), прихильники вступу до Митного союзу (невідомо)	Кіровоградська область (Кіровоград)	Контрзібрання (акції щодо підтримки євроінтеграції та вступу до Митного союзу)	Різні строки заборони: 27.11.2013 — для прихильників Митного союзу, 27.11.2013 — 29.11.2013, 27.11.2013 — 31.12.2013, 27.11.2013 — 30.11.2013 для прихильників євроінтеграції
28.11.2013	Фізична особа	Місцевий «Євромайдан» 100 осіб	Кіровоградська область (Кіровоград)	Підтримка євроінтеграції	28.11.2013 — 30.11.2013 Заборона мирних зібрань на площі імені Кірова
05.12.2013	Українська правовірна греко-католицька церква, фізичні особи		Львівська область (Львів)	Проведення молитовних маніфестацій за збереження християнських цінностей	Безстрокова заборона (з 01.12.2013) проводити мирні зібрання на території м. Львова
26.11.2013	«Луганська обласна громадська організація "Народний фронт Луганщини"», Луганська міська організація всеукраїнського об'єднання «Свобода», Луганська міська організація політичної партії «Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"», «Луганська обласна громадська організація "Молодіжний фронт Луганщини"», «Луганська обласна організація по захисту прав дітей війни та людей похилого віку», «Луганська обласна організація "Громадський актив Луганщини"», «Луганське обласне товариство українців депортованих з Польщі "Ватра"»	Близько 2 тис. осіб	Луганська область (Луганськ)	Контрзібрання (акції щодо підтримки євроінтеграції та вступу до Митного союзу)	26.11.2013 — 14.01.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Луганськ
26.11.2013	Луганська міська організація комуністичної партії України, громадська організація «Луганський округ донських козаків», фізичні особи	Близько 2 тис. осіб	Луганська область (Луганськ)	Контрзібрання (акції щодо підтримки євроінтеграції та вступу до Митного союзу)	27.11.2013 — 31.12.2013 Заборона мирних зібрань на частині території м. Луганськ

02.12.2014	Лутугинська районна організація комуністичної партії України, Луганська обласна організація Всеукраїнського об'єднання «Свобода», Асоціація підприємців Лутугинщини, Районна організація товариства Червоного Хреста, Лутугинська міська рада жінок, Лутугинська районна організація ветеранів	до 500 осіб	Луганська область (Лутугине)	Контрзібрання (акції щодо підтримки євроінтеграції та вступу до Митного союзу)	03.12.2013 — 14.01.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Лутугине
24.11.2013	Миколаївська обласна організація партії «Русский блок», Миколаївський міський комітет Прогресивної соціалістичної партії України, фізичні особи	Понад 10000 осіб	Миколаївська область (Миколаїв)	Контрзібрання (акції щодо підтримки євроінтеграції та вступу до Митного союзу)	24.11.2013 — 07.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Миколаїв (щодо необмеженої кількості осіб)
18.01.2014	Миколаївська міська організація всеукраїнського об'єднання «Свобода»	30 осіб	Миколаївська область (Миколаїв)	Підтримка євроінтеграції, протест проти тиску на активістів	20.01.2014 Заборона проводити мирне зібрання безпосередньо біля приміщення прокуратури
23.11.2013	Одеська міська організація «Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина"», Одеська обласна організація політичної партії «УДАР Віталія Кличка», фізичні особи	До 1000 осіб	Одеська область (Одеса)	Підтримка євроінтеграції	23.11.2013 — 31.11.2013 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Одеса
25.11.2013	Одеська міська організація політичної партії «Європейська партія України», Громадська організація «Правова корпорація», Громадська організація «Заклад Пауерліфтингу»	300 осіб	Одеська область	Підтримка євроінтеграції	25.11.2013 — 31.12.2013 Автоматична заборона встановлювати намети, будь-які інші споруди, в тому числі збірно-розбірні, встановлювати та/або використовувати звуковідтворювальну апаратуру (гучномовці, динаміки, тощо), автомобілі, інші транспортні засоби, в тому числі причепа та напівпричепа та будь-яке інше обладнання
23.11.2013	Громадська організація «Правова ініціатива»	200 осіб	Полтавська область (Кременчук)	Немає точних відомостей (швидше за все на підтримку євроінтеграції)	24.11.2013 — 08.12.2013 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на значній території м. Кременчук (щодо необмеженої кількості осіб)

21.12.2013	Фізична особа	1000 осіб	Рівненська область (Рівне)	Підтримка євроінтеграції	Заборона безстрокової акції в м. Рівне на Майдані Просвіти (з 22.12.2014)
24.12.2013	Фізична особа	10000 осіб	Рівненська область (Рівне)	Пікетування відділень Міністерства внутрішніх справ	Безстрокова заборона (з 25.12) проводити мирні зібрання на частині території м. Рівне
26.11.2013	Тернопільський міський комітет Комуністичної партії України	300 осіб	Тернопільська область (Тернопіль)	Підтримка вступу до Митного союзу	27.11.2013 – 08.12.2013 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Тернопіль
10.12.2013	Тернопільська обласна організація політичної партії «За Україну», Тернопільська обласна організація Всеукраїнського об'єднання «Свобода», Тернопільська обласна організація «Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина"», Тернопільська обласна організація партії «УДАР Віталія Кличка»	500 осіб	Тернопільська область (Тернопіль)	Підтримка євроінтеграції	10.12.2013 – 07.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Тернопіль (щодо необмеженої кількості осіб)
25.11.2013	Ініціативна група громадян	«За Європейську Україну»	Харківська область (Харків)	Підтримка євроінтеграції	Безстрокова заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Харкова (з 26.11.2013)
25.11.2013	Харківський місцевий професійний союз «Харківський профсоюз студентів»	«Відмова від Євроінтеграції в Україні»	Харківська область (Харків)	Немає точних відомостей (швидше за все проти євроінтеграції)	Безстрокова заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Харкова (з 26.11.2013)
26.11.2013	Об'єднання громадян міста Харкова «Підтримуємо майдан», Харківська ініціативна група «Усі на майдан»	«Ми за Євроінтеграцію»	Харківська область (Харків)	Підтримка євроінтеграції	Безстрокова автоматична заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Харкова (щодо необмеженої кількості осіб)
26.11.2013	Ініціативна група громадян «За зближення з Європейським союзом», ініціативна група «Ми громадяни»	«Ми обираємо ЄС, Європа і Україна – вибір українського народу» 100 осіб	Харківська область (Харків)	Підтримка євроінтеграції	Безстрокова автоматична заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Харкова (щодо необмеженої кількості осіб)
26.11.2013	Ініціативна група громадян	«За Євроінтеграцію»	Харківська область (Харків)	Підтримка євроінтеграції	Безстрокова заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Харкова (з 27.11.2013)

04.12.2013	Ізюмська міська партійна організація «Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина"», Ізюмська міська організація Партії Регіонів, фізичні особи	300 і 2500 осіб відповідно	Харківська область (Ізюм)	Контрзібрання (акції щодо підтримки євроінтеграції та щодо підтримки дій влади)	05.12.2013 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Ізюм
05.12.2013	Чугуївська територіальна організація партії «ГРОМАДА»	100 осіб	Харківська область (Чугуєв)	Підтримка євроінтеграції	07.12.2013 – 07.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на площі Леніна в м. Чугуєві (щодо необмеженої кількості осіб)
30.12.2013	Харківська обласна організація Всеукраїнського об'єднання «Свобода»		Харківська область (Барвінкове)	Встановлення агітаційних наметів для поширення друкованої продукції	01.01.2014 – 20.01.2014 Заборона встановлювати агітаційні намети на частині території м. Барвінкове
25.11.2013	Черкаська обласна організація Комуністичної партії України, Черкаська міська організація партії «Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"»		Черкаська область (Черкаси)	Контрзібрання (акції щодо підтримки євроінтеграції та вступу до Митного союзу)	26.11.2013 – 25.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Черкаси (щодо необмеженої кількості осіб)
29.11.2013	Уманський міський комітет Комуністичної партії робітників і селян України, Уманська міськрайонна організація товариства Червоного Хреста України	«Євроінтеграція – шлях в нікуди» 200-500 осіб, Захід щодо боротьби з ВІЛ/СНІД (200 осіб)	Черкаська область (Черкаси)	Одночасні зібрання (акції щодо підтримки вступу до Митного союзу та мітингу, приуроченому для боротьби з ВІЛ/СНІД)	02.12.2013 – 07.01.2014
06.12.2013	Обласна Спілка жінок Черкащини, Черкаська міська організація Партії регіонів, Черкаська міська організація Політичної партії «УДАР Віталія Кличка»		Черкаська область (Черкаси)	Контрзібрання	07.12.2013 – 15.01.2014 Автоматична заборона (щодо необмеженої кількості осіб)
29.01.2014	Черкаська міська організація Партії регіонів, Обласна Спілка жінок Черкащини, Черкаська обласна організація ветеранів	До 6000 осіб з різних сторін	Черкаська область (Черкаси)	Контрзібрання (акції на підтримку та протест проти дій Президента)	30.01.2014 – 04.02.2014 Заборона проведення мирних зібрань на частині території м. Черкаси
05.02.2014	Черкаська міська організація Партії Регіонів, Обласна Спілка жінок Черкащини, Черкаська обласна організація ветеранів	До 3000 осіб з різних сторін	Черкаська область (Черкаси)	Контрзібрання	06.02.2014 – 28.02.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на площі «Соборна» у м. Черкаси (щодо необмеженої кількості осіб)

23.11.2013	Чернігівська обласна організація політичної партії «Демократичний Альянс»	«Я обираю ЄС» 150 осіб	Чернігівська область (Чернігів)	Підтримка євроінтеграції	23.11.2013 – 07.01.2014 Автоматична заборона встановлювати малі архітектурні форми (намети, кіоски, навіси, у тому числі тимчасові та пересувні), використовувати звуко- та кіно-відтворюючу апаратуру
21.11.2013	Всеукраїнська громадська організація «Коаліція учасників Помаранчевої Революції», Громадський рух «Українська Патріотична Альтернатива», Всеукраїнська суспільна організація «Православний вибір»	5000 осіб	м. Київ	Підтримка євроінтеграції	22.11.2013 – 07.01.2014 Автоматична заборона встановлювати малі архітектурні форми у вигляді наметів, кіосків, навісів, у тому числі тимчасових та пересувних
30.11.2013	«Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"», Київська міська організація політичної партії, Депутатська фракція Політична партія «УДАР» («Український Демократичний Альянс за Реформи» Віталія Кличка»), фізичні особи	150000	м. Київ	Підтримка євроінтеграції	01.12.2013 – 07.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на значній частині території м. Києва (щодо необмеженої кількості осіб)
06.12.2013	Депутатська фракція Політичної партії «УДАР» («Український Демократичний Альянс за Реформи») Віталія Кличка», фізичні особи	150000 осіб	м. Київ	Підтримка євроінтеграції	07.12.2013 – 07.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на значній частині території м. Києва (щодо необмеженої кількості осіб)
05.12.2013	Громадський актив Києва		м. Київ	Підтримка євроінтеграції	05.12.2013 – 07.01.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на значній частині території м. Києва (щодо необмеженої кількості осіб)
06.01.2014	Депутатська фракція Політичної партії «УДАР» («Український Демократичний Альянс за Реформи») Віталія Кличка», Київська міська організація політичної партії «Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"», Всеукраїнська громадська організація «Народна солідарність за соціальний захист та взаємодопомогу»	150000 осіб	м. Київ	Підтримка євроінтеграції	08.01.2014 – 08.03.2014 Автоматична заборона проводити мирні зібрання на значній частині території м. Києва (щодо необмеженої кількості осіб)

29.11.2013	Громадське об'єднання «Городское движение по защите прав граждан "Народний контроль"»	До 30 осіб	м. Севастополь	Підтримка євроінтеграції	01.12.2013 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Севастополь
30.11.2013	Громадське об'єднання «Городское движение по защите прав граждан "Народний контроль"»	До 30 осіб	м. Севастополь	Підтримка євроінтеграції	01.12.2013 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Севастополь
14.12.2013	Громадське об'єднання «Городское движение по защите прав граждан "Народний контроль"»	50 осіб	м. Севастополь	Підтримка євроінтеграції	15.12.2013 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Севастополь
20.12.2013	Громадське об'єднання «Городское движение по защите прав граждан "Народний контроль"»	50 осіб	м. Севастополь	Підтримка євроінтеграції	22.12.2013 Заборона проводити мирні зібрання на частині території м. Севастополь
23.12.2013	Садівниче товариство «Гавань»	120 осіб	м. Севастополь	Публічне вираження вимог до керівництва прокуратури	24.12.2013 Заборона проводити мирне зібрання біля будівлі прокуратури м. Севастополя
10.02.2014	Ініціативна група громадян	До 20 осіб	м. Севастополь	Проведення пікетування будівлі Севастопольської міської державної адміністрації	11.02.2014 Заборона розміщення намету з використанням для освітлення бензогенератора 2,5 КВ, для обігріву - бочки та дров.
14.02.2014	Громадська організація «Спілка робочих Севастополя»	200 осіб	м. Севастополь	Протест проти дій прокуратури міста	17.02.2014 Заборона проведення пікету біля будівлі прокуратури м. Севастополя
18.02.2014	Громадська організація «Союз громадян "За справедливість"»	40 осіб	м. Севастополь	Підтримка політики Президента України в сфері боротьби з корупцією та оголошення фактів корупції в місцевій прокуратурі	21.02.2014 Заборона проведення пікету біля будівлі прокуратури м. Севастополя

19.02.2014	Громадська організація «Спілка робочих Севастополя»	200 осіб	м. Севастополь	В підтримку політики Президента щодо оголошення 2014 року – роком боротьби з корупцією	21.02.2014 Заборона проведення пікету біля будівлі прокуратури м. Севастополя
20.02.2014	Фізичні особи	50 осіб	м. Севастополь	Проведення траурної ходи з метою вшанування загиблих у м. Києві	21.02.2014 Заборона проведення траурної ходи на частині території м. Севастополя

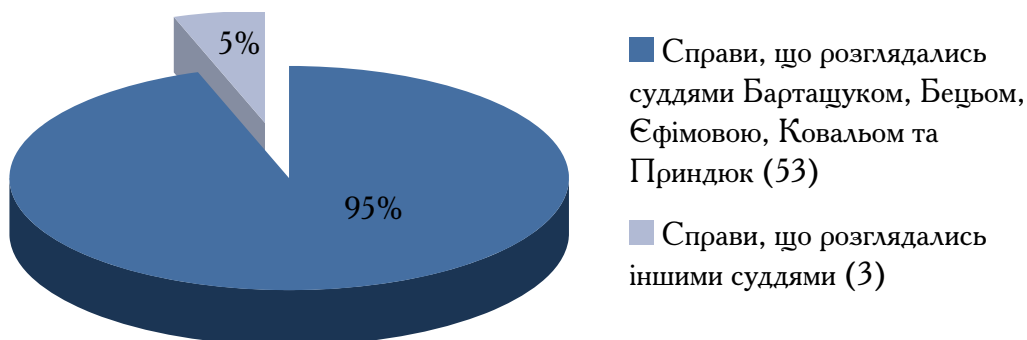
ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Під час Євромайдану моніторинг за судовими засіданнями над обвинуваченими учасниками протесту в Києві та регіонах здійснювала група громадського спостереження «ОЗОН»⁷⁴. Відповідно до результатів моніторингу ними були зафіксовані такі види порушень.

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ БЕЗСТОРОННОСТІ СУДУ

Справи, що стосувались Євромайдану, розглядались у більшості випадків одними й тими самими суддями. Зокрема, судді Апеляційного суду м. Києва Барташук, Бець, Єфімова, Коваль та Приндюк розглянули 95% кримінальних справ, що потрапили до Апеляційного суду м. Києва та були відстежені громадськими спостерігачами «ОЗОН»⁷⁵.

Діаграма 1. Розгляд справ суддями Апеляційного суду міста Києва

⁷⁴ <http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/10/Zvit-za-rezultatami-monitoringu-sudovogo-rozglyadu-sprav-shhodo-gromadskih-aktivistiv-ta-uchasnikiv-YEvromajdanu-gruden-2013-lyutij-2014r.r..pdf>

⁷⁵ Зокрема у справах №№ 11-cc/796/2142/2013, 11-cc/796/202/2014, 11-cc/796/2145/2013, 11-cc/796/2213/2013, 11-cc/796/165/2014, 11-cc/796/164/2014, 11-cc/796/2181/2013, 11-cc/796/161/2014, 11-cc/796/194/2014, 11-cc/796/208/2014, 11-cc/796/200/2014, 11-cc/796/232/2014, 11-cc/796/224/2014, 11-cc/796/231/2014, 11-cc/796/2159/2013, 11-cc/796/2212/2013, 11-cc/796/2164/2013, 11-cc/796/198/2014, 11-cc/796/154/2014, 11-cc/796/155/2014, 11-cc/796/172/2014, 11-cc/796/170/2014, 11-cc/796/167/2014, 11-cc/796/2139/2013, 11-cc/796/199/2014, 11-cc/796/223/2014, 11-cc/796/2151/2013, 11-cc/796/204/2014, 11-cc/796/2162/2013, 11-cc/796/192/2014, 11-cc/796/203/2014, 11-cc/796/210/2014, 11-cc/796/193/2014.

Враховуючи те, що судова палата з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду міста Києва складається з 46-ти суддів⁷⁶, розгляд справ, що стосувались Євромайдану, переважно п'ятьма згаданими суддями суперечить об'єктивному і неупередженому розподілу справ, що заснований на принципі черговості та однакової кількості проваджень для кожного судді.

Крім того, названі судді ще до подій Євромайдану ухвалювали рішення, щодо яких існують підстави вважати їх політично вмотивованими. Наприклад, суддя Єфімова відмовила у розгляді апеляційної скарги щодо законності арешту Юлії Тимошенко⁷⁷, суддя Бець відхилив скаргу на незаконний арешт Юрія Луценка⁷⁸, суддя Приндюк звільнила з-під варті та закрила кримінальну справу проти генерала Пукача у 2004 році (після чого він зник)⁷⁹.

Таким чином, проблеми із неупередженим розподілом справ між суддями та направлення справ учасників Євромайдану суддям, які в минулому були причетними до прийняття політично вмотивованих рішень, ставить під сумнів незалежність та неупередженість суду, нівелює гарантії справедливого судового розгляду.

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ «СУД, ВСТАНОВЛЕНИЙ ЗАКОНОМ»

У близько чверті справ, які були охоплені моніторингом, судовий розгляд здійснювався із порушенням правил територіальної підсудності.

Діаграма 2. Дотримання територіальної підсудності

В українському законодавстві правило територіальної юрисдикції визначене у такий спосіб: «кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення» (ч. 1 ст. 32 КПК України)⁸⁰.

⁷⁶ Інформаційний портал Апеляційного суду м. Києва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apcourtkiev.gov.ua/>.

⁷⁷ Суд відмовився розглядати апеляцію Тимошенко на арешт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.liga.net/news/politics/539982-sud-otkazalsya-rassmatrivat-apellyatsiyu-timoshenko-na-arest.htm>.

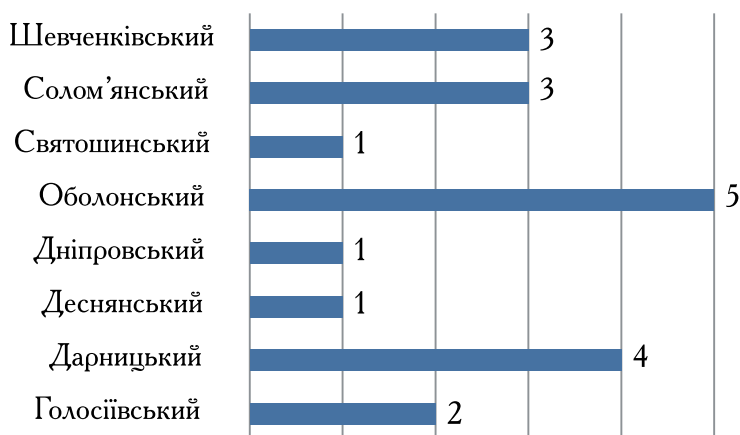
⁷⁸ Луценка залишили у в'язниці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2011/01/5/5754440/>.

⁷⁹ Президент Ющенко нагородив суддю, яка закрила справу проти Пукача. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2007/12/14/3337001/>.

⁸⁰ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI – Офіційний вісник України, 2012, № 37, ст. 1370.

Однак замість Печерського районного суду міста Києва справи щодо затриманих на вул. Грушевського та на пров. Кріпосному розглядали інші суди (Голосіївський⁸¹, Дарницький⁸², Деснянський⁸³, Дніпровський⁸⁴, Оболонський⁸⁵, Святошинський⁸⁶, Солом'янський⁸⁷, Шевченківський⁸⁸ районні суди міста Києва).

Діаграма 3. Розгляд справ з порушенням правил територіальної підсудності районними судами м. Києва

Порушення правил територіальної підсудності, таким чином, ставить під сумнів дотримання права особи на справедливий і публічний розгляд справи судом, встановленим законом.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ

У 49% засідань, які були охоплені моніторингом, підозрюваним не було забезпечено можливості безперешкодно спілкуватися зі своїми захисниками. У більш ніж половині випадків причиною незабезпечення права на безперешкодне спілкування було перебування підозрюваного в металевій загорожі, яке відокремлює підсудних від складу суду і присутніх громадян («клітці») або на великій відстані від свого захисника⁸⁹, а у сімнадцяти судових засіданнях підозрюваний перебував у приміщенні слідчого ізолятора та брав участь у судовому провадженні в режимі відеоконференції⁹⁰.

⁸¹ Зокрема, у справах №№ 11-cc/796/161/2014, 11-cc/796/155/2014.

⁸² Зокрема, у справах №№ 11-cc/796/202/2014, 11-cc/796/165/2014, 11-cc/796/154/2014, 11-cc/796/203/2014.

⁸³ Зокрема, у справі № 11-cc/796/164/2014.

⁸⁴ Зокрема, у справі № 11-cc/796/170/2014.

⁸⁵ Зокрема, у справах №№ 11-cc/796/208/2014, 11-cc/796/200/2014, 11-cc/796/232/2014, 11-cc/796/199/2014, 11-cc/796/208/2014.

⁸⁶ Зокрема, у справі № 11-cc/796/167/2014.

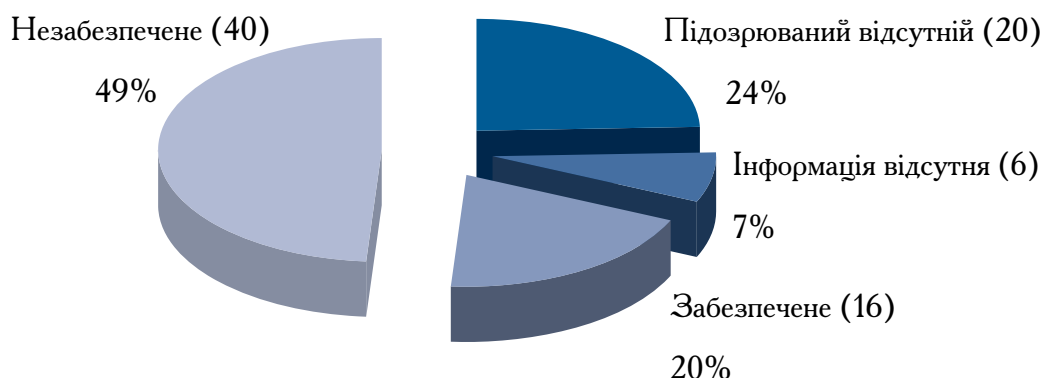
⁸⁷ Зокрема, у справах №№ 11-cc/796/194/2014, 11-cc/796/172/2014, 11-cc/796/192/2014.

⁸⁸ Зокрема, у справах №№ 11-cc/796/2181/2013, 761/2233/14-к, 11-cc/796/204/2014.

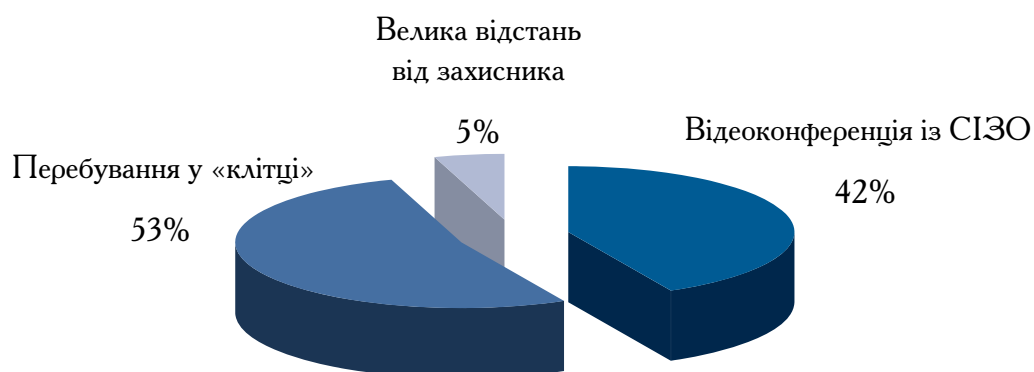
⁸⁹ Зокрема, у справах №№ 11-cc/796/200/2014, 11-cc/796/208/2014, 11-cc/796/193/2014, 11-cc/796/2162/2013, 11-cc/796/192/2014.

⁹⁰ Зокрема, у справах №№ 11-cc/796/194/2014, 11-cc/796/208/2014, 11-cc/796/232/2014, 11-cc/796/224/2014, 11-cc/796/2164/2013, 11-cc/796/199/2014, 11-cc/796/204/2014.

Діаграма 4. Дотримання умов безперешкодного спілкування із захисником

Діаграма 5. Порушення умов безперешкодного спілкування із захисником

Стандарти права на захист закріплено у п. 3 ч. 3 ст. 42 КПК України, згідно з ними підозрюваному чи обвинуваченому гарантується право на першу вимогу «мати захисника і побачення з ним до першого допиту з дотриманням умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, а також після першого допиту — мати такі побачення без обмеження їх кількості й тривалості, та на участь захисника у проведенні допиту та інших процесуальних дій»⁹¹. Таким чином, українське законодавство визнає важливість безперешкодного спілкування підозрюваного із захисником на всіх стадіях кримінального процесу, а тому відсутність умов для такого спілкування, в тому числі спричинена особливістю розташування в залі судового засідання, є порушенням права на захист.

Варто звернути увагу на проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження у світлі гарантування права на захист⁹². Сам механізм участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції виключає можливість безперешкодного спілкування підозрюваного із захисником, оскільки перший не перебуває із захисником в одному приміщенні і не може отримувати від нього порад чи консультацій під час відповідей на запитання учасників судового процесу, а тому відеоконференція не повною мірою

⁹¹ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI — Офіційний вісник України, 2012, № 37, ст. 1370.

⁹² Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI — Офіційний вісник України, 2012, № 37, ст. 1370.

гарантує право на захист. Окрім того, перелік підстав для застосування режиму відеоконференції є невичерпним, і суд має можливість на свій розсуд встановлювати достатність підстав для застосування режиму відеоконференції. Такі дискреційні повноваження суду, не обмежені жодними чіткими критеріями, створюють простір для суддівського свавілля.

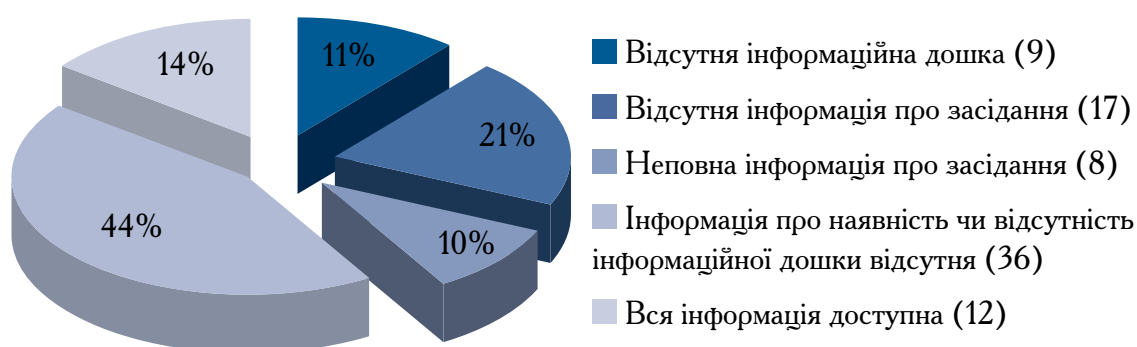
Факт того, що під час судового моніторингу спостерігачі зіткнулися з незвично великою кількістю випадків застосування відеоконференцій в судовому засіданні, може бути свідченням зловживання судом своїм правом на визначення підстав для використання цього процесуального засобу.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ПУБЛІЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ

Під час моніторингу були виявлені значні перешкоди для забезпечення права на публічний розгляд справи судом. Відповідно до статті 27 КПК України, гласність і відкритість кримінального провадження є одним із основних принципів.

Щодо інформації про судові засідання, то згідно із законодавством «ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду»⁹³. На рівні законів чи підзаконних нормативних актів в Україні не встановлено вимог щодо порядку надання такої інформації. Проте існує практика, коли суди (зокрема, Верховний суд України⁹⁴, Апеляційний суд міста Києва⁹⁵) у своїх положеннях встановлюють відповідні правила оприлюднення визначеної інформації, зокрема, шляхом її розміщення на інформаційних стендах (дошках) чи електронних табло. Як показує практика, найпоширенішим в Україні є вивішення інформації про судові засідання на інформаційній дошці суду. Щонайменше у третині судових засідань, що були предметом моніторингу, була будь-яка інформація про судові засідання або відсутня сама інформаційна дошка чи електронне табло, чим було порушено публічність судового процесу⁹⁶.

Діаграма 6. Забезпечення інформації про судові засідання

⁹³ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI – Офіційний вісник України, 2012, № 37, ст. 1370.

⁹⁴ Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному Суді України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v16_0700-11.

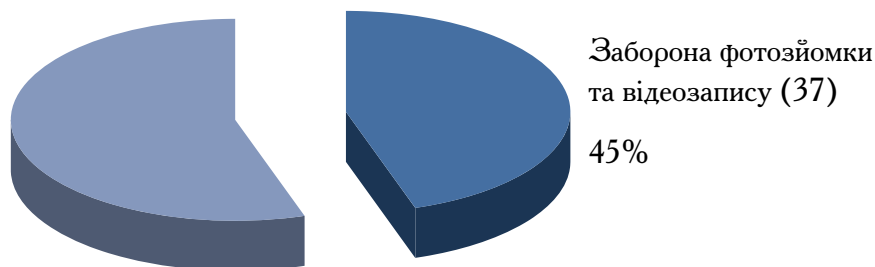
⁹⁵ Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Апеляційному суді міста Києва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apcourtkiev.gov.ua/apcourtkiev/uk/publish/article/85028.jsessionid=DC839ADB595140DC958A89C550AA4C06>.

⁹⁶ Зокрема, у справах №№ 11-cc/796/2142/2013, 11-cc/796/2145/2013, 11-cc/796/2213/2013, 761/2549/14-к, 757/1139/14-к, 761/2233/14-к, 686/1833/14-п, 11-cc/796/2212/2013, 11-cc/796/2164/2013, 11-cc/796/2139/2013, 11-cc/796/2151/2013, 11-cc/796/2162/2013, 3/463/90/14.

Доступ до судового засідання. Під час моніторингу були виявлені випадки безпідставної відмови представникам громадськості відвідувати відкриті судові засідання. Зокрема, мали місце недопущення працівниками органів правопорядку осіб до приміщення суду попри виконання останніми усіх встановлених вимог безпеки та наявності посвідчення особи⁹⁷. Окрім того, попри надзвичайний резонанс цих справ, у низці випадків усі охочі потрапити на судові засідання не мали можливості цього зробити через малий розмір зали судових засідань⁹⁸.

Аудіозапис, фотозйомка та відеозапис судового засідання. У 45% судових засідань суд своєю ухвалою забороняв фіксування судового засідання шляхом фотозйомки та відеозапису⁹⁹.

Діаграма 7. Аудіо- та відеофіксація судового процесу

Незважаючи на той факт, що у переважній більшості випадків сторона захисту наполягала на фотозйомці та відеозаписі судового засідання, суд приймав рішення про заборону фотозйомки та відеозапису представниками громадськості і преси. Наприклад, однією з підстав такої заборони була думка прокурора про те, що відеозапис судового засідання сприятиме розголошенню таємниці слідства¹⁰⁰. У той же час вільне використання портативних пристроїв аудіозапису на відкритих судових засіданнях дозволене тим самим п. 6 ст. 27 КПК України¹⁰¹, тому не зрозуміло, яким чином відеозапис міг сприяти розголошенню таємниці слідства, а аудіозапис сприяти такому розголошенню не міг. Більше того, саме можливість розголошення таємниці, що охороняється законом, є однією з підстав для прийняття рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні (п. 2 ст. 27 КПК України)¹⁰², тому якщо у конкретному випадку дійсно існувала загроза розголошення таємниці слідства, суд повинен був прийняти рішення про закриті судові засідання, а не про заборону фотозйомки та відеофіксації.

⁹⁷ Зокрема у справі № 11-сс/796/2160/2013.

⁹⁸ Зокрема у справах №№ 11-сс/796/224/2014, 11-сс/796/198/2014.

⁹⁹ Зокрема у справах №№ 11-сс/796/202/2014, 11-сс/796/2213/2013, 11-сс/796/165/2014, 11-сс/796/164/2014, 11-сс/796/2181/2013, 11-сс/796/161/2014, 11-сс/796/208/2014, 11-сс/796/232/2014, 11-сс/796/224/2014, 11-сс/796/231/2014, 11-сс/796/2212/2013, 11-сс/796/198/2014, 11-сс/796/154/2014, 11-сс/796/199/2014, 11-сс/796/223/2014, 11-сс/796/204/2014, 11-сс/796/2162/2013, 11-сс/796/192/2014, 11-сс/796/210/2014, 11-сс/796/193/2014, 11-сс/796/203/2014.

¹⁰⁰ Справа № 11-сс/796/161/2014.

¹⁰¹ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI – Офіційний вісник України, 2012, № 37, ст. 1370.

¹⁰² Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI – Офіційний вісник України, 2012, № 37, ст. 1370.

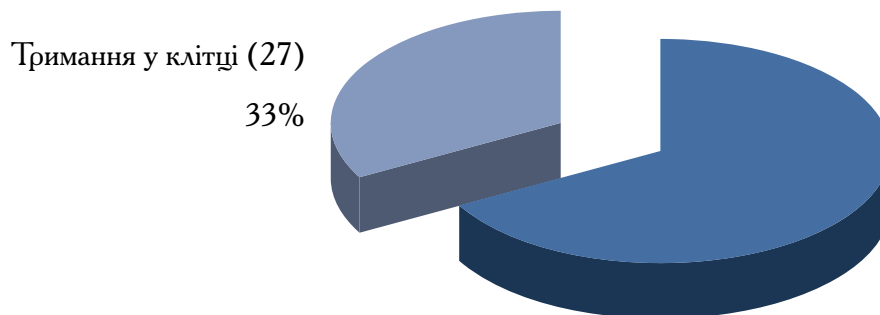
Також під час моніторингу був виявлений випадок, коли всупереч положенням п. 6 ст. 27 КПК України¹⁰³ суддя робив зауваження присутньому, який вів аудіозапис судового засідання, обґрунтовуючи свою позицію тим, що аудіозапис можна здійснювати тільки після усного дозволу судді, оскільки такими є загальноприйняті правила етики¹⁰⁴.

Враховуючи високий суспільний інтерес до справ учасників Євромайдану та зважаючи на те, що часто не всі охочі могли потрапити на судові засідання в силу різних причин, вищенаведені факти свідчать про порушення судами права на публічний розгляд справ учасників Євромайдану.

ПОРУШЕННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ

Третина справ, які були охоплені моніторингом, відзначались тим, що підозрюваний під час судового засідання утримувався в «клітці»¹⁰⁵. Тримання підозрюваного або обвинуваченого в «клітці» або застосування до нього інших засобів стримування, які безсумнівно вказуватимуть на те, що така особа або її поведінка є суспільно небезпечними, є необґрунтованим і є несумісним з гарантованою кожному підозрюваному або обвинуваченому презумпцією невинуватості.

Діаграма 8. Відсоткове співвідношення випадків тримання підозрюваного у клітці під час судового засідання

Відповідно до однієї з вимог презумпції невинуватості ставлення до особи, підозрюваної або обвинуваченої у вчиненні злочину, повинно узгоджуватись із презумпцією невинуватості. «Підозрюваного або обвинуваченого, як правило, не повинні утримувати в кайданках чи в "клітці" під час судового засідання або іншим чином представляти його суду у спосіб, що вказує на те, що він може бути небезпечним злочинцем»¹⁰⁶.

¹⁰³ Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI – Офіційний вісник України, 2012, № 37, ст. 1370.

¹⁰⁴ Справа про притягнення до адміністративної відповідальності Бабія Т.М. за ст. 122 КУпАП, розглянута суддею Івано-Франківського міського суду Барашковим В.В. 11.02.2014 року (рішення в реєстрі судових рішень не виявлене).

¹⁰⁵ Зокрема, у справах №№ 11-сс/796/2142/2013, 11-сс/796/2145/2013, 11-сс/796/2213/2013, 761/2549/14-к, 11-сс/796/2181/2013, 761/2233/14-к, 11-сс/796/200/2014, 11-сс/796/2159/2013, 11-сс/796/2212/2013, 11-сс/796/198/2014, 11-сс/796/170/2014, 11-сс/796/2139/2013, 11-сс/796/2151/2013, 11-сс/796/208/2014, 11-сс/796/193/2014, 11-сс/796/2162/2013, 11-сс/796/192/2014, 11-сс/796/210/2014, 11-сс/796/203/2014.

¹⁰⁶ General Comment No. 32, Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://ccprcentre.org/doc/ICCPR/General%20Comments/CCPR.C.CC.32_En.pdf.

ОБСЄ напрацювала подібні стандарти, визнаючи, що поруч з ключовими елементами правосуддя повному захисту невід'ємної гідності та рівних і невідчужуваних прав людини слугує право «вважатися невинуватим, доки вина не буде встановлена відповідно до закону»¹⁰⁷. Також до кожного, кого позбавлено свободи, слід ставитись «гуманно та з повагою до невід'ємної людської гідності та визнаних на міжнародному рівні стандартів, що стосуються відправлення правосуддя та прав затриманих»¹⁰⁸.

Європейський суд з прав людини, здійснюючи тлумачення принципу презумпції невинуватості, дійшов, зокрема, висновку про те, що тримання особи в «клітці» «без зазначення особливих підстав» лише через «факт того, що це є місце, де сидить обвинувачений у кримінальній справі» вважається нелюдським та таким, що принижує гідність поведженням¹⁰⁹. «В таких випадках слід враховувати, чи існує небезпека того, що відповідна особа може вдатися до насильства або втекти»¹¹⁰.

Таким чином, тримання підозрюваного у «клітці» без відповідного обґрунтування зі сторони суду становить порушення презумпції невинуватості та права на повагу до людської гідності.

¹⁰⁷ Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/odihr/elections/14304?download=true>.

¹⁰⁸ Document of the Moscow Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/odihr/elections/14310?download=true>.

¹⁰⁹ Case of Piruzyan v. Armenia. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-111631>.

¹¹⁰ <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#%22fulltext%22:%22metal%20cage%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-145817%22>).

4. ОСНОВНІ ПОДІЇ В КИЄВІ ПІД ЧАС ЄВРОМАЙДАНУ

21 листопада 2013 року близько 22.00 розпочалася перша спонтанна акція в Києві на Майдані Незалежності, яка була організована за допомогою соціальних мереж. Учасники акції вимагали скасувати рішення уряду та підписати Угоду про Асоціацію на саміті ЄС у Вільнюсі.

Цього ж дня Окружний адміністративний суд Києва прийняв рішення про заборону встановлювати намети, кіоски, навіси під час проведення акцій на Майдані Незалежності, вулиці Хрещатик та на Європейській площі з 22 листопада до 7 січня 2014 року. Наступного дня студенти кількох вищих навчальних закладів оголосили страйк, а вечірній мітинг на центральній площі міста вже зібрав щонайменше 20 тисяч людей¹¹¹.

Парк ім. Тараса Шевченка, Київ, 24 грудня 2013 року. Фото Руслана Канюки /Газета «День»

Після 21 листопада 2013 року у різних містах України розпочалися безстрокові мирні зібрання на підтримку євроінтеграції, так звані місцеві «Євромайдани» — у Донецьку, Лу-

¹¹¹ Україна має традицію довгострокових політичних протестів, відомих як «Майдан». Під час Майдану люди встановлюють в певному місці намети, в яких вони живуть, і відмовляються розходитися, якщо не будуть виконані їхні вимоги. Прихильники протесту приносять одяг, їжу та предмети першої необхідності. Вперше протест такого роду відбувся на початку 1990-х років. Пізніше проводилися й інші, найбільш масштабні та тривалі відбулися в 2001, 2004 і 2010 роках.

ганську, Івано-Франківську, Луцьку, Харкові, Ужгороді, Львові, Севастополі, Рівному тощо. Організаторами мирних зібрань були переважно громадські активісти, блогери, студентські лідери. Українська діаспора Італії, Франції, Швеції, Великобританії, Німеччини, Польщі, Чехії, Канади, США та інших країн також провела мітинги на підтримку протестних акцій в Україні.

Майдан Незалежності, Київ, 28 грудня 2013 року. Фото Миколи Тимченка /Газета «День»

РОЗГІН МАЙДАНУ 30 ЛИСТОПАДА

За кілька днів до початку засідання Ради міністрів ОБСЄ в Києві, у ніч з 29 на 30 листопада 2013 року правоохоронні органи розігнали «Студентський Майдан», безстроковий мирний мітинг на підтримку євроінтеграції України. За офіційною версією, це було зумовлено необхідністю очищення площі для встановлення новорічної ялинки. Це сталося близько 4 години ранку, коли на площі залишалася мала кількість людей (за різними оцінками — від 200 до 400 осіб), переважно молодь та студенти, частина з яких спали. Під час силового розгону мирного зібрання міліція показово застосовувала непропорційну силу та спецзасоби¹¹². Людей, які не чинили жодного спротиву, без огляду на вік

¹¹² Пізніше службове розслідування всередині Міністерства внутрішніх справ підтвердило надмірне використання сили міліцією, але ніхто не був покараний.

та стаять, били кийками, «чавили» ногами та переслідували по прилеглим до Михайлівського собору вулицях, в якому пізніше знайшли прихисток побиті протестувальники¹¹³.

«Ми грілися в наметі тієї ночі. Забігає охоронець: хлопці, давайте на Стелу, там "Беркут" оточує. Питаю: що, провокатори? Побігли. Беркутівці там уже вишикувалися. Не минуло й п'яти хвилин, як вони відразу пішли у наступ. Почали бити... Люди ніяк не оборонялися. Всі співали Гімн України. Потім кричали "Міліція з народом!", але це спецуру не зупинило. Вони жорстоко били... Висмикували з натовпу й били-били... і на упаковку до заків. Я навіть бачив, як "Беркут" бив дівчат. Бив так, наче вони хлопці — не подитячому», — згадує 15-річний Богдан¹¹⁴.

Інший свідок подій, Ніна Прокоф'єва, згадує: «Люди, які там стояли, їх почали бити — неважливо, дівчата це чи хлопці. Там в основному були студенти. Почали грубо штовхати, скидати зі сходів, на скло, все в перемішку»¹¹⁵.

Внаслідок розгону 34 особи було затримано, проти 29 з них було складено адміністративні протоколи, тільки за офіційними даними 71 особі була надана медична допомога, серед них трьом журналістам. За повідомленням *Reuters*, серед постраждалих були також їхні оператор і фотограф¹¹⁶.

Зранку 30 листопада 2013 року люди почали стихійно виходити на площу біля Михайлівського собору. Тоді ж розпочала роботу громадська ініціатива Євромайдан-SOS для надання безкоштовної правової допомоги учасникам протесту¹¹⁷.

«Оця ніч 30 листопада і стала каталізатором, який зробив революцію. Це розгін, жорстокий силовий розгін. Потім я приїхав на Михайлівську площу, бачив, як люди стікаються туди, готові боронити. Хлопці з палками влаштовували тренування, пораненим надавали допомогу у соборі. Тоді я зрозумів: усе, революція станеться», — згадує активіст Ілля Кротенко¹¹⁸.

Михайлівський собор, Київ, 1 грудня 2013 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

¹¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=FMdk1D1ktBw>.

¹¹⁴ <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=365118>.

¹¹⁵ http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/11/131130_maidan_riots_rl.

¹¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=6NeJfmbvFHE>, https://www.youtube.com/watch?v=P6_XDSBgKVc.

¹¹⁷ <https://www.facebook.com/EvromaidanSOS?pnref=lhc>.

¹¹⁸ <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26710943.html>.

ПОДІЇ 1 ГРУДНЯ НА БАНКОВІЙ

Обурені жорстоким розгоном «Студентського Майдану», люди масово вийшли на акцію мирного протесту 1 грудня 2013 року в Києві. Кількість учасників акції за різними підрахунками доходила до 500 тисяч осіб. Протестувальники вимагали покарання винних у жорсткому побитті молоді, негайної відставки Уряду, проведення дострокових парламентських та президентських виборів. Міліція, яка напередодні заблокувала підступи до Майдану Незалежності, з огляду на велику кількість людей була змушена відступити. Користуючись цим, мітингувальники зайняли центральну частину Києва — Майдан, прилеглі вулиці, проїжджу частину, будівлі Київської міської державної адміністрації і Будинку профспілок.

Близько 2 тисяч мітингувальників знаходилися на вулиці Банковій. Там відбулося силове протистояння, яке розпочала група в 20—60 осіб у напіввійськовому одязі. Ця група протягом кількох годин намагалася використати трактор-грейдер для того, аби прорвати загороджувальний ланцюг із 150 солдат-призовників внутрішніх військ¹¹⁹ та пройти до Адміністрації Президента¹²⁰. На озброєнні у невідомих людей виявилися ланцюг, арматура, файєри, запальна суміш, сльозогінний газ. Більшість мітингувальників (понад 800—1500 осіб), які там знаходилися, участі в силовому протистоянні не брали. Більше того, частина з них утворила живий ланцюг для захисту молодих солдат. Громадський активіст Сашко Солонтай, діяч культури Сашко Положинський та майбутній Президент Петро Порошенко доклали неабияких зусиль, аби зупинити трактор-грейдер, закликали людей не піддаватись на провокації. Увесь цей час за спинами солдат на певній відстані стояли бійці спецпідрозділу «Беркут»¹²¹. Усі присутні були шоковані тим, що правоохоронці не роблять жодних спроб нейтралізувати нападників¹²².

Несподівано бійці спецпідрозділу «Беркут» та внутрішніх військ перейшли у наступ¹²³ та почали з особливою жорстокістю бити¹²⁴ усіх підряд¹²⁵, у тому числі випадкових перехожих та журналістів¹²⁶, яких перед тим взяли у щільне кільце. Тоді ж було затримано дев'ятьох випадкових людей, яких упродовж декількох годин примушували лежати на асфальті, при цьому наносячи удари в різні частини тіла, що було зафіксовано на відео¹²⁷. Саме цих випадкових людей, відомих як «в'язні Банкової», пізніше було звинувачено в організації масових заворушень та запроторено під варту на два місяці у рамках порушень проти них кримінальних проваджень.

«Штурм Банкової — це п'ять хвилин. Незрозуміла ситуація... Людей били, били, били... А хто кричав "преса", того били ще сильніше... Хтось їх змотивував, що журналісти — вороги. Хтось це зробив. Це було дуже помітно. Там був іноземний журналіст. Він знав

¹¹⁹ Внутрішні війська — це спеціальний військовий підрозділ Міністерства внутрішніх справ України, який виконує правоохоронні функції. До їх завдань відноситься захист життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів громадян, суспільства та держави, конституційного порядку, громадської безпеки та суверенітету України від злочинних посягань. Особовий склад внутрішніх військ складається із призовників на військову службу.
<http://www.pravda.com.ua/articles/2013/12/1/7003664/>.

¹²⁰ Беркут — це підрозділ міліції особливого призначення при обласних відділеннях Міністерства внутрішніх справ України. Був розформований (насправді — реорганізований) 25 лютого 2014 року, відтак понад 60 відсотків особового складу продовжують роботу в Міністерстві. Беркут відповідав за дотримання громадської безпеки та боротьбу з організованою злочинністю.
¹²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=9dI2HYBfgXY#t=15>, <https://www.youtube.com/watch?v=vv5jFjwyoJU>.

¹²² https://www.youtube.com/watch?v=bNE_3C9AZF0, <https://www.youtube.com/watch?v=SC4G0ma1KHc>.

¹²³ <https://www.youtube.com/watch?v=3Qll2bKC8OI>.

¹²⁴ https://www.youtube.com/watch?v=IaWCh_pQcHs.

¹²⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=V7MFPzLMH7E>.

¹²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=8SjOTg7fQQs>.

¹²⁷

російською лише слово "преса". До нього підходить беркутівець, каже — ставай на коліна. А той не розуміє. Каже "преса". Його таки змусили стати на коліна й били. Це було схоже на бойові дії... Така асоціація в мене, наче війна, 41-й рік і німецькі танки йдуть на Київ...» — згадує Стас, історик, 24 роки¹²⁸.

Ігор, підприємець, член групи швидкого реагування «Червоного хреста» так описує ці події: «Це звірі! Вони могли отримати наказ «зачистити», але виконувати його можливо по-різному. Беркутівці ж цілеспрямовано били людей. Переважно під кийки потрапляли журналісти, розгублені та літні люди, які не розуміли, що відбувається. Вони навіть не тікали. Пам'ятаю бабусю із сумкою, на якій була жовто-блакитна стрічка. Вона намагалася зупинити бійця "Беркута": мовляв, що ти робиш, синку? А той огрів її кілька разів по спині кийком. А ще там був старий із перебинтованою головою. Він кричав, що нікуди не піде звідси. З'ясувалося, дідусь з Пітера. Такий щирий українець із пітерським суржилом. Каже: не піду нікуди, а раптом тут знову битимуть дітей... Питаю його, чи в нього тут є хтось з рідних? А він мені: ні, тут не мої діти, тут моя Батьківщина...»¹²⁹.

«1 грудня близько 18-ї години я, як і інші журналісти стояв біля Адміністрації Президента та знімав на відео протистояння пікетувальників та "Беркута". Раптом під ногами у одного чоловіка, скоріше за все він є журналістом, оскільки також стояв поряд зі мною і тримав в руках камеру, вибухнула димова граната. Він впав на землю, я намагався привести його до тями, але чоловік був без свідомості. Через кілька секунд "Беркут" пішов у наступ, а я відтягнув його до будівлі, аби його не затоптали, "Беркут" пробіг повз нас, і так я залишився з іншої сторони фронту. Проїшло хвилин 5, а чоловік не приходив до тями, тому я звернувся до ментів, щоб ті допомогли мені донести його до швидкої, яка стояла біля самого входу в адміністрацію. Швидка поїхала, я не сів в неї, а залишився. Накинув на себе капюшон і стояв біля стінки та тримав телефон біля вуха, створював вигляд, що щось комусь доповідаю російською, а іншим телефоном, який ледь виглядав з кишені знімав ці катування. Покидьки, вони ж називають себе "Беркутом", страшенно били людей, які нічого не робили, просто лежали на граніті. У одного чоловіка, мент знайшов якийсь клаптик паперу і засунув йому прямо в рота і плюнув йому в обличчя. Через хвилин 15 до мене підійшов якийсь співробітник з рацією і запитав: "хто я такий?" Я відповів: "Мне приказал здесь стоять Сергей Петрович", чоловік попросив, щоб я надав йому посвідчення. Я довго рився в своїй сумці, аж раптом його хтось покликав і я хутко звідти пішов. Перекопаний, аби менти з'ясували, що я журналіст, який просто стояв 15 хвилин поряд з людьми, яких б'ють ногами та дубинками — тоді цього відео ніхто б не побачив», — згадує автор відеозйомки побиття «в'язнів Банкової» Володимир Тищенко¹³⁰.

Після цього моменту в Києві почалася безстрокова акція протесту, традиційними стають щотижневі недільні віча, що збирають від кількох сот тисяч до одного мільйона осіб.

¹²⁸ <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=365118>.

¹²⁹ <http://www.golos.com.ua/Article.aspx?id=365118>.

¹³⁰ Із опису викладеного ролику: <https://www.youtube.com/watch?v=8eflRkjects>.

Майдан Незалежності, Київ, 8 грудня 2013 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

Тоді ж було створено ще одну із дієвих форм ненасильницького протесту, неформальний рух «Автомайдан». Учасники «Автомайдану», водії транспортних засобів, проводили акції перекриття доріг у центрі Києва з вимогою звільнити незаконно заарештованих людей. Пізніше вони здійснювали поїздки колонами автомобілів до маєтків вищих посадовців¹³¹, блокували дороги для проїзду автобусів із правоохоронцями, їздили в регіони для підтримки місцевих Євромайданів тощо. З огляду на це, працівники ДАІ протягом усього періоду порушували проти учасників «Автомайдану» сфабриковані адміністративні справи для позбавлення водійської ліцензії за нібито порушені правила дорожнього руху¹³². Суди часто задовольняли ці вимоги. Сама база номерів транспортних засобів, зареєстрованих на учасників протестних акцій, була оприлюднена в Інтернеті, багато машин згодом були спалені та пошкоджені невідомими особами.

СПРОБА РОЗГОНУ МАЙДАНУ В НІЧ З 10 НА 11 ГРУДНЯ

У ніч з 10 на 11 грудня 2013 року внутрішні війська та бійці спецпідрозділу «Беркут» зробили ще одну спробу силою розігнати Майдан. Перед цим був закритий вихід на центральних станціях метрополітену. Після появи правоохоронців учасники протесту вдягнули каски для захисту, жінки перейшли ближче до сцени. Усіх демонстрантів застерігали від того, щоб тримати в руках будь-які предмети. Зі сцени постійно підкреслювали мирний характер протесту, читали молитви. Співробітники спецпідрозділу «Беркут» почали розчищати барикади. Від розгону Майдан врятувало прибуття близько 50 тисяч людей, які приїжджали вночі на площу, використовуючи усі можливі для цього засоби пересування, до 9 години ранку на площі зібралось близько 50 тисяч людей. Ранкова спроба

¹³¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Mezhyhirya_Residence.

¹³² <http://yanukovychleaks.org/stories/automaiddan-black-list-found-in-mezhyhirya.html>.

бійців спецпідрозділу «Беркут» взяти штурмом Київську міську державну адміністрацію, будівля якої використовувалася для інвентарних потреб протестувальників, також виявилась невдалою. Внаслідок атаки спецпідрозділу тільки за офіційними даними постраждало щонайменше 49 людей, включно з 11-ма представниками правоохоронних органів.

Майдан Незалежності, Київ, 11 грудня 2013 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

«Зі сцени священники читають молитви. Силовики прорвалися на Майдан. Сутичок поки немає [...]. Зі сцени просять «Беркут» не кривдити українців і не перетворювати Україну на ганьбу. Зі сцени заявляють, що протест мирний і не чинить жодного спротиву. Руслана зі сцени: "Віктор Федорович — вам пишуть поганий сценарій. Ви хочете каток на Майдані? Ви вже поставили нам йолку і люди зібралися! Якщо ви хочете каток 15-го грудня — то 17 грудня тут стоятиме вся Україна". — дописи у *twitter* Української Правди¹³³.

Повідомлення від представництва ЄС в Україні: «Представництво ЄС в Україні зараз намагається зв'язатися з компетентними та відповідальними особами з правоохоронних органів, щоб НЕ ДОПУСТИТИ застосування сили проти звичайних громадян. Ми захоплюємося мирною рішучістю та спокоєм демонстрантів на Майдані»¹³⁴.

«Отстояли. Я никогда в жизни так не ждала рассвета. Страшно было первые два часа. Стало спокойнее на душе, когда люди начали стекаться на Майдан. Я не могла поверить до последнего и мне даже сейчас кажется, что это был страшный сон. Такого прощать нельзя», — запис на *Facebook* журналістки Севгіль Мусаєвої¹³⁵.

Після невдалої спроби розігнати Євромайдан влада ініціювала перемовини з опозицією, помилково вважаючи, що саме вона координує протест. Внаслідок цих перемовин було прийнято так званий закон про амністію від 19 грудня 2013 року¹³⁶.

¹³³ <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/12/11/7005267/>.

¹³⁴ <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/12/11/7005267/>.

¹³⁵ <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/12/11/7005267/>.

¹³⁶ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/712-18>.

На противагу мирному протестному руху провладна Партія регіонів та Комуністична партія України з організаційною та фінансовою підтримкою різних державних структур розпочали проведення акцій на підтримку режиму, відомих під назвою «Антимайдан». Поширеною практикою було залучення на ці мітинги під загрозою звільнення працівників бюджетної сфери, зокрема, викладачів, медиків, а також працівників фабрик та заводів, студентів. У цей самий час інтенсифікувалися випадки розгонів місцевих Євромайданів та переслідування учасників у регіонах.

ПОДІЇ 19-22 СІЧНЯ НА ГРУШЕВСЬКОГО

16 січня 2014 року парламент із порушенням установленної процедури голосування прийняв так звані закони «про диктатуру», що суттєво обмежували права та основоположні свободи. Зокрема, ці закони фактично криміналізували будь-які форми мирного протесту та винесли його за правові рамки¹³⁷. Також було прийнято так званий другий «закон про амністію», положення якого поширювалися не лише на протестувальників, а й на правоохоронні органи, які застосовували незаконне насильство проти учасників Євромайдану.

Вранці 19 січня на Майдані вкотре зібралось багатотисячне Віче, учасники якого вимагали скасувати диктаторські закони 16-го січня¹³⁸.

Майдан Незалежності, Київ, 19 січня 2014 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

Частина людей рушила в напрямку до парламенту через вулицю Грушевського. Там, безпосередньо біля входу до стадіону «Динамо», мирну ходу було заблоковано і її шлях був

¹³⁷ <http://www.cvu.com.ua/ua/view.php?id=861>.

¹³⁸ Віче є загальними зборами людей, однією із форм мирних зібрань. Історично загальні збори громадян Київської Русі називалися Віче. На розгляд віче виносилися особливо важливі державні питання.

перегороджений загоном спецпризначенців «Беркут» та солдатами-строковиками вунтрішніх військ, — при цьому було використано вантажівки й автобуси.

Протягом кількох годин протестувальники намагалися переконати правоохоронців пропустити мирну ходу. Близько 15 години 19 січня окрема група мітингувальників спробувала прорвати кордон охорони та пройти до урядового кварталу. Розпочалися сутички¹³⁹, в яких зазнали поранень і пошкоджень чимало протестувальників, було підпалено автобус «Беркуту», а самих бійців цього підрозділу закидали камінням і петардами. Спецпризначенці застосували спецзасоби, сльозогінний газ та водомет попри те, що температура у ці дні становила від -5 до -15 градусів за Цельсієм¹⁴⁰. У відповідь учасники протесту почали кидати каміння та «коктейлі Молотова».

Під час наступу вперед бійці спецпідрозділу «Беркут» жорстоко били всіх підряд учасників протесту, навіть тих, хто не брали участь у протистоянні¹⁴¹, але не встигли відійти. Показово на очах у тисяч людей вони били лежачих людей, серед них тих, хто залізли на арку при вході до стадіону. Одного з них, вже нерухомого, правоохоронці скинули з висоти понад 10 м¹⁴². Відповідно тільки до офіційних даних, була надана допомога щонайменше 24 постраждалим внаслідок сутички людей, троє з яких були госпіталізовані. Водночас переважна більшість протестувальників боялися звертатися до медичних закладів через загрозу арешту та користувалися допомогою волонтерських польових шпиталів та медичних пунктів. Усі заарештовані у цей та наступні дні учасники протесту були звинувачені в організації масових заворушень та здійснення опору працівникам правоохоронних органів без урахування того, чи мав місце такого роду спротив.

Усю ніч біля стадіону «Динамо» правоохоронці вели обстріл споруджених протестувальниками для захисту від штурму барикад зарядами із сльозогінним газом, світлошумовими гранатами та попри мінусову температуру повітря поливали водою з водометів. Також внаслідок прицільної стрільби гумовими кулями деяким мітингувальникам було завдано тяжких травм, зокрема, в очі та голову.

«Сьогодні вночі мій тато — Чернілевський Станіслав, був поранений на Майдані. Він отримав вогнепальні поранення в стегно, дві кулі увійшли в руку, одна в передпліччя, інша відтяла кістку. Він був успішно прооперований в 17 міській лікарні», — написала дочка відомого українського сценариста¹⁴³.

Під час протистояння 21 січня 2014 року правоохоронні органи використовували як спецзасоби (гумові кийки, сльозоточивий газ, гумові кулі тощо), так і «коктейлі Молотова» та каміння, які кидали в натовп¹⁴⁴.

¹³⁹ <http://www.pravda.com.ua/articles/2014/01/19/7008810/>.

¹⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=3rQARCBNaWs&oref=https%3A%2F%252>.

¹⁴¹ <http://www.youtube.com/watch?v=v1nzzO5Vbfg>, <https://www.youtube.com/watch?v=9wdjIjs8Y44>.

¹⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=I4uUPRAywrE#t=210>.

¹⁴³ http://espreso.tv/new/2014/02/19/na_maydani_vohnepalnoyu_zbroyeyu_poranyly_vidomoho_ukrayinskoho_scenarysta.

¹⁴⁴ https://www.youtube.com/watch?v=PmpBD_MoeAw#t=70.

Вул. Грушевського, Київ, 19 січня 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

Близько 8 ранку 22 січня бійці спецпідрозділу «Беркут» атакували людей, які були за барикадами на вулиці Грушевського. За півгодини протестувальники знову відтіснили правоохоронців за лінію спалених автобусів. Внаслідок атаки «Беркуту» було поранено близько 200 учасників протесту. З'явилися перші загиблі від вогнепальної зброї. 20-річний Сергій Нігоян¹⁴⁵ помер від кульових поранень, одне з яких він отримав у шию, інше — в голову. Від прямого влучення кулі в серце загинув також громадянин Білорусі Михайло Жизневський¹⁴⁶. Під час штурму Роману Сенику було завдано кульового поранення у легені, згодом було ампутовану руку. Чоловік помер у лікарні, не приходячи до свідомості, 25 січня¹⁴⁷.

О 10-й ранку 22 січня беззбройні протестувальники, незважаючи на обстріл з боку спецпідрозділів, вийшли на нейтральну зону і спробували, щоправда, безрезультатно, провести переговори. За час перемир'я за декілька метрів попереду основної барикади протестувальники збудували зі снігу та автопокришок ще одну невелику барикаду для захисту від просування правоохоронців.

¹⁴⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=shwYneNpVCs>.

¹⁴⁶ http://sensor.net.ua/resonance/269229/pochemu_ya_uveren_chno_lyudeyi_na_barrikadah_ubil_berkut.

¹⁴⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=vAu8lKEHbqM>.

Вул. Грушевського, Київ, 22 січня 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

Протягом 19–22 січня зазнали травм щонайменше 42 журналісти¹⁴⁸. Судячи із характеру поранень — в очі та голову — правоохоронці вели прицільну стрільбу по людях у помаранчевих жилетах і касках з написом «Преса»¹⁴⁹. Також постраждали близько 30-ти медиків: «Беркут» розгромив медпункт, облаштований у Парламентській бібліотеці на вулиці Грушевського. Після цього журналісти відмовилися вдягати жилети із написом «Преса», а Червоний Хрест видав заяву про неприпустимість застосування зброї проти медиків із відповідним маркуванням¹⁵⁰.

¹⁴⁸ <http://imi.org.ua/analytics/42777-spisok-postrajdalih-jurnalistiv-pid-chas-sutichok-19-20-sichnya-onovlyuetsya.html>.

¹⁴⁹ http://www.youtube.com/watch?v=KkuH9PK_ICY.

¹⁵⁰ <http://www.redcross.org.ua/modules/news/index.php?id=1012>.

Вул. Грушевського, Київ, 22 січня 2014 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

Протистояння пробували зупинити священики, які вийшли на нейтральну територію та закликали усі сторони до припинення кровопролиття. Після тривалих перемовин це було зроблено.

Події на Грушевського активізували протестний рух у різних областях України. Станом на 27 січня 2014 року мітингувальники без застосування зброї зайняли 11 обласних державних адміністрацій, у 5-ти областях ці спроби закінчилися побиттям та розгоном людей, ще у 4-х пройшли масові акції протесту.

У цей період у Києві активно діяли кримінальні злочинні угруповання «тітушок», які працювали у зв'язці з правоохоронними органами¹⁵¹. Вони нападали та травмували людей у різних районах міста, нищили машини та організовували провокації. Оскільки правоохоронні органи відмовилися виконувати свої функції по охороні громадського порядку, патрулювання міста взяли на себе звичайні люди, які об'єднувалися в самооборони районів, а також учасники «Автомайдану».

¹⁵¹

<http://www.pravda.com.ua/news/2015/02/2/7057145/?attempt=1>
<http://ua.comments.ua/life/216353-spokiyu-nich-maydanu-zatmarili-titushki.html>
http://ukr.lb.ua/news/2014/02/21/256450_pod_vidom_titushek_deystvuyut_oper.html

Вул. Грушевського, Київ, 22 січня 2014 року. Фото Миколи Тимченка / Газета «День»

Під час одного із таких рейдів викликана на захист лікарні група учасників «Автомайдану» стали жертвами спланованої операції спецпідрозділу «Беркут», київського БНОНу та ДАІ, що проводилася на вулиці Щорса біля 17-ї лікарні та Кріпосному провулку. Правоохоронці витягували людей із машин, жорстоко били, незважаючи на вік, трочили транспортні засоби. Затриманих учасників продовжили бити в автобусі, частину вивезли в парк, змусили ставати на коліна, роздягали на морозі, знущалися. Пізніше усіх затриманих було обвинувачено в організації масових заворушень та здійсненні опору працівникам правоохоронних органів¹⁵². Суди винесли рішення про взяття як запобіжний захід автомайданівців під варту терміном на два місяці¹⁵³.

Розпочалася масова практика незаконних арештів дійсних чи гаданих учасників протесту в Києві та регіонах. Цілеспрямовано відбувалось полювання навіть на тих людей, які перевозили шини в автомобілях, що закінчувалося кримінальним переслідуванням (так звана «справа покришок»), було встановлено контроль за тими, хто заправляв канистри на автозаправках. Часто затримання здійснювали люди в цивільному або «тітушки». Частина людей були викрадені із лікарень, частина по дорозі з Майдану додому або поблизу їх місця роботи. У переважній більшості випадків про знаходження людей у райвідділках не були повідомлені родичі, звичною була практика перешкоджання адвокатам доступу до підзахисних.

Усі ці зимові місяці, незважаючи на низьку температуру, на Майдані Незалежності та на прилеглих територіях постійно знаходилося кілька десятків тисяч людей, а кілька тисяч із

¹⁵² <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/25/7011247>.

¹⁵³ http://www.youtube.com/watch?v=F_y2fwWwyrU, <http://www.youtube.com/watch?v=QMDPSOdtoos>.

них проживали там постійно — просто неба і в зайнятих протестувальниками адміністративних будівлях. Під час окремих днів, зокрема, у вихідні, кількість протестувальників досягала мільйона людей. У той час був прийнятий так званий «закон про заручників» від 29 січня 2014 року, відповідно до якого затриманих протестувальників буде відпущено тільки в обмін на звільнення вулиць та адміністративних будівель, тобто після фактичного припинення протесту¹⁵⁴. Станом на 18 лютого були звільнені більшість адміністративних будинків та вулиця Грушевського, водночас влада заявила про невиконання вимог закону.

ПОДІЇ 18 ЛЮТОГО

Вул. Інститутська, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Олександра Ратушняка / www.ratushniak.com

У цей день, 18 лютого, парламент мав голосувати за повернення до Конституції України у редакції 2004 року. Тому вранці частина мітингувальників розпочала мирну ходу до парламенту, яка була зупинена кордоном правоохоронців. Після провокації міліції розпочалося силове протистояння. Правоохоронці пішли в наступ¹⁵⁵, знесли барикади та розпочали силовий штурм Майдану. Вони закидали Майдан «коктейлями Молотова» та підпалили кілька палаток.

¹⁵⁴ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/737-vii>.

¹⁵⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=oWKz471g0vw&feature=youtu.be&a>.

Неподалік Верховної Ради України, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

Згадує учасник подій: «... в этот момент в это место в баррикаде на большой скорости влетел серый КрАЗ водомёт, люди, лежащие в давке, закричали от ужаса и отчаянья, КрАЗ отъехал немного назад и опять с разгона въехал в баррикаду, сразу через баррикаду начали перепрыгивать твари в тёмно-синей униформе с белыми светоотражающими полосками на рукавах и с резиновыми дубинками в руках, которые, минуя немногих защитников баррикады, которые готовы были дать отпор, начали избивать людей, лежащих в давке, удары наносили по головам держа дубинку двумя руками (в течение месяца после этих событий мне снился один и тот же сон: водомёт влетающий в баррикаду, и нелюди, избивающие беспомощных людей, лежащих штабелями друг на друге). Им кричали, что они бьют трупы, и чтобы они остановились, но бесполезно...»¹⁵⁶.

¹⁵⁶

<http://maydan18-20feb.com.ua/index/1/327.html>.

Вул. Інститутська, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Олександра Ратушняка / www.ratushniak.com

Для ізоляції учасників протесту на Майдані приблизно о 15.30 були закриті на вхід та вихід центральні станції метро «Хрещатик», «Майдан Незалежності», «Арсенальна», «Поштово-ва площа» та заборонений рух автотранспорту до центру. Одночасно з цим було відключено непровладний канал телебачення «5 канал», а також обмежено рух усіх видів транспорту з областей до Києва, включно із приватними автомобілями. Разом із правоохоронцями діяли парамілітарні злочинні угруповування, так звані «тітушки», які добивали лежачих людей¹⁵⁷. Для того, щоб зупинити правоохоронців та не дати їм відстрілювати людей з дахів будинків, учасники протесту запалили шини та почали кидати «коктейлі Молотова».

¹⁵⁷

<http://www.youtube.com/watch?v=53kN04pFEYw>, <https://www.youtube.com/watch?v=tD3wTKruLoY>.

Вул. Інститутська, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

Неподалік Верховної Ради України, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

«...Під час штурму Жовтневого 18 лютого я помітила хлопця з пораненими ногами і допомогла йому зійти східцями до Будинку Профспілок. Приклеїла червоним скотчем хреста на білій будівельній касці — так відбулась моя посвята в лікарі Майдану. Там же, у Профспілках, я навчилась надавати першу медичну допомогу, робити ін'єкції. Увечері до захопленого уже Жовтневого піднімалась група лікарів. І досі не знаю, чому я вирішила піти з ними. "Беркут" нас пропустив. Перше, що кинулось у вічі, коли зайшли туди — дике мародерство. Ті, хто називали себе захисниками закону, нахабно порпались в особистих речах майданівців, забираючи не лише цінні речі та гроші, а навіть шкарпетки та гелі для гоління. Особливо вразила одна з "волонтерок", яка несла повну коробку чужих речей — "все одно пропаде". "Наших" поранених не було. Але, коли ти бачиш двадцятилітнього хлопчину-ВВшника, який повзе з перебитими ногами, закусивши губу, щоб не кричати, "нашими" стають усі, кому потрібна допомога. Це вже не вороги — це звичайні люди, яким дуже боляче», — продовжує медик-волонтер Лариса Суліменко¹⁵⁸.

Вул. Інститутська, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Олександра Ратушняка / www.ratushniak.com

¹⁵⁸

<https://www.facebook.com/maydan18february/posts/676859665728199>.

Бул. Інститутська, Київ, 18 лютого 2014 року. Фото Олександра Ратушняка / www.ratushniak.com

ШТУРМ МАЙДАНУ В НІЧ З 18 НА 19 ЛЮТОГО ТА ПІДПАЛ БУДИНКУ ПРОФСПІЛОК

Штурм Євромайдану тривав усю ніч із 18 на 19 лютого. Для знищення барикад було застосовано БТРи, а для розгону мітингувальників та гасіння палаючих шин — водомети. Перший БТР на повному ходу врізався в барикаду, на якій стояли люди. Внаслідок цього протестувальники впали з двохметрової висоти та отримали різного роду травми. БТРи вдалося зупинити «коктейлями Молотова», причому другий БТР встигли закидати в момент атаки, коли він тільки наближався. Випалений вщент Майдан все ж таки вистояв. За два дні загинуло щонайменше 25 людей, кількість постраждалих точно встановити неможливо з огляду на існування цілої системи підпільних лікарень та медичних пунктів, які не здійснювали реєстрацію надання медичної допомоги.

У ніч з 18 на 19 лютого був підпалений Будинок профспілок, який використовувався для матеріально-технічного забезпечення Євромайдану. Зокрема, саме там знаходився шпиталь для стаціонарного лікування поранених учасників протесту. До будівлі профспілок з верхніх поверхів проникли бійці спецпідрозділу «Альфа», після чого почалася пожежа¹⁵⁹. Щонайменше двоє учасників протесту згоріли¹⁶⁰.

«Пожежа у Будинку профспілок виділена в окремий епізод. Після пожежі там виявлено два трупи. Ступінь їх обвуглення не дозволяє встановити причину їхньої смерті. Разом з тим не отримано даних, які б свідчили про насильницьку смерть — немає ані куль в

¹⁵⁹ http://www.moskal.in.ua/?category=news&news_id=1099.

¹⁶⁰ http://espreso.tv/news/2014/05/15/moskal_nazvav_lyudey_yaki_shturmuvaly_budynok_profspilok_pid_chas_zachystky_maydanu.

тілі, ані колото-різаних ран. Цей епізод ми виділяємо окремо, тому що в ту ніч Будинок профспілок намагалися захопити бійці спецпідрозділу "Альфа". Захоплення відбувалося в рамках антитерористичної операції, про яку тоді заявив Олександр Якименко, як тодішній голова СБУ. І хоча усі документи щодо її проведення знищені, є достатні підстави вважати, що антитерористична операція все ж проводилася», — стверджує Сергій Горбатьок, начальник Управління спеціальних розслідувань та керівник спільної групи силових органів з розслідувань злочинів проти активістів Євромайдану¹⁶¹.

Майдан Незалежності, Київ, 19 лютого 2014 року. Фото Артема Сліпачука / Газета «День»

19 лютого Голова Служби безпеки України Олександр Якименко публічно оголосив про початок антитерористичної операції та видачу вогнепальної зброї¹⁶². 20 лютого 2014 року Міністр внутрішніх справ Віталій Захарченко підписав указ про видачу бойової зброї співробітникам міліції¹⁶³. У той же час частина правоохоронців починає самовільно залишати позиції, відмовляючись застосовувати зброю проти беззбройних людей.

Із допису на *Facebook* Андрія Юркевича: «Проходимо звичну дистанцію від КМДА до Майдану. Звуки від пострілів, салютів, крики "Слава Україні" ... По дорозі вдивляюсь в очі людей — ніхто не панікує. Незважаючи на все, що відбувається — штурми, десятки вбитих і сотні поранених, палаючий Будинок профспілок, всі тримаються досить спокійно і сконцентровані кожен на своєму — хтось просто займає місце на периметрі для банальної присутності, хтось коле бруківку, котить шини, наливає "коктейлі". Без активного керівництва і розподілу повноважень, кожен сам знайшов для себе потрібне заняття, сам зрозумів, чим він міг бути корисним. Важко передати моє почуття захоплення цими людьми»¹⁶⁴.

¹⁶¹ <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2015/01/23/7056061/>.

¹⁶² https://www.youtube.com/watch?v=z_fiBUBxI2s.

¹⁶³ <https://www.youtube.com/watch?v=ownNrDbiQsU>.

¹⁶⁴ <https://www.facebook.com/maydan18february/posts/658448457569320>.

МАСОВИЙ РОЗСТРІЛ НА МАЙДАНІ 20 ЛЮТОГО

Всю ніч з 19 на 20 лютого співробітники ДАІ продовжували блокувати проїзд транспорту до центру Києва (саме блокування розпочалося ще 18 лютого о другій половині дня), водночас люди провозили на Майдан шини, їжу, одяг. Одночасно відповідно до розпорядження КМДА продовжується зупинення роботи метрополітену.

Вранці 20 лютого приблизно о 8.00 почалися зіткнення на Майдані Незалежності. Правоохоронці здійснили спробу захоплення приміщення Консерваторії, де був розташований медпункт Майдану. Для цього вони закидали приміщення Консерваторії «коктейлями Молотова». У цей час вони були обстріляні невідомими особами. Після кількох спроб захопити приміщення Консерваторії правоохоронці відступили. Учасники спробували витіснити від Майдану, Беркут почав відходити від Жовтневого палацу та стели на Майдані.

Приблизно о 9 ранку протестувальники почали рухатися в бік Жовтневого палацу, витісняючи звідти правоохоронців, та вгору по вулиці Інститутській у бік Національного банку України. У цей час почався прицільний обстріл протестувальників з вогнепальної зброї¹⁶⁵. Була помічена група правоохоронців у чорній формі з нашивками «Беркут» та жовтими стрічками на рукавах, озброєна автоматами та рушницями, які обстрілювали протестувальників спочатку з боку Жовтневого палацу, а потім з боку барикади біля клубу Національного банку України.

Жоден з протестувальників, які рухалися від вулиці Інститутської, не був помічений з вогнепальною зброєю, частина з них тримала у руках захисні щити та палиці. Їх метою спочатку було витіснення співробітників «Беркуту» та інших правоохоронних органів за територію Майдану, а надалі протестувальники намагалися зробити димову завісу з підпалених шин з очевидною метою убезпечення себе та інших від пострілів і побудови захисних споруд (барикад).

На той час правоохоронці стояли декількома кордонами від вул. Лютеранської до вулиці Хрещатик. Дороги були перекриті КамАЗами і бетонними блоками. Вниз по вулиці Інститутській рухалися БТРи.

Було помічено снайперів на дахах різних адміністративних будівель в урядовому кварталі¹⁶⁶. Правоохоронці в чорному, з жовтими стрічками на рукавах, стріляли¹⁶⁷ по беззбройним учасникам протесту¹⁶⁸, що було зафіксовано на численних відео¹⁶⁹. Від Жовтневого палацу та з вулиці Інститутської почали приносити поранених та вбитих людей. Серед них були й ті, що намагалися надати медичну допомогу пораненим¹⁷⁰.

Протестувальники витіснили правоохоронців з Майдану на вул. Грушевського. Частина беззбройних мітингувальників почали підніматися по вулиці Грушевського. Вони знову взяли під контроль Український дім, підійшли впритул до Жовтневого палацу і почали відновлювати барикади на Грушевського, на Трьохсвятительській і на Володимирському узвозі.

¹⁶⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=gqISuBI1tzI>.

¹⁶⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=PfgSu5bgoTo>, <https://www.youtube.com/watch?v=IsE7IYVa5kk/>.

¹⁶⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=gqISuBI1tzI>.

¹⁶⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=PfgSu5bgoTo>.

¹⁶⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=T6IbEIBhb8o>, <http://www.youtube.com/watch?v=oWKz471g0vw&feature=youtu.be&>.

¹⁷⁰ http://texty.org.ua/mod/datavis/apps/em_time/.

У цей час Прем'єр-міністр Росії Дмитрій Медведєв звернувся до Президента України Віктора Януковича із закликом, щоб той не був ганчіркою.

«На ніч перепочити ми в складі 7 осіб вирішили піти в муз. академію. Там була і столова, медпункт, там на ковриках вмостились вирівняти спини. Десь о 2 ночі вскочили від стуку по бочках, вибігли, ну ніби все гаразд, але так вже й залишились на барикаді. Зранку "Беркут" почав кидати "коктейлі" на академію, було чути поодинокі постріли з карабіну. Коктейлі, дякуючи богу, у вікна не попадали. Я знаходився у білій касці біля спаленого автобуса внизу. Зверху стояв молодий хлопчина, якому я подавав необхідне (бруківку...). За якусь мить почув автоматну чергу і одиночні постріли з автомата, "Беркут" почав тікати, хлопчина крикнув "вперед" і подав мені руку, за секунду я вже був на верху біля автобуса, схопив фанерного щита, якийсь огризок ручки від лопати і побігли. Коли опинились під мостом над Інститутською, я зрозумів, що біжить ніким не керований натовп людей. Я скомандував, щоб формували шеренгу і тримали відстань безпечну, даючи можливість відходу "Беркуту". Так ми дійшли почті до кута готелю Україна, де я знову крикнув "стояти", бо чомусь передбачив, що з тої частини готелю може бути снайпер. Ми зупинились, щити об землю, над головами лягли інші щити. Кілька хлопців, що були праворуч від мене, підвелися і рушили вперед до ближнього дерева, я що мав сили кричав, щоб вони туди не йшли, але... Їх було чи то 5-6. Скоріш за все 5. Тільки вони засіли під деревом, як пролунав постріл карабіна, куля влучила в одного з них, цього, що був зліва, вона пройшла крізь нього і вдарила в кут готелю, аж дим пішов, склалось враження, що стріляли з першого поверху готелю, а це був постріл зверху. За якусь секунду ще один постріл, падає чоловік з тої п'ятірки, що знаходився праворуч. Це вже був постріл з готелю, як я передбачав. Ми зірвались з місця і кинулись відтягувати потерпілих, тоді по нас було відкрито автоматну чергу, кулі свистіли, осколки від бруківки, падало гілля, виривало куски деревини зі стовбурів... я підбіг до цього першого і взяв за комір куртки (це була замшева куртка світло-коричневого кольору з утепленням коміром), лице було сіре, як цемент, і відірвати від землі я не міг, бо куртка піддералась до гори, а він був, як бетон, важкий. Підскочило ще двох і взяли за руки, так ми його волочимо. В цього, що був від мене ліворуч, був метелевий щит. Постріл карабіна, у щиті дірка — він живий, я живий, праворуч — живий, я не знаю, яким чином куля минула нас троїх. Бачу, щось летить, кричу "граната!" і притискаю щита до землі, вибух, нічого не видно, з очей потекли сльози, в роті, хоча мав я респіратор, але вже сутки не міняні фільтра, печія, ми тягнемо, за мить відчув, як запекло ліву ногу і вона підкосилась, я випустив з руки комір того чоловіка, але ми вже були за рогом готелю і підбігли інші, там того другого чоловіка теж витягували інші хлопці, я, шкутильгаючи, закинув фанеру на плечі зі всіма іншими, пішли вниз», — згадує Михайло Хомік¹⁷¹.

171

<https://www.facebook.com/maydan18february/posts/730307080383457>.

Вул. Інститутська, Київ, 20 лютого 2014 року. Фото Газети «День»

Інший учасник подій, Олександр Нечипорук, описує власну історію: «Я з металевою огорожею зеленого кольору з іншими хлопцями сунув її наверх по тих сходах, потім повернули на право і пішли вздовж Жовтневого вперед. Тим щитом прикривали хлопців, і йшли далі все вперед. Я з тим щитом був по лівій стороні. Я був без броніка, без каски той старався з тієї огорожі не висовуватись. Спочатку гумовими стріляли. Коли почали стріляти бойовими, багато хто втік. Багато кого підстріляли. Мене поранили (куля розтросила 10 сантиметрів кістки в нижній частині кінцівки. Також у тій частині ноги — порвані зв'язки), і я сам почав потрохи відступати. Я відповз з передової назад на безпечне від пострілів місце, а потім мене підібрав якийсь хлопець і посунув мене. Я стояв спочатку з іншими хлопцями, потім хто втік, кого перестріляли. Був період, що там одиниці залишались. Хтось кричав відступаєм, хтось наступаєм. Багато хто відступив. Потім прийшла підмога і я вже поранений почав якось з горем пополам відповзати. Зі мною з початку за тією зеленою огорожею хтось був з моєї сотні, та я з ним не встиг толком познайомитись, він потім десь подівся. На лівому фланзі я не бачив жодного фотографа. Може тому, що там було смертельно небезпечно з самого початку від звільнення Жовтневого. Там дуже сильний обстріл був, коли мене поранили. Там все кров'ю було залято»¹⁷².

¹⁷²

<https://www.facebook.com/maydan18february/posts/659336370813862>.

Вул. Інститутська, Київ, 20 лютого 2014 року. Фото Газети «День»

Із *Facebook* Якуба Шимчака: «Наступного дня почалось пекло. То був Чорний четвер... По дорозі до барикади я зустрів фотокореспондента. Він сказав мені не йти далі, тому що там йде війна. Він втік звідти. Я пішов подивитися, що відбувається. Спершу, я побачив пораненого, якого несли на носилках. Потім, була якась реанімація, успішна. Коли я дійшов до передньої барикади, почалася стрілянина. Неподалік, був застрелений чоловік середнього віку, який є на одному з моїх фото. Куля розірвала йому голову. Я бачив тільки бризки його мозку на тротуарі...»¹⁷³.

Майдан Незалежності, Київ, 20 лютого 2014 року.

Фото взято з інтернету.¹⁷⁴

Стає відомо, що нібито через розрив залізничного полотна припиняють ходити поїзди в західному напрямку та із західного напрямку. Народні депутати оголошують про скликання засідання парламенту на 15 годину.

О 16.45 на майданчику біля Жовтневого палацу снайпер убиває Володимира Мельничука.

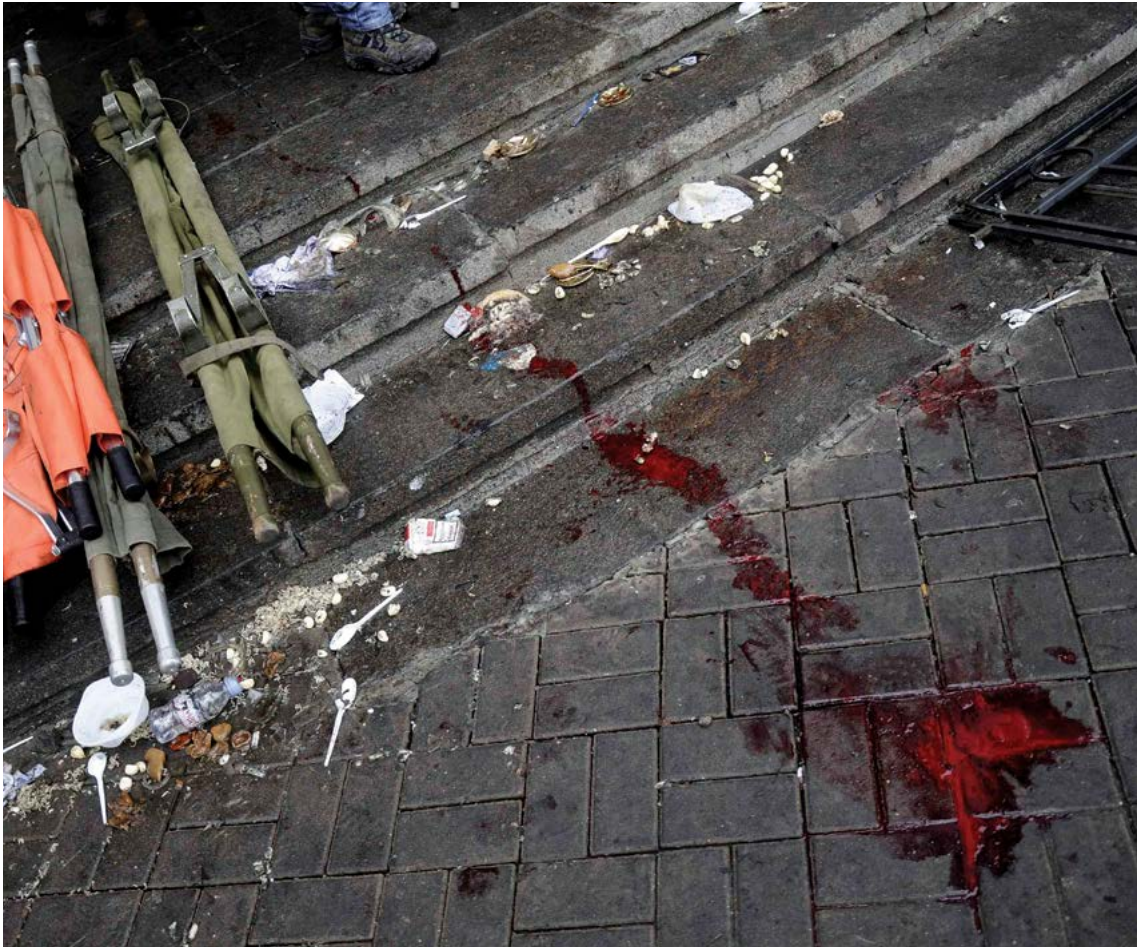
Ближче до 17 години вечора частково¹⁷⁵ відновлюється рух метро до центру. Паралельно у Дніпропетровську люди лягли на залізничну колію та зупинили відправлення потягу із десантниками, що їхали на Київ. О 22.20 парламент забороняє силовикам виконувати так звану «антитерористичну операцію» на території країни¹⁷⁶.

¹⁷³ <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.671992762881556.1073741846.607486945998805&type=3>.

¹⁷⁴ <http://kyiv-city.com/fullnews/137276>.

¹⁷⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=PhgSu5bgoTo>, <https://www.youtube.com/watch?v=IsE7IYVa5kk/>.

¹⁷⁶ Video compilation <https://www.youtube.com/watch?v=gqLSuB1tZL>.

Майдан Незалежності, Київ, 20 лютого 2014 року. Фото взято з інтернету¹⁷⁷

Всю ніч з 20 на 21 лютого йдуть переговори за участі Януковича, опозиції, представників Євросоюзу та Росії. О 5 ранку стає відомо, що заступник начальника Генштаба Думанський подав у відставку (через кілька годин він заявить про наказ Віктора Януковича застосувати армію проти народу)¹⁷⁸.

21 лютого лідери опозиції та Президент України Віктор Янукович підписали договір про врегулювання кризи в Україні¹⁷⁹. Водночас учасники протесту рішуче відкинули запропоновані зі сцени опозицією умови договору та зажадали відставки Президента. 22 лютого стало відомо про втечу Віктора Януковича з Києва. Згодом з'ясувалось, що він опинився на території Росії. Того ж дня парламент конституційною більшістю прийняв заяву про звільнення Віктора Януковича з поста Президента України, що фактично ознаменувало перехід влади до рук опозиції.

¹⁷⁷ <http://www.volynnews.com/news/extreme/zatrymaly-trokh-berkutivtsiv-pidozriuvanykh-u-rozstrili-liudey/>.

¹⁷⁸ <http://tsn.ua/video/video-novini/yuriy-dumanskiy-podav-u-vidstavku.html>.

¹⁷⁹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/742-18>.

5. ПЕРЕСЛІДУВАННЯ «МІСЦЕВИХ ЄВРОМАЙДАНІВ» У РЕГІОНАХ

У 15 з 27 адміністративно-територіальних одиниць України мирні протести набули масового характеру, зокрема, у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Одеській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Черкаській областях та у м. Києві. У більшості з цих регіонів влада здійснила спроби незаконного насильницького придушення мирного протесту як з використанням правових процедур, так і в позаправовий спосіб. Частина учасників протесту в регіонах отримали травми та побої, протестувальники були піддані жорсткому поводженню або катуванню. Частина учасників були заарештовані та обвинувачені в організації масових заворушень та здійсненні опору працівникам правоохоронних органів, згодом рішеннями судів були винесені запобіжні заходи у вигляді носіння браслету, домашнього арешту, тримання під вартою терміном на два місяці тощо.

У боротьбі з протестувальниками був задіяний весь арсенал можливих інструментів державної системи: ухвалення завідомо неправосудних рішень судів, якими заборонялося проведення акцій протесту, прийняття дискримінаційних рішень місцевої влади, спрямованих проти учасників Євромайдану, вчинення незаконних дій службових осіб, зокрема, побиття, катування, незаконні затримання тощо.

Місцева влада перешкоджала проведенню мирних зібрань у різний спосіб. Так, на центральній площі Луганська, де регулярно відбувалися мирні акції, з 25 грудня 2013 року по 5 січня 2014 року було встановлено потужне звукове обладнання, робота якого унеможлиблювала проведення мітингу. При кожній спробі учасників акцій змінити своє розташування на площі, колонки спрямовувалися саме в цьому напрямку.

Одним із поширених фактів знищення та пошкодження майна були підпали автомобілів учасників Євромайдану, які відбувалися в різних регіонах України¹⁸⁰.

Одним із прикладів розгонів місцевих Євромайданів у регіонах було жорстоке побиття мирних протестувальників 26 січня 2014 року у Дніпропетровську¹⁸¹. Під час мітингу, в якому брало участь щонайменше 5 тисяч осіб, на протестувальників напали правоохоронці та «тітушки». Учасників протесту били гумовими кийками, збивали з ніг та добивали лежачих. Десятки учасників протесту отримали поранення від травматичної зброї. Були затримані кілька десятків людей, серед яких і звичайні перехожі, які, на думку правоохоронців та «тітушок», були схожі на учасників протесту. Цілеспрямовано затримували і людей із відеокамерами.

¹⁸⁰ http://espresso.tv/news/2013/12/24/u_kharkovi_spalyly_avto_yevromaydanivcya.

¹⁸¹ <http://www.newsru.ua/data/video/4138.html>.

Тільки 24 січня 2014 року на протесті у Черкасах було затримано близько 47 осіб, серед яких щонайменше п'ятеро були неповнолітніми. При затриманні людей били, хоча учасники протесту не чинили спротиву. Батьків дітей не повідомили про затримання, натомість перешкождали адвокатам у доступі до підзахисних. Також правоохоронці затримали людей, які не брали участь у протесті, але опинилися поряд, серед них, наприклад, — студента Владислава Компанійця¹⁸². Попри те, що хлопець був інвалідом дитинства та потребував суворого дотримання спеціального режиму харчування, суд виніс рішення про застосування щодо нього запобіжного заходу у вигляді взяття під варту терміном на два місяці.

У цей період акції протесту проти «законів про диктатуру» різного масштабу пройшли по всіх регіонах України. Нижче наведено кілька прикладів протестів, які відбулися в адміністративних центрах.

23 січня розпочалось блокування будівлі Івано-Франківської державної обласної адміністрації. Наступного дня мітингувальники зайняли будівлю. За кілька годин вони звели барикади навколо висотою 2-3 метри з боку центрального входу. За фактом захоплення будівлі міліція відкрила кримінальну справу.

23 січня 2014 року мітингувальники зайняли будівлю Львівської обласної державної адміністрації та проголосили створення Народної ради у Львові.

23 січня під час мирного зібрання громадян на мітингу у Житомирі, частина протестувальників вчинила спробу зайняти будівлю Житомирської обласної державної адміністрації. За фактом спроби захоплення будівлі міліція відкрила кримінальну справу.

23 січня кілька тисяч рівнян зайняли хол Рівненської обласної державної адміністрації. Після перемовин заступники голови обласної державної адміністрації написали заяви про звільнення. За фактом захоплення будівлі міліція відкрила кримінальну справу.

23 січня у Тернополі було заблоковано будівлю Тернопільської обласної державної адміністрації, після чого учасники протесту зайняли саму будівлю.

23 січня у Хмельницькому тисячі протестувальників пікетували Хмельницьку обласну державну адміністрацію з вимогою провести позачергову сесію, щоб ухвалити звернення до чинної влади. Наступного дня мітингувальники зайняли приміщення будівлі.

24 січня мітингувальники пікетували приміщення Чернівецької обласної державної адміністрації та обласної ради. Після обіду активісти зайшли до будівлі через чорний вхід та вступили в переговори з міліцією, за результатом яких частина правоохоронців залишили приміщення.

24 січня 2014 року учасники протесту намагалися зайняти Чернігівську обласну державну адміністрацію. Під час протистояння постраждали кілька людей, яких забрала швидка. За фактом захоплення будівлі міліція відкрила кримінальну справу.

24 січня мітингувальники взяли в облогу Волинську обласну державну адміністрацію. Після 4-х годин стояння людей на вулиці голова Волинської обласної ради оголосив заяву про відставку.

¹⁸²http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news/2014/01/140125_cherkasy_conveyer_courts.

25 січня 2014 учасники протесту зайняли приміщення Вінницької обласної ради попри те, що периметр був очіплений кількома сотнями правоохоронців.

25 січня протестувальники зайняли сесійний зал Полтавської обласної ради та почали зводити барикади.

25-26 січня відбувся мітинг у Миколаєві, після проходження центральною вулицею кількість мітингувальників становила понад тисячу осіб.

26-27 січня відбувся мітинг в Одесі, де на Приморський бульвар до пам'ятника Дюку вийшли до тисячі осіб.

27 січня вночі у Сумах кілька сотень правоохоронців розігнали мирний мітинг на площі Незалежності. За фактом захоплення будівлі Сумської обласної державної адміністрації міліція відкрила кримінальну справу.

27 січня учасники протесту вийшли до будівлі Закарпатської обласної державної адміністрації, по периметру якої стояли правоохоронці. Народне віче, яке зібралося 27 січня в Ужгороді, прийняло рішення про створення 28 січня Народної ради Закарпаття.

27 січня кількатисячні мітинги відбулися у Запоріжжі, які були придушені незаконними діями правоохоронців і так званих «тітушок». Наступного дня були проведені арешти активістів.

28 січня у Сімферополі кілька тисяч активістів вийшли на мітинг, ініційований Меджлісом кримськотатарського народу. З метою уникнути насилля з боку проросійських сил організаторам мітингу довелося проводити захід під стінами постійного представництва Президента України в Криму. Мітинг підтримали активісти кримського Євромайдану і проукраїнських організацій.

Окремо в регіонах розпочалися переслідування організаторів місцевих Євромайданів, зокрема, через порушення сфабрикованих кримінальних справ. Так, було порушено кримінальні справи проти місцевих депутатів та громадських активістів у Луцьку, приводом чого став факт перевертання портрета Віктора Януковича догори ногами. 17 грудня 2013 року Луцький районний суд обрав запобіжний захід у вигляді домашнього арешту для активістки луцького Євромайдану Майї Москвич¹⁸³. В аналогічній ситуації опинилися активісти з Калуша за спалення портрета Віктора Януковича, проти яких було порушено кримінальну справу за хуліганство.

31 грудня 2013 року правоохоронці зупинили на вулиці та примусово затягли в машину одного з активістів донецького Євромайдану Євгена Насадюка, мотивуючи це необхідністю доправки на допит нібито за підозрою у розбещенні неповнолітніх. Схожа ситуація відбулася з активістом харківського Євромайдану Олександром Чижовим, який 4 січня 2014 року був брутально затриманий п'ятьма невідомими в цивільному прямо на вулиці та доставлений до райвідділу міліції. Активісту висунули звинувачення у розповсюдженні порнографії¹⁸⁴.

Непоодинокими були випадки насильства проти організаторів та лідерів місцевих Євромайданів. Так, 24 грудня 2013 року в самому центрі Харкова двома невідомими було вчи-

¹⁸³ <https://www.youtube.com/watch?v=4-3TzRrwmQs>.

¹⁸⁴ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/4/7009032/>.

нено напад на одного із співорганізаторів харківського Євромайдану Дмитра Пилипця¹⁸⁵. Під час нападу йому завдали 4 ножові поранення.

Вбивства мирних учасників протесту, окрім Києва¹⁸⁶, були зафіксовані у західній, центральній та південно-східній частині України, а саме у м. Хмельницькому, м. Львові, у Черкаській та Запорізькій областях.

Всього поза межами Києва загинуло 8 осіб. Зокрема, 2 активістів Євромайдану (одна з яких жінка) померли внаслідок вогнепального поранення у м. Хмельницькому, перебуваючи 19 лютого 2014 року на мітингу під будівлею місцевого відділення Служби безпеки України¹⁸⁷. Тіло ще одного протестувальника було знайдено в спаленій машині між селами Іван Город і Червоний Яр у Запорізькій області 13 лютого 2014 року. Попри те, що міліція висунула як офіційну версію самогубство, родичі загиблого вважають цю смерть умисним убивством. За їхньою інформацією, відповідальність за спалення активіста у Запоріжжі нібито взяли на себе активісти з невідомої раніше організації «Привиди Севастополя», які заявили, що «будуть мститися "майданутим"».

Ще один протестувальник загинув на 186-му км автодороги Київ—Одеса 19 лютого 2014 року. У цей день на автотрасі жителі Маньківки й Умані біля села Подібна встановили блок-пост на дорозі, аби перешкодити «тітушкам» та спецпризначенцям дістатися до Києва, де відбувалися криваві придушення акцій протесту. Водій невстановленого джипу, який пробивав дорогу внутрішнім військам, на великій швидкості 19 лютого 2014 року збив 37-річного мешканця с. Подібна насмерть при великій кількості свідків.

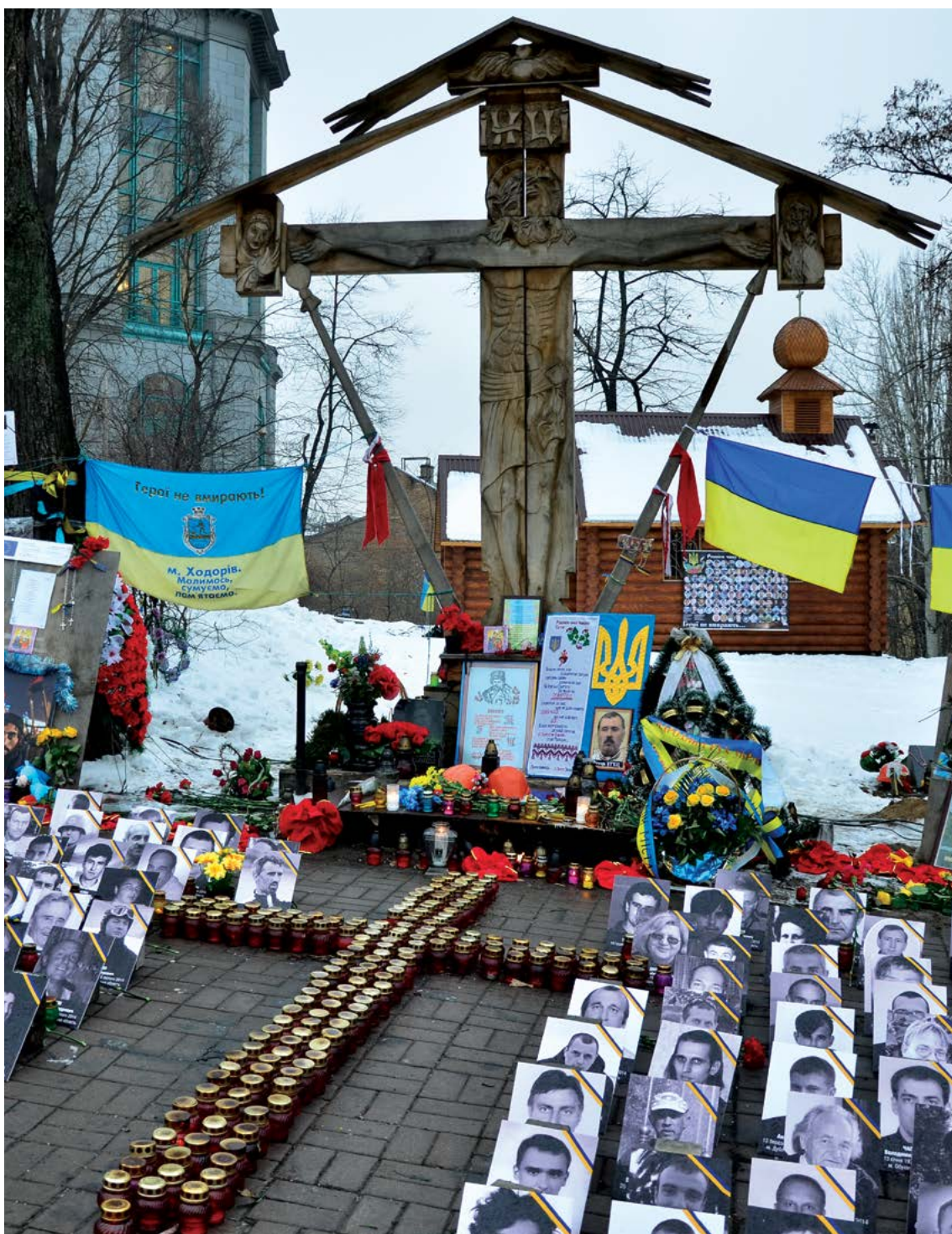
Точне місце загибелі ще однієї особи — активіста Євромайдану — невідоме. Тіло Тараса Слободяна зі слідами жорстоких тортур, без кисті руки, було знайдене в лісі у Сумській обл. Від початку Євромайдану він почав ходити на акції на Майдані Незалежності. Останній раз він виходив на зв'язок у грудні 2013 року.

¹⁸⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=teQ0Pi-gwv4>.

¹⁸⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=mqeuYRsF2eI>.

¹⁸⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=6jplruDVyqk>.

6. СПИСОК ЗАГИБЛИХ ЛЮДЕЙ ПІД ЧАС ЄВРОМАЙДАНУ

У грудні 2013 року — січні 2014 року були вбиті (або отримали травми, від яких вони померли пізніше) 9 учасників Євромайдану:

Павло Мазуренко був жорстоко побитий трьома співробітниками правоохоронних органів, коли повертався додому 18 грудня 2013 року. Помер 22 грудня 2013 року в реанімації Київської міської клінічної лікарні № 12 від двосторонньої пневмонії, як це вказано у висновку судово-медичної експертизи. Причетність до його смерті співробітників правоохоронних органів заперечувалась у період Євромайдану.

Юрій Вербицький був викрадений 21 січня 2014 року людьми у цивільному одязі у приміщенні Олександрівської лікарні. Варто відзначити, що Юрій мав характерну для учасників Євромайдану травму ока (працівники правоохоронних органів прицільно стріляли в очі учасникам протесту). Його тіло зі слідами тортур було знайдене 22 січня 2014 року в околицях села Гнідин Бориспільського району Київської області.

Сергій Нігоян, Михайло Жизневський та Роман Сеник були застрелені 22 січня 2014 року на вул. Грушевського в Києві, де відбувалися сутички протестувальників із міліцією. Двоє перших померли одразу, а Роман Сеник — через 3 дні у лікарні від крововтрати.

Сергій Нігоян був уражений картечню біля шостої години ранку 22 січня, в період перемир'я між протестувальниками та «Беркутом». Поранення було в голову, шию та груди, помер від втрати крові.

М. Жизневський та Р. Сеник були уражені спеціальними кулями, що були на озброєнні спецпризначенців (спецбоеприпас 12 калібру). М. Жизневському куля потрапила в серце, коли він відходив від місця протистояння на вулиці Грушевського і прикривав собою відступаючих протестувальників.

Ще кілька протестувальників померли від травм або захворювань, які вони отримали в січні 2014 року в результаті застосування зброї або інших спецзасобів з боку правоохоронців. Так, **Богдан Калиняк** помер 28 січня 2014 року в госпіталі Івано-Франківська: під час протистоянь на вул. Грушевського він потрапив під струмінь водомета, внаслідок чого в нього розвинулася хвороба і через чотири дні він помер від пневмонії (нагадаємо, що міліція неправомірно застосовувала водомети для розгону протестувальників, у той час як температура на вулиці опускалася до -15 градусів Цельсія).

У період з 1 по 22 лютого 2014 року 105 осіб загинули або отримали травми, від яких вони померли пізніше. Серед них 85 — активісти Євромайдану, 17 співробітників органів внутрішніх справ, 2 випадкові жертви, 1 прибічник «Антимайдану»/прихильник экс-президента Віктора Януковича. Більшість із цих людей загинули в період 18—20 лютого 2014 року.

18 лютого 2014 року під час мирної ходи до Верховної Ради України на демонстрантів здійснили напад бійці спецпідрозділу «Беркут» і так звані «тітушки». Зіткнення почалися в районі Маріїнського парку та продовжувалися на вулицях Інститутській, Липській, Грушевського, у Кріпосному провулку.

Володимир Кіщук загинув 18 лютого під час мирної ходи у сутичках між мітингувальниками та «беркутівцями» внаслідок вогнепального поранення в голову.

Сергій Шаповал загинув 18 лютого на вул. Грушевського внаслідок двох вогнепальних поранень у живіт та серце.

Артем Мазур був поранений уламками гранати у Маріїнському парку 18 лютого під час нападу співробітників «Беркуту» і «тітушок». Помер у лікарні 3 березня.

Ігор Сердюк був розстріляний 18 лютого впритул з вогнепальної зброї під час нападу співробітників «Беркуту» і «тітушок» при будівництві барикади в Маріїнському парку.

Анатолій Нечипоренко був побитий працівниками «Беркуту» 18 лютого на вул. Інститутській. Отримав закриту черепно-мозкову травму і вдавнений перелом кісток черепа. Довгий час був у комі. Помер 11 квітня 2014 року у м. Києві.

Олександр Плеханов, студент, був поранений кулею в голову близько 18 години на вул. Інститутській. Помер у лікарні в ніч з 18 на 19 лютого.

Андрій Корчак після побиття співробітниками внутрішніх військ помер внаслідок травм внутрішніх органів 18 лютого у лікарні.

Олександр Капінос, Віктор Швець, Валерій Брежденюк, Володимир Кульчицький, Андрій Черненко, Василь Прохорський, Володимир Бойків загинули від кульових поранень при штурмі спецпризначенцями Майдану ввечері 18 лютого та вночі 19 лютого. Переважна кількість поранень була від картечі. Свідки вказують на розстріл мітингувальників працівниками МВС, які стріляли з рушниць, ховаючись за захисними щитами.

Сергій Бондарев загинув увечері 18 лютого біля Будинку профспілок на вулиці Хрещатик у м. Києві від 4 кульових поранень тіла з проникненням у праву плевральну порожнину та ушкодженням правої легені.

Юрій Пасхалін отримав 19 лютого на Майдані Незалежності множинні вогнепальні поранення, помер у лікарні №18 м. Києва того ж дня.

Дмитро Максимов загинув 18 лютого внаслідок крововтрати. Під час штурму Майдану «Беркутом» вибухом світло-шумової гранати йому відірвало руку, помер у Будинку профспілок.

Володимир Топій, Олександр Клітинський загинули під час пожежі в ніч з 18 на 19 лютого у Будинку профспілок на Майдані Незалежності під час пожежі, що розпочалася після проникнення в будівлю співробітників правоохоронних органів.

Іван Наконечний помер 7 березня в Інституті нейрохірургії у Києві від важких травм голови та шийного відділу внаслідок удару тупим металевим предметом під час сутичок з правоохоронцями 18 лютого на вул. Інститутській.

Близько опівночі з 18 на 19 лютого автомобіль таксі, в якому журналіст **В'ячеслав Веремій** повертався з Майдану додому, був зупинений за допомогою світлошумових гранат групою «тітушок» у складі понад 200 чоловік у районі перехрестя вулиць Великої Житомирської та Володимирської, на нього був здійснений напад, він був побитий палицями (бітами), а коли зміг піднятися та побігти, йому в спину вистрілили з пістолета. В. Веремій помер у лікарні від втрати крові і травм, несумісних з життям.

Вірогідно, що цією ж групою «тітушок» було поранено кілька протестувальників та вбитий **Віталій Васильцов** приблизно за 50 хвилин до поранення Веремія у тому самому місці.

18 лютого співробітник офісу Партії регіонів **Володимир Захаров** загинув під час пожежі в офісі Партії регіонів у будинку 10 на вулиці Липській.

18-19 лютого під час зіткнень з протестуючими загинуло також 9 працівників правоохоронних органів: **Василь Булітка, Дмитро Власенко, Віталій Гончаров, Олексій Іваненко, Іван Теплюк, Максим Третяк, Андрій Федюкін, Сергій Цвігун. Віталій Захарченко** помер 2 березня 2014 року внаслідок вогнепального поранення, отриманого 19 лютого 2014 року. У більшості випадків причиною смерті стали вогнепальні поранення.

Вранці 20 лютого правоохоронці здійснили кілька спроб захопити приміщення Консерваторії. Приблизно о 9-й ранку протестувальники почали рухатися в бік Жовтневого палацу, витісняючи звідти правоохоронців, та вгору по вулиці Інститутській у бік Національного банку України. У цей час почався прицільний обстріл протестувальників з вогнепальної зброї. Зокрема, була помічена група правоохоронців у чорній формі з нашивками «Беркут» та жовтими стрічками на рукавах, озброєна автоматами та рушницями, які обстрілювали протестувальників спочатку з боку Жовтневого палацу, а потім з боку барикади біля клубу Кабінету міністрів України¹⁸⁸.

Жоден з протестувальників, які рухалися по вулиці Інститутській, не був помічений з вогнепальною зброєю, частина з них тримала у руках захисні щити та палиці, метою протестувальників спочатку було витіснення співробітників «Беркуту» та інших правоохоронних органів за територію Майдану, а надалі протестувальники намагалися зробити димову завісу з підпалених шин з очевидною метою забезпечення себе та інших від пострілів і побудови захисних споруд (барикад)¹⁸⁹.

Андрій Саєнко загинув біля 9.00 на лівому боці вулиці Інститутської від кульового поранення в груди під час спроби групи протестувальників пройти в бік Жовтневого палацу.

Віталій Смоленський загинув на вулиці Інститутській приблизно о 9-й ранку внаслідок кульового поранення грудної клітки під час спроби групи протестувальників пройти в бік Жовтневого палацу.

Олексій Братушка загинув на вулиці Інститутській приблизно о 9-й ранку внаслідок наскрізного кульового поранення спини.

Роман Варениця загинув близько 10-ї години від вогнепального наскрізного поранення тіла на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик».

Іван Пантелєєв загинув близько 10-ї години від вогнепального наскрізного поранення тіла на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик». У тілі загиблого було 7 вогнепальних поранень.

Роман Точин загинув близько 10-ї години від вогнепального наскрізного поранення голови на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик».

Віктор Чміленко загинув внаслідок кульового поранення лівого плеча та шиї на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик», коли він йшов з ношами для евакуації поранених із зони обстрілу.

Олег Ушневич загинув близько 10-ї години від вогнепального наскрізного поранення тулубу з розривом аорти на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик».

¹⁸⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=CvtP7mgHsMY>, http://ukrstream.tv/ru/videos/striilianina_na_maidani_20_04_2014_mvs_opriliudnilo_novie_vidieo#.VHotWcmQXb4.

¹⁸⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=17ZN5BLLawc>.

Ігор Ткачук загинув на вулиці Інститутській від наскрізного вогнепального поранення голови.

Олександр Царьок загинув о 10.15 на правому боці вулиці Інститутської, отримав кульове поранення в шию.

Устим Голоднюк помер внаслідок кульового поранення в потилицю, отриманого близько 10-ї години ранку на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик».

Олександр Щербанюк загинув 20 лютого на Майдані Незалежності від двох вогнепальних поранень у груди.

Ігор Костенко загинув у районі Жовтневого палацу, на лівому боці вулиці Інститутської приблизно о 9.30 від вогнепального поранення, під час руху у складі групи беззбройних протестувальників.

Йосип Шилінг загинув у районі Жовтневого палацу вранці 20 лютого від вогнепального поранення в голову.

Юрій Паращук загинув від кульового поранення в голову, отриманого близько 10-ї години ранку на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик».

Микола Дзявкульський загинув у районі вулиці Інститутської вранці 20 лютого від вогнепального поранення в тулуб.

Богдан Сольчаник загинув близько 9.10 на правому боці вулиці Інститутської в районі готелю «Україна» від вогнепального поранення шиї.

Сергій Бондарчук загинув біля Жовтневого палацу близько 9.32 ранку 20 лютого від вогнепального поранення у спину, коли він виносив постраждалого.

Василь Мойсей загинув біля Жовтневого палацу близько 9-ї години ранку 20 лютого від вогнепального поранення в груди.

Сергій Байдовський загинув біля Жовтневого палацу близько 9-ї ранку 20 лютого від вогнепального поранення в тулуб.

Георгій Арутюнян загинув на Майдані Незалежності від вогнепального поранення карточкою у шию 20 лютого.

Назар Войтович загинув на вулиці Інститутській вранці 20 лютого внаслідок кульового поранення в голову.

Едуард Гриневич загинув приблизно о 10.20, на восьмій барикаді, що навпроти станції метро «Хрещатик», по вулиці Інститутській від кульового поранення у скроню.

Анатолій Жаловага загинув приблизно в той самий час, як і Едуард Гриневич, навпроти станції метро «Хрещатик», по вулиці Інститутській від кульового поранення в голову.

Володимир Жеребний загинув від наскрізного кульового поранення в шию, отриманого близько 10-ї години ранку на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик».

Сергій Кемський загинув на лівому боці вулиці Інститутської, вище Жовтневого палацу вранці 20 лютого приблизно о 9.35 від вогнепального поранення в груди під час руху групи протестувальників угору по алеї для допомоги пораненим.

Андрій Мовчан загинув на вулиці Інститутській від крововтрати внаслідок кульового поранення стегна.

Ігор Дмитрів загинув о 9.20 на правому боці вулиці Інститутської вище готелю Україна внаслідок наскрізних кульових поранень грудної клітки та живота.

Андрій Дигдалович був убитий приблизно о 9.27 пострілом з вогнепальної зброї у груди, коли він намагався покликати допомогу пораненому перед тим Ігорю Дмитріву.

Богдан Вайда загинув у період часу з 9 до 10 ранку на вулиці Інститутській від вогнепального поранення в голову.

Роман Гурик загинув від кульового поранення в голову, отриманого близько 11 години ранку на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик».

Анатолій Корнеєв загинув від кульових поранень у грудну клітку та живіт з численними ураженнями внутрішніх органів, отриманих близько 11 години ранку на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик».

Віталій Коцюба загинув від кульового поранення в голову, отриманого о 9.10 біля Жовтневого палацу ближче до сходів.

Валерій Опанасюк загинув на вулиці Інститутській внаслідок кульового поранення грудної клітки, коли допомагав витягати поранених з-під обстрілу.

Микола Паньків загинув від кульового поранення грудної клітки на вулиці Інститутській нижче виходу з метро «Хрещатик», коли допомагав витягати поранених з-під обстрілу.

Олександр Храпаченко загинув біля Жовтневого палацу близько 9-ї години ранку 20 лютого від вогнепального поранення в грудну клітку.

Максим Шимко загинув на вулиці Інститутській внаслідок трьох кульових поранень шиї з 9-ї до 10-ї години ранку.

Іван Бльок загинув біля Жовтневого палацу близько 9-ї години ранку 20 лютого від наскрізного вогнепального поранення в груди.

Іван Тарасюк загинув уранці 20 лютого внаслідок кульового поранення грудної клітки. Свідки кажуть, що в цей час Іван Тарасюк намагався повісити прапор України.

Леонід Полянський загинув о 11.30 на верхньому майданчику ТРЦ «Глобус» від кульового поранення у груди.

Євген Котляр загинув від кульових поранень у шию та стегно близько 10-ї години ранку під час спроби допомогти евакуації поранених.

Володимир Мельничук загинув о 16.45 на майданчику біля Жовтневого палацу від кульового поранення у шию. Всі активні дії в цей час вже закінчилися, Володимир вийшов з Жовтневого палацу для зустрічі товариша¹⁹⁰.

Ігор Пехенько загинув 20 лютого біля Будинку профспілок від поранення у груди.

¹⁹⁰ http://ukrstream.tv/ru/videos/posiril_snaipiera_u_nieozbroienu_liudinu_bilia_zhovtnievogho_palatsu_sniper_shot_at_unarmed_man_near_zhovtnevyy_palace_in_kiev#.VHotoMmQXb4.

Володимир Чаплінський загинув 20 лютого внаслідок кульового поранення шиї та легенів.

Олександр Балюк загинув 20 лютого внаслідок вогнепального поранення грудної клітини. Зі слів очевидців, був тяжко пораненим, намагався врятувати життя іншому пораненому.

20 лютого від вогнепальних поранень загинули працівники правоохоронних органів **Микола Симисюк, Сергій Спічак, Сергій Михайлович, Володимир Зубок**.

Андрія Цепуна було викрадено, коли він повертався в ніч з 20 на 21 лютого додому з блокпосту на виїзді з Києва на Гостомель, де він охороняв в'їзд до міста від проникнення парамілітарних угруповань та «Беркуту». Його ще живого було знайдено 21 лютого на вул. Верболюзній з ознаками сильного побиття та черепно-мозковою травмою, проте в машині швидкої допомоги він помер від наслідків переохолодження.

Частина учасників протесту померли пізніше від поранень, отриманих 20 лютого. Так, **Богдан Ільків** помер 22 лютого внаслідок отримання двох кульових поранень у живіт, **Василь Аксєнин** помер у Польщі 12 березня внаслідок кульових поранень черевної порожнини та тазостегнових кісток, **Владислав Зубенко** помер 28 лютого внаслідок кульових уражень внутрішніх органів. Усі поранення сталися на Майдані в Києві.

Останнім помер активіст Євромайдану **Юрій Сидорчук**, який отримав кульове поранення на Майдані Незалежності у Києві 18 лютого. Він перебував у комі 130 днів. Спочатку місяць лікувався у Празі, згодом був доправлений до м. Оломоуц (Чехія). Переніс складне запалення мозку, сепсис крові. Смерть настала 28 червня 2014 року внаслідок зупинки серця.

Важливо відзначити, що жертви з боку співробітників органів внутрішніх справ з'явилися вже після того, як загинули мирні протестувальники, наслідком чого стала радикалізація певної частини протестувальників. 18 лютого загинуло 7 міліціонерів, 19 лютого — ще 5 співробітників ОВС загинули чи отримали травми, від яких померли пізніше, 5 міліціонерів загинули 20 лютого. 13 міліціонерів загинули в ході протестних акцій в центральній частині Києва, загибель ще 4 осіб може бути не пов'язана з акціями протесту (двоє співробітників львівського «Беркуту» — **Назарій Мирка та Роман Кизик** — загинули 20 лютого у Львові під час вибуху на базі «Беркута», який міг бути пов'язаний зі знищенням зброї та документації, а ще двоє інспекторів ДАІ — **Володимир Євтушок та Петро Савицький** — були розстріляні 19 лютого 2014 року невідомими на перехресті вулиці Героїв Севастополя — проспекту Відрадний у Києві).

Також кілька випадків смертей активістів Євромайдану не мають прямих доказів щодо причетності до цього правоохоронних органів або парамілітарних угруповань, однак обставини загибелі цих осіб потребують додаткового розслідування.

Ігор Бачинський помер 25 лютого від гострої ішемічної хвороби серця, але, за даними медиків, 19 лютого він отримав травми на Євромайдані — у нього були вибиті зуби, опіки від світлошумової гранати, він постійно скаржився на головний біль.

Петро Гаджа 18 лютого під час подій під Верховною Радою у центральній частині Києва отруївся газом. З 26 лютого лікувався у лікарні від газових опіків бронхів та легень. Помер 22 березня 2014 року від гострої ішемічної хвороби серця.

Максим Горошишин помер у лікарні 18 лютого, після того як отруївся газом на вул. Грушевського в центральній частині Києва в період з 19 по 22 січня.

Іван Городнюк був побитий «Беркутом» 17 лютого на вул. Грушевського, а 18 лютого був облитий у мороз з водомета. Захворів та помер у лікарні 20 лютого.

Зураб Хурція та Антоніна Дворянець, відповідно до медичних документів, померли внаслідок серцевих нападів 18 лютого на барикаді на вулиці Інститутській в м. Києві, однак, як мінімум, у випадку А. Дворянець свідки вказують на те, що вона була побита перед смертю співробітниками правоохоронних органів, однак це не було внесено до медичних документів внаслідок того, що на дату смерті (18 лютого) працівники медичної служби відмовлялися вносити такі дані в медичну документацію.

Тіло **Віктора Прохорчука** було виявлено 18 лютого у дворі на вулиці Хрещатик зі слідами насильницької смерті та з перерізаним горлом.

Яків Зайко помер від інфаркту в метро між 15:00 і 17:00 18 лютого 2014 року, втікаючи від нападу «Беркуту» на вул. Інститутській. **Богдан Калиняк**, як вказано вище, помер 28 січня 2014 року в госпіталі Івано-Франківська внаслідок неправомірного застосування водометів для розгону протестувальників.

За деякими свідченнями, **Василь Шеремет** 18 лютого на вулиці Інститутській був побитий та облитий з водомета. Помер у лікарні 4 березня 2014 року від наслідків переохолодження.

Офіційна версія причин смертей активістів Євромайдану **Володимира Наумова** (18 лютого, вранці на Трухановому острові) та **Віктора Хом'яка** (вранці 27 січня на Майдані Незалежності) — самогубство. Однак існують сумніви, що це єдині можливі версії причин їх смерті. Розслідування наразі триває.

Хоча найбільше людей загинули (або отримали травми, внаслідок яких потім померли в інших містах) у Києві — 106 осіб (з яких 94 — активісти Євромайдану, 2 — випадкові жертви подій і 15 — співробітники органів внутрішніх справ), випадки вбивств протестувальників траплялися і в інших місцях, де відбувалися масові акції протесту. Всього поза межами Києва загинуло щонайменше 8 учасників протесту.

Дмитро Пагор та Людмила Шеремета загинули 19 лютого у м. Хмельницькому під час мітингу під будівлею місцевої Служби безпеки України внаслідок вогнепальних поранень, які були здійснені із самої будівлі.

Тіло **Сергія Синенка** було знайдене в спаленій машині між селами Іван Город і Червоний Яр у Запорізькій області 13 лютого. Попри те, що міліція висунула як офіційну версію самогубство, родичі загиблого вважають цю смерть умисним убивством.

Віктор Чернець загинув на 186-му км автодороги Київ—Одеса 19 лютого 2014 року під час чергування на встановленому на автотрасі жителями Маньківки й Умані біля села Подібна блок-пості на дорозі аби перешкодити «тітушкам» та спецпризначенцям дістатися до Києва. Водій невстановленого джипа, який пробивав дорогу внутрішнім військам, на великій швидкості 19 лютого збив 37-річного мешканця с. Подібна насмерть при великій кількості свідків.

Тіло **Тараса Слободяна** зі слідами тортур, без кисті руки, було знайдене в лісі у Сумській обл. Від початку Євромайдану він почав ходити на акції на Майдані Незалежності. Із грудня 2013 року з ним було втрачено зв'язок.

Один із загиблих поза межами Києва — **Дмитро Похілько** — не був активістом Євромайдану, а представляв іншу сторону конфлікту. Він був прибічником Віктора Януковича і дніпродзержинським депутатом від пропрезидентської Партії регіонів України. За повідомленням Дніпропетровської обласної організації Партії регіонів¹⁹¹, 20 лютого 2014 року на автодорозі Бориспіль—Запоріжжя поблизу с. Новодмитрівка Золотоніського району Черкаської обл. група невідомих осіб спричинила йому вогнепальне поранення. Він помер у місцевій районній лікарні.

Потрібно зауважити, що практично всі факти загибелі та поранень протестувальників у період з 30 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року пов'язані з діями працівників правоохоронних органів або діями «тітушок», які координували свою діяльність з правоохоронними органами.

¹⁹¹ <http://gorod.dp.ua/news/88887>.

7. ТОЙ, ХТО НЕ ПАМ'ЯТАЄ ІСТОРІЇ, ЗМУШЕНИЙ ЇЇ ПОВТОРИТИ

Євромайдан в якості головних висував і суто правозахисні вимоги, що дає можливість охарактеризувати протест як один із найбільш масових правозахисних рухів на всьому просторі нових незалежних держав, що утворився після розпаду Радянського Союзу. Важливо відзначити, що згідно із соціологічними опитуваннями, мотивом переважної більшості людей, які вийшли на мирну акцію 1 грудня 2013 року, був протест проти безкарності правоохоронців, які напередодні жорстоко розігнали «Студентський Майдан». Правозахисний характер протесту прослідковується і на рівні гасел Євромайдану. Так, одне із основних — «Права людини понад усе!», вперше почали скандувати під приміщенням суду на початку грудня 2013 року. У цей день туди привезли обвинувачених у кримінальних злочинах учасників протесту, так званих «в'язнів Банкової».

В основі протестного руху лежали цінності свободи та людської гідності. Саме тому самі учасники протесту почали називати Євромайдан «Револьюцією Гідності».

Євромайдан був організований звичайними людьми, різними за віком, статтю, професією, майновим статусом, соціальним походженням, місцем проживання, релігійними переконаннями, ідеологічними поглядами тощо. Кількість учасників протесту за різними підрахунками сягала близько 2 млн чоловік. Інфраструктуру протесту забезпечували близько 5 млн людей, які утворювали різні самоорганізовані волонтерські ініціативи — допомагали постраждалим, забезпечували учасників протесту необхідними речами та харчами, надавали безкоштовну правову допомогу, організовували безкоштовне перевезення від регіонів до Києва тощо.

Така децентралізація протесту та відсутність єдиного керівного центру суттєво ускладнювала для влади завдання придушення протестного руху. Фактично Євромайдан був конгломератом різних горизонтальних ініціатив. Варто відзначити, що й опозиційні політики не мали визначального впливу на Майдан, що підтверджується, зокрема, незгодою учасників протесту із запропонованими ними 21 лютого положеннями договору із Віктором Януковичем.

Важливо відзначити, що переважна більшість учасників Євромайдану завжди підкреслювала, що вони беруть участь у безстроковій акції протесту не для приходу до влади якоїсь конкретної політичної сили, а для проведення швидких демократичних перетворень та утвердження прав і свобод у країні.

Окремо варто відзначити свідомо гіпертрофовану владною пропагандою роль «Правого сектору» на Майдані. Так, 19 січня 2014 року його чисельність становила не більше як 300 чоловік, а наприкінці лютого, за словами його лідера Дмитра Яроша, «мобілізаційний

потенціал» «Правого сектору» складав близько 500 чоловік. Для порівняння в структурах Самооборони Майдану на початок лютого нараховувалося близько 12 тисяч осіб¹⁹².

Мирний протестний рух охопив всю країну, місцеві Євромайдани відбувалися в різних населених пунктах. Масового характеру мирні протести набули у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Одеській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Черкаській областях. Широко відомим став одиничний пікет жителя Сміли, який багато днів простояв на єдиній у місті площі з плакатом «Майдан! Я з тобою».

Для залякування учасників мирного протесту та подавлення протестного руху авторитарний режим поступово задіяв увесь арсенал тиску — знищення майна, побиття, викрадення, катування, незаконні затримання, порушення сфабрикованих адміністративних та кримінальних справ, взяття під варту тощо. Розуміючи безрезультативність цих дій, влада вдалася до спроби силової зачистки Майдану та масових розстрілів беззбройних людей. Результатом цих злочинів стало вбивство щонайменше 114 людей, з яких 94 були активістами Євромайдану, ув'язнення на різний термін щонайменше кількох сотень людей, нанесення тілесних пошкоджень понад 1000 активістам, досі лишається невідомою доля зниклих 27 учасників протесту. Таким чином, влада протягом тримісячного періоду здійснювала масштабний та системний напад на дійсних чи гаданих учасників Євромайдану по всій країні, що є не чим іншим, як злочином проти людяності, одним із найгрубіших порушень міжнародного права.

Відповідальність за масштабний та системний напад та скоювані в рамках нього злочини несе Президент України Віктор Янукович та його адміністрація, урядовці вищої ланки, керівники правоохоронних органів та спецпідрозділів, судді. Окрім використання правоохоронних органів та судової системи для переслідування учасників протесту влада організувала, підтримувала та фінансувала парамілітарні групи для залякування та нападів на учасників протесту, знищення майна та здійснення провокацій. Використання цих парамілітарних формувань проти учасників мирного протестного руху є прямим доказом існування прямого умислу влади на придушення протесту всіма можливими способами.

Після падіння репресивного режиму Україна знову отримала шанс вільно рухатися шляхом демократичних перетворень. Але не пройшло і двох тижнів після розстрілів неозброєних протестувальників у центрі Києва, як Україна зіштовхнулася із новими викликами — військовою окупацією Росією Криму та початком «неоголошеної війни» Росії на Сході України, яку Росія веде під прикриттям підтримуваних нею організованих збройних формувань, так званих Луганської та Донецької народних республік.

Тому Євромайдан ще не закінчився. Україні належить відстояти державний суверенітет у війні з Росією, повернути тимчасово окуповані території, провести нагальні реформи для перетворення в країну розвиненої демократії та утвердити на практиці основну вимогу Євромайдану «Права людини понад усе!».

¹⁹² http://polit.ru/article/2014/09/06/radical_nationalism/.

Архадий Вабченко

Сиповки ушли. Все. Центр пустой. Прошел с утра по Грушевського, по Институтской. Дошел до того места, где убили людей. Метрах в тридцати всего от того места, где вчера сидел. Но их было не пройти.

Исковыряно снайпером там все. Деревья, тумба. Видно, как он их убивал. Видно, как убивал, как они прятались за этой тумбой, как он ковырял эту тумбу, и как все-таки попал, как тащили, как вкалывали обезболивающее, как перетаскивали потом за стеночку, как вытаскивали затем в тыл... Все читается.

Кровь еще не впиталась. Земля жидкая от крови. Это не метафора.

И - шапка со слухками. Опять.

И вот стоишь здесь, стараясь не наступать на жидкую землю, крутишь башкой, смотришь на этот синий дом, в котором вчера сидел этот снайпер и откуда он и убивал этих людей - метров сто, не больше, практически в упор стрелял - смотришь на солнце, на этот теплый ветерок, пахнущий уже весной, на улицу, открытую теперь для прохода, и не понимаешь...

Зачем? Ведь всего тридцать метров. И эти тридцать метров прошли уже и сами протестующие. Которые тоже стали вылезать из-за баррикад. Вот они, стоят со своими щитами, дубинками и касками на этом вот самом месте. Молчат. Смотрят на жидкую бурую землю. Зачем? Ради чего? Чего добиться-то хотели? Ну все равно же: мы - здесь. Вот мы - стоим. Ну так на хрена тогда людей убивали? Надо написать обо всем этом, а... Кончился завод как-то. Ничего не хочется сегодня. С утра сижу туплю в монитор, а ничего из себя выдать не могу. Только ощущение этой жидкой земли под ногами.

И еще - ботинок. Рядом с тумбой.

Тот один из десяти накрытых простыней погибших, который лежал вчера на Майдане, был именно без одного ботинка.

Это его ботинок.

Почему-то это оказалось очень важным.

Вот этот вот ботинок.

#евромайдан #евромайдан #euromaidan #Грушевського #Украина

Кравитис - Комментарий - Поделиться - 21 Февраль 2014 г. - отредактировано

